

57/98.

BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Revistă Periodică Ecclesiastică

A

SĂNTULUI SINOZ AL S-TEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE
ROMANE.

ANUL AL XXV-lea, No. 2.

M A I

TABELA MATERIILOR

	Pag.
1 Acte Oficiale.	113
2 Mărturisirea și răbdarea.	133
3 Amintiri din Istoria Bisericească.	144
4 Invierea Lui Christos.	167
5 Sistemul Filosofico-Teologic al Fericitu- lui Augustin.	193
6 Literatură Religioasă.	199
7 Despre persoana lui Iisus Christos.	206
8 Un raport.	217
9 Dare de seamă.	219
10 Raportul Protoereului jud. Romanați.	227
11 Donațiuni	231

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1901.

BIBLIOTECA
www.dacoromanica.ro
SECȚIA ISTORIEI

ACTE OFICIALE.

Cu ocasiunea alegerii și a ridicării pe Scaunul patriarhal al Alexandriei a Inalt Prea Sfințitului Mitropolit al Nazaretului D. D. Fotie, și a I. P. Sfințitului Mitropolit al Petersburgului D. D. Antoniu, ca Președinte al Sf. Sinod al St. Biserici din imperiul rus, s'aŭ schimbat între noii aleși, șefii și conducătorii ai acestor biserici și Inalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Primat și președinte al Sf. Sinod D. D. Iosif Gheorghian următoarele epistole irenice: ¹⁾

Epistola trimisă Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat și Președinte al Sfințitului Sinod D. D. Iosif Gheorghian de către prea fericitul Papă și Patriarh al Alexandriei D. D. Fotie.

Inalt Prea Sfințitului și Prea Veneratului Iosif, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Președinte al Sf. Sinod al de Dumneșă păzitei Români, Fotie, din mila lui Dumneșă, Papă și Patriarh al Alexandriei și a totă țara Egiptului, sănătate în Domnul.

No. 72.

Sânțindu-se deja pe sine însuși pentru cei ce cred în numele lui, care este mai presus de cât orî ce nume, «ca să fie și ei sfințiți întru adevăr» și adresându-se către Tatăl ceresc,

¹⁾ Textul epistolelor Prea Fericitului Patriarh al Alexandriei și a Inalt Prea Sfințitului Mitropolit al Petersburgului se publică după traducerea română făcută de interpretul jurat al Ministerului de Externe.

ultima cerere de pe pământ pentru dinșii înainte de a eși dincolo de pâriul Cedrilor, în loc de orî ce respală, că «lucrul s'a sêvirșit», «pe care i l-a dat să'l facă», Domnul nostru Iisus Christos cere acestea «Tată (Părinte) ¹⁾ sfinte, păzește-l în numele tău, pe cari mi-l ai dat, ca să fie una precum suntem și noi, ca să fie toți una, precum tu, Tată (Părinte) ești în mine și eă în tine, ca să fie și ei în noi una». Și de atuncea pe acêstă de Dumneđeă întărită basă a mântuirii «sfintă și fără prihană», a lui mirésă, Biserica» se întocmește și crește spre templu sfînt întru Domnul», spre locaș al lui Dumneđeă în Duh», dînsa fiind trupul lui Christos». Și de atunci întregă biserica se silește «a păstra, după Apostolul, «unirea spiritului în legătura dragostei» «pentru clădirea trupului lui Christos». Și de atunci «prin Apostoli, prin Profeți, prin Evangheliști, prin păstori și învățători într'o singură nădejde a chemării și într'o credință» Prea Sfînta Mumă, Biserica, un lucru cere și urmărește și își sêvirșește «ca să fie tôte nemururile comoștenitóre și cu un trup și părtașe ale făgăduinței lui Dumneđeă în Christos, prin Evanghelie».

Drept aceea și venerabilii și sfinții părinți cărora li se încredința din mila lui Dumneđeă protecțiunea spirituală a Bisericilor, din timpul Apostolilor, din generațiune în generațiune, îndeplinind acêstă datorie a Bisericeii întregi, socoteau ca cea mai bună comuniune între dinșii, comuniunea credinței, și pe unirea mărturisirii întemeiau unitatea Bisericeii în general și fiind aleși ca arhierii ai Bisericeii, se legau prin mărturisirea credinței și prin identitatea dogmelor adevărate cu cei-l-alți păstori, și stringeau legătura dragostei ca să nu se pótă desface, arătând și declarând că au aceeași părere și aceleași dogme, atât în credință cât și în practică.

Așa dar și smerenia noastră fiind miluită de Marele Arhieru, prin bună-voința sa nemărginită, a sluji ca păstor al Prea Sfîntei și Apostolice biserici a Alexandriei, trebuie să urmăim legea aceea a unirii de Dumneđeă impusă și să îndeplinim orînduiala respectabilă a tradiției; drept aceea trimitem acêstă epistolă înalt Prea Sfîntiei Vóstre anunțând ceea ce s'a petrecut la noi prin mila prea mare și nepătrunsă a lui

¹⁾ Cuvintele în parentes sunt explicate de comitetul redactor conform votului Sfîntului Sinod.

Dumneșu și punem ca temelie a dragostei în Christos mărturisirea credinței identice și conformă cu aceea a Înalt Prea Sfinției Văștre și a Bisericeii întregi.

Deci, Sofronie, care a cărmuit înainte de noi prea sfințitul apostolic și patriarhicesc Tron al Alexandriei, în mod foarte înțelept și plăcut lui Dumneșu, fiind la sfârșitul vieții ca și marele Patriarh Avraam, «sfișind încetă din viață în bătrânețe bune, bătrân și plin de șile» și s'a adăogăt sfinței cete a Părinșilor Bisericeii; a căror viață urma și cu ale căror virtuți se împodobia, și mare fu jalea bisericeii renumite a Alexandrienilor, pierșend un păstor așa de mare și bun, păstor pe care 'l iubea întręga biserică nu numai ca foarte bătrân, ca vârstă și ajuns până la adnci bătrânețe, și fiind că a fost foarte virtuos și a ocupat cele mai înalte demnități ale ierarhiei și multe a făcut pentru întărirea bisericilor și slava lui Christos. Fiind învrednicit de Domnul timp de 6 decenii să fie printre arhieriei lui Dumneșu și printre Episcopii Bisericeii, nu numai strălucea prin virtuțile evanghelice cele-lalte, păstorind cu multă știință și înțelepciune turmele încredințate protecțiunii sale duhovnicești în acest lung interval, ci și timp de trei ani a cinstit Tronul Patriarhicesc al Constantinopolului, Nouei Rome, ca Arhiepiscop și Patriarh, iar timp de trei-deci de ani aproape a fost Papă și Patriarh al Alexandriei și a luat parte cu vorba și cu fapta în acest period însemnat al istoriei bisericești cu contemporanii săi, Primii Ierarhi, călcând pe urmele sfinșilor în totă viața sa și cu același spirit al bărbașilor apostolici «umblând conform chemării», și «petrecend viața întocmai Evanghelică» așa în cât lauda lui era mare după Evanghelie și printre toate bisericile și mulți credincioși și evlavioși erau cuprinși de un dor neînșins de a se duce la dñsul și a dobîndi bine-cuvîntarea lui, făcend mare călătorie de la sfârșitul pământului ca să-'l vadă. Ca un luminător mare și strălucitor luminând în Biserică cu lumina dreptății și a faptelor bune și activității evanghelice, cu drept cuvînt era onorat de către ómenii cari știu a onora virtutea și se fălesc cu numele Mântuitorului nostru Christos.

Pentru un așa de mare și așa de bun păstor jăbind cu totă Biserica, onorata adunare a preoșilor împreună cu tot clerul Egiptului și credincioșii creștini cari alcătuesc turmele creștină și negăsind mângâere pentru pierdere și dorind

și întocmind împlinirea pierderii, fie răpiți prin jale—și de aceea în alegerea urmașului s'au rătăcit și n'au cumpănit bine lucrurile—fie că au cunoscut că este imposibil a se găsi un urmaș vrednic de acel bărbat apostolic, fie și prin îngăduința lui Dumnezeu pentru arătarea păcatelor noastre, nu știm cum și de ce fiind îndemnați în unanimitate toți împreună s'au grăbit să cheme pe smerenia noastră în Alexandria la Prea Sfântul Apostolic și Patriarhicesc Tron al Sfântului, gloriosului Apostol și Evanghelist Marcu, din Nazaret, unde ne era incredințată îngrijirea duhovnicescă a poporului credincios de acolo, orinduiți fiind la această sfântă Mitropolie de un an. Noi nu știm cum s'a întâmplat că poporul ales al Egiptului a recurs la slăbiciunea noastră și cu toate greutatețile din multe părți, nu numai timp de un an și-a menținut convingerea fermă și unanimă, ci așa de mult a stăruit în cât la sfârșit a învins voința lui și a sărbătorit nădejdea și dorința lui într'un popor încercat și într'o biserică încercată; toate acestea le știe sigur numai Marele și iubitorul de oameni Dumnezeu, care le-a îngăduit din nespusa lui îndurare. Trebuie să mai declarăm că: acest vot unanim 'l încuviința Muma noastră spirituală, prea venerabilul lăgan al tuturor Bisericilor, îndemnându-ne cu dragoste să primim lupta aceasta grea și oboșitoare și în acelaș timp prea sfântă, 'l încuviințăm și cele mai multe sfinte biserici ale lui Dumnezeu, arătând bucuria lor și îndemnându-ne cu bine-cuvântări prețioase și încurajându-ne în această arenă plină de spaime și de primejdii, 'l aproba pretutindenă neamul nostru bine-cuvântat și 'l acorda concursul lui spontan și Alteța Sa Chedivul Egiptului cu prea luminații lui consilieri și 'l consimțea și Statul suveran pus asupra noastră de sus; deci ni se impunea ca o datorie sfântă să cedăm opiniunii publice, după cum și suntem porunciți, când e vorba de folosul Bisericii, când e vorba de gloria lui Dumnezeu.

Așa dar părăsind sinul frățimei sfinte și sfântul pământ, cu bine-cuvântarea prea sfintei noastre Mame, Biserică a Sionului, pe la mijlocul lui Septembrie anul trecut, suntem de atunci în Egipt, și din Alexandria trimitem înalt Prea Sfintei Văstre scrisoarea de față; cele ce ne privesc pe noi sunt expuse mai sus

Iar acum procedând la mărturisirea credinței prin care se

va face și comuniunea cu Inalt Prea Sfinția Vóstră și cu bunăvoința lui Dumneđeș, pacea lui printre prea sfințele biserici încredințate nouă va triumfa», «în dragostea, care este legătura desăvirșirei», mulțămim lui Christos Iisus, lumina noastră, că ne ținem de acea bună mărturisire, pe care se baséză întréga Biserică că «pe o temelie solidă a lui Dumneđeș» întemeiată de către capul însuși al mântuirii noastre și deci:

Cred întru unul Dumneđeș, Tatăl a tot țitorul, făcătorul cerului și al pămîntului, vėđutelor tuturor și nevėđutelor. Și întru unul Domnul Iisus Christos, Fiul lui Dumneđeș, unul născut, carele din Tatăl s'a născut mai înainte de toți vecii, lumină din lumină, Dumneđeș adevărat din Dumneđeș adevărat, născut iar nu făcut, cel ce este de o ființă cu Tatăl, prin care tóte s'a făcut. Carele pentru noi ómenii și pentru a noastră mântuire s'a pogorit din ceruri și s'a întrupat de la Duhul Sfînt și din Maria Fecióra s'a făcut om. Și s'a răstignit pentru noi pe vremea lui Pilat din Pont și a pătimit și s'a îngropat și a înviat a treia zi, după scripturi. Și s'a suit la ceruri și șede de-a drépta Tatălului și iarăși va să vie cu mărire să judece vii și morții, a căruia împărăție nu va avea sfirșit. Și întru Duhul Sfînt Domnul de vieță făcătorul, carele din Tatăl purcede, acela ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și mărit, carele a grăit prin proroci. Întru una sfință sobornicéscă și apostoléscă Biserică. Mărturisesc un botez întru iertarea păcatelor. Aștept învierea morților și vieța vécului ce va să fie. Amin.

Acéstă credință adevărată și catolică (sobornicéscă) care este spre mântuire, fără esitație o cred și o țiu în întregime și fără schimbare, ca descoperită prin harul divin de Sfîntul Duh în Sfintele Scripturi prin gura adevărului și prin proroci și apostoli, iar la Sfintele șapte sinóde expusă și talmăcită în mod de Dumneđeș inspirat; căci purtătorii de Dumneđeș părinți apărând în mod plăcut lui Dumneđeș adevărul din Sfînta Scriptură și dogmele drepte ale adevărului și după porunca apostolică «abatându-se (păzindu-se) de inovațiunile profane și de împrotivirile mincinoase ale gnosei aș exclus și isgonit din prea sfînta biserică orî ce eróre și idee eretică și antievangelică «vėdënd (luând séma) ca nu cum-va vre-o rădăcină de amărăciune crescënd în sus să supere și printr'insa mulți să se molipséscă,

și au stabilit învățătura Scripturilor și au transmis exacta interpretare a revelațiilor și dreapta tradițiune a dogmelor, întemeind și interpretând venerata mărturisire a credinței.

Părinții au desrădăcinat din via Domnului și au dat afară la întâia ivire în primele sinode ecumenice eresile, cari au îndrăsnit a susține că Dumneșeu în Treime, care e mai presus de cât ori ce ființă se compune din naturi neegale și din ființe diferite, din cauza căror eresii amenința a se ivi prin rătăcirea gnostică Hidra cu multe capete a politeismului și au dogmatizat un Dumneșeu desevârșit și care face desevârșiți, Tatăl, Fiul și Sfântul Spirit, concordantă fără sfârșit a trei fără sfârșit (unire nemărginită a celor trei nemărginiți), într'o Dumneșeire, în slavă egală, în mărire nesfârșită, unime în treime și treime în unime, desevârșită, care nu se confundă în ipostase, egale între dinsele și vecinice, nedespărțită în ființă, neschimbătoare, imutabilă, nezidită, nepricepută, fără sfârșit, fără moștenitor, eternă, împreună fără început sie-și, ca fiind mai pre sus de ori ce început în timp, Tatăl îndeplinind într'însa cuvîntul începutului și al cauzei și au declarat pe Fiul și cuvîntul unul născut din Tatăl, ca fiind de aceeași ființă și de aceeași natură și împreună fără început și împreună vecinic cu Tatăl din care s'a născut și au declarat pe Sfântul Duh, care purcede din Tatăl și sălășluște în Fiul ca fiind de aceeași ființă și de aceeași natură și împreună fără început și împreună vecinic cu Tatăl din care purcede și au stabilit spre credința mântuirii pentru cei cari vreaș să se mântuiescă și cari nu denaturază cuvîntul adevăratei credințe, exclușdînd din sfînta incintă a Bisericii pe toți cari nu se tem a despărți saș a micșora în ori ce mod din Dumneșeirea și stăpînirea cea una nedespărțită, monarhică și triadică fie pe Dumneșeu-Cuvîntul fie pe Prea Sfîntul Spirit.

Venerabili părinți întreprînd și făcînd cunoscut lumii ca accesibilă întelegerii omenești «întelepctiunea lui Dumneșeu ascunsă în taină» pe care Dumneșeu a predestinat-o spre gloria și mântuirea noastră», «taina cea mare a credinței» ascunsă din vecuri și din generațiuni, iar descoperită când a venit împlinirea timpului, când Dumneșeu s'a făcut cunoscut în carne (în trup), s'a îndreptătit în spirit, s'a arătat îngerilor, a fost predicat între neamuri, a fost creșut în lume, s'a înălțat în slavă, au depărtat de la taina acēsta ori ce

eróre a acelora cari aveaú ideí eretice despre cea mai pre sus de pricepere omenescá diviná providenúá și cârmuire pentru mántuirea și învierea némului nostru, cáduú și pierduú pentru pácat și aú transmis ómenilor învêútura apostolicá despre acésta, curatá și nepátatá, ca o ancorá a speranúei spre sigurá mántuire. Și aú dogmatisat în mod inspirat cá: fiind-cá «pácatul a intrat în lume printr'unul» și «aú a intrat mórtea în toúí ómenii» «și a domnit prin greúala unuia», a bine voit unul din Treimea cea începétóre de vieúú și mai pre sus de cáú orí ce fiinúú, Fiul singur náscut, care este în sinul Tatáului, fiind náscut din femeie, fiind náscut sub lege» «a osindi pácatul în carnea (trupul) lui» și a da vieúú în sine celor cari mor (mórú) în Adam și «eliberându-l din pácat» a'l renaúte pe ei spre speranúa vie, spre moútenire neperítóre și fárá patá și neveúteúitá, pástratá în ceruri «pentru a domni în vieúú veúnicá. Drept aceea aú învêúat cá Domnul nostru Iisus Christos, adicá însuú Dumneúeu-Cuvintul, printr'o minune, nespúsá prin cuvint și nepriceputá, s'a zámislit prin coborírea Sf. Duh în pántecele Sf. Fecióre Maria, care s'a náscut, dupá legea naturei, din párinúii ei reali, din dreptúí Ióchim și Ana, cari erau fárá copii și aú náscut prin fágáduinúú, ea însá a náscut în mod supranatural când Gavriil i-a adresat «Bucurá-te» și cá a luat în sine în momentul zámislirei întregul om cáduú și umilit într'un ipostas și într'o unitate perfectá și nedespárúitá din sângele ei curat și fecloresc, și cá s'a întrupat și s'a náscut dintr'insa om desévírúit, rêmânénd în acelaú timp Dumneúeu desévírúit, fárá a schimba nimic din Dumneúeeasca fiinúú prin întrupare, fárá a schimba nimic din fiinúta lui omenescá prin adevérata împreunare a lui cu Dumneúeu-Cuvintul și aú învêúat cá Fiul singur náscut este desévírúit în divinitate și desévírúit în natura omenescá, fiind cu adevérat Dumneúeu și cu adevérat om, din suflet logic și din trup, numind pe pururea feciórá Maica lui, care supranatural fárá bárbat s'a fácut mamá și a rêmás Feciórá și fárá stricáciune și dupá naútere, cu adevérat «Náscétóre de Dumneúeu».

Cáúci aú márturisit cá el este Dumneúeu și om într'un ipostas din doué naturi, unit într'o persóná în mod nedespárúit, neschimbat, neimpárúit, neconfundat, adicá întregul om fiind unit în ipostas cu Dumneúeu-Cuvintul, adicá trup cu

suflet logic, nu prin confusiune sau amestecare ci prin unire perfectă, nu relativă ci absolută, așa dar dublu în natură dar unul în ipostas, nu împărțit în două persoane ci unul în două naturi, păstrând însușirile întregi ale fie-cărei naturi, adică voința și activitatea cu toate însușirile divinității și cu toate patimile naturii omenești, cari sunt fără păcat; având două voinți naturale, libere, ale celor două naturi în el, voința lui omenească urmând voința lui divină», după cum ne-au învățat despre el proorocii și el însuși Iisus Christos și simbolul credinței al sfinților noștri părinți.

Prin fire dar fiind Dumnezeu și prin fire făcându-se om pentru noi singurul Fiú, Domnul nostru Iisus Christos, după cum am primit și precum fără îndoelă credem, cel de aceeași ființă cu Tatăl și cu Sf. Duh în divinitate și de aceeași ființă cu noi în natura omenească «care a venit în lume ca să dea sufletul său preț de rescumpărare pentru noi» pe care Dumnezeu l'a dat ca ispășitor prin credința în sânge lui spre arătare a dreptății lui pentru iertarea păcatelor făcute mai înainte, care a trăit pe pământ petrecând în lumea această, cu oamenii ca om desevirșit, afară de păcat și făcând minuni de profet ca Dumnezeu și curățind în apă și sfințindu-'și prin Sf. Spirit trupul, a predicat pocăința și a anunțat împărăția lui Dumnezeu și pace și mântuire și a sevirșit lucrul ce l-a dat Tatăl și predându-se însuși în mâinile oamenilor păcătoși pentru viața și mântuirea lumii, pentru a fi batjocurit și biciuit și răstignit și fiind osindit de ei la morțe «a suferit, el dreptul, pentru nedrepti ca să ne aducă pe noi la Dumnezeu» și a fost răstignit și a murit pentru păcatele noastre «dându-se pe sine însuși în schimb morței, în care eram ținuți fiind vinduți sub păcat» ca să ne împace pe noi cu Dumnezeu prin Cruce, omorînd vrășmășia într'nsul și ca cel mai înalt și vecinic Arhieru a desevirșit jertfa odată la sfirșitul vécurilor spre desființarea păcatului; și fiind îngropat, ca muritor, care trebuie să moră odată, s'a pogorit prin Cruce în Iad și a desființat prin morțea lui pe acela care are puterea morței» și a predicat mântuirea spiritelor în Inchisóre și deslegând durerile și lanțurile a înviat a treia zi din morți, după scripturi, făcându-se pârga celor adormiți, cel dintâlu a înviat din morți, anunțând lumină poporului ca și némurilor, ca să

se facă dînsul în tóte cel d'întâlû, și a fost vëđut de mulți nu de tot poporul ci de martorî mai dinainte aleși, cari aũ mâncat și aũ bëut cu dînsul după învierea lui din morți» și i-a trimis a predica învierea din morți și reaseđarea lui în ceruri și «a învăța tóte popóarele în numele lui, botezând în numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh» și «că trimite făgăduința Tatălui la noi» s'a înălțat la ceruri și a ședut de-a drépta mării în cel de sus», mai pre sus de orî-ce domnie «supunëdu-i-se lui ingerii și stăpânirile și puterile cele cerești și cele pămîntești, și cele de supt pămînt și va veni iarăși cu mărire să judece pe cei vii și pe cei morți, dând fie-căruia după faptele lui și fiind el rînduit de Dumneđeu ca judecător al viilor și morților va îndreptăți pe cei vrednici de îndreptățire și va osîndi pe cei vinovați și după făgăduința lui adevărată «va lua la dînsul pe cei cari cred într'însul ca să fie și ei unde va fi el, în împărăția lui, care nu este din lumea acésta, precum a spus el însuși Domnul, ci împărăție, în care darul va domni prin dreptate în viața eternă, împărăție care nu va avea sfîrșit, căci «darul lui Dumneđeu e viața eternă în Christos Iisus, Domnul nostru».

Indeplinind sfaturile lui cele mai înainte de vecuri, a iubit și și-a cástigat prin însuși sângele seũ biserica alésă în el înainte de întemeierea lumii «a fi sfîntă și desevîrșită înaintea lui în dragoste», «plină de dar în cel iubit» și întemeind-o a zidit'o pe pëtră neclintită a mărturisirei, mărturisire nu omenescă ci descoperită de Dumneđeu, căci carne și sânge n'a descoperit'o ci Tatăl cel din ceruri, și a luat-o ca propriul seũ trup și o hrănește și o încăldește, fiind el de veci capul ei» «din care tot trupul prin simțiri și legături hrînindu-se crește creșterea de la Dumneđeu și după învierea din morți, dându-i puterea de a ierta și a ține păcatele, și după șederea lui de a drépta, trimițend ei un alt Mângăietor de la Tatăl, Spiritul adevărului, care de la Tatăl purcede, a destinat-o spre mântuirea tuturor credincioșilor, căroro pogorîndu-se prin sfintele taîne darul Sf. Duh îi sfințește și ca membre ale trupului lui Christos, îi unește între dînsii și cu capul, și făcëdu-i vrednici de împărăția lui Dumneđeu, sevirșește mântuirea lor.

Acéstă biserică zidită de Dumneđeu, aũ numit-o părinții

sfințelor sinóde ecumenice și a celor următoare «una» ca fiind întemeiată pe o pétră singură prețioasă și unghiulară și legată cu o legătură nedeslegabilă prin darul Sf. Duh, fiind pétra unghiulară Iisus Christos, către care apropiindu-ne, către pétra cea vie, precum învață Petru cel inspirat de Dumneșeu; «suntem clădiți casă spirituală» «una» ca bine vestind o Evanghelie prin apostoli și sinóde și părinți, cari toți împreună predică un Dumneșeu, un Domn, un Spirit, o credință, un dar, o nădejde a chemării, un botez, o pâine și un potir și îi numesc «un trup și un spirit» «pe toți credincioșii» sub un cap, care este Christos și care biserică numai un lucru urmărește unirea tuturor în el prin darul lui, în împărăția lui Dumneșeu «ca să fie toți una».

Dar mărturisim și credem că «biserica una» în care a vorbit și vorbește Sf. Spirit prin profeți, apostoli și sinóde și părinți este «sfință» după cum am primit de la sf. sinóde; căci s'a sfințit și se sfințește de către el, care a iubit-o și s'a predat pe el însuși pentru dînsa, ca să o sfințească, ca să o înțățișeze el sie'și măreță, fără pată sau încrețitură sau ceva de felul acestora ci ca să fie sfință și perfectă», de către acela care a îmbogățit-o prin bogăția darului său și care i-a dăruit pe Sf. Spirit ca pe un învățator etern, care depărtază de la dînsa ori ce rătăcire și ori ce mincună și o conduce la adevăr și o păzește în numele lui Dumneșeu, mai pre sus de ori ce eróre și păcat, în care și prin care «s'a dat cuvînt de înțelepciune, cuvînt de știință, credință, daruri de tămăduiri, putere de minuni, profeție, deosebire de spirite, și toate cele-l-alte daruri ale tainelor, pentru întocmirea sfinților» de către Marele Dumneșeu, Mântuitorul nostru Iisus Christos, care a făgăduit să fie pururea cu dînsa ca să o păstreze neclintită în credință, dînsa învățând și avînd autoritate egală cu aceea a Sf. Scripturii, fiind și rămânînd statornică și vecinică și stălp și sprijin al adevărului. Fiind dînsa sfințită, sfințește pe toți cei ce o alcătuesc, prin darul sîngelui al eternului ei întemeietor și arhieru fără moștenitor, deslegând pe omul care crede de păcatul vechiu și împăcându-l cu Dumneșeu și făcîndu-l membru al trupului lui Christos, adică al ei însăși și Fiul lui Dumneșeu în Duh. Și prin învățatura dogmelor drepte luminând despre adevăr și pă-

zind pe credincioși de ori ce rătăcire după renașterea prin apă și prin spirit și sprijinindu-i prin taie în sfințenie pe aceia cari s'aũ rătăcit prin influența celui rău, cu iubire maternă readucându-i îi învrednicește de îndreptățire și îi aduce la dar.

Căci prin trei afundări și prin trei scóteri în numele Sf. Treimi și în mórtea Domnului botezându-i îi învrednicește a păși într-o viéță nouă prin darul lui; căci fiind împreună cu dînsul înmormîntați în botez «ne sculam cu dînsul prin credința în lucrarea lui Dumneđeũ. Iar vârsând darul Sf. Duh prin ungerea cu Sf. Mir peste credincioși și asigurându-i de viéța eternă» îi face sfinți prin darul Sf. Duh, și îi întărește în mărturisirea credinței, și făcându-i pe credincioși părtași ai sângelui și trupului Mântuitorului Christos prin divina și sfînta împărtășire în cuminecătură cu o pâine și cu un potir, pâine dospită și rod al viței, spre amintire a sfîntelor lui patimi și cari represintă trupul și sângele lui, cari prin bine-cuvîntarea și darul Sf. Duh se prefac în trupul și sângele lui, unește pe credincioși cu Domnul în comuniunea unui spirit, ca să găsescă milă și dar cu toți cei cari vor învia în ziua cea din urmă spre viéța eternă.

Pe cei cari aũ greșit óre cum după baia renașterii și înnoirea prin Sf. Duh, «cari se pocăesc însă pentru cãdere și renunță la păcatele lor și cu întristare adevărată și părere de rău cer să se întórcă către dar, îi primește prin adevărata penitență și îi readuce la cea dintâi lumină și sfințenie, învrednicindu-i de bogăția negrăită și de darul lui Christos Dumneđeũ; prin sfințirea cu unt-de-lemn se fãgăduiește vindecarea bolnavilor și iertarea sufletelor bolnave și prin ea se desevîrșește acțiunea penitenței și se sfințesc iarăși cu adevărat cei ce se pocăesc. Dar biserica ca să împlinescă și după cãdere și să se facă în sfințenie și nu în păcat vechea bine-cuvîntare și poruncă a lui Dumneđeũ: «creșteți și vę înmulțiți și umpleți pãmîntul», primind nunta ca o mare taie bine-cuvînteză prin ea împreunarea legală a bărbatului și a femeii spre producerea copiilor, ca un lucru poruncit de Dumneđeũ și pe cei împerechiăți prin nuntă îi unește într'un om desevîrșit, care represintă uniunea lui Christos cu Biserica și declară că nunta e cinstită, și 'i unește nu spre poftă, ci în Dumneđeũ și prin rugă-

cîunî și bine-cuvîntării stringe concordia căsătoriei și o sfințește împreună cu cei ce se nasc și o face legătură sfințită, plină de darul lui Christos.

Spre îndeplinirea acestor taîne și spre păstrarea adevărată a învățăturai și spre împlinirea menirei ei, Biserica, are preoția, un special dar al lui Dumnezeu; prin punerea mâinilor și rugăciune învrednicește pe cei aleși a se hirotonisi diaconî și preoți și episcopi, pe cari Sf. Duh i-a pus a paște biserica lui Dumnezeu; acestora le poruncește a îngriji de turmă și a veghea pentru sufletele lor» iar turmei îi poruncește «a se supune lor», acelora le impune a îngriji și a învăța turma și a administra în mod spiritual, a predica, a face rugăciuni, mijlociri pentru toți ómenii, a îngriji pentru creșterea lor în Christos și a-i conduce spre mântuire, prin ei sêvîrșește tóte taînele și transmite darul spre sfințirea copiilor ei și pe ei îi orînduește păzitori și interpreți și ierofanți ai cuvîntului divin și ai tradițiilor, prin ei în sinóde delibărându-se, ca și apostolii, conduși fiind de Sf. Duh spre adevăr, expune în mod infailibil dogmele și le interpretează în Christos Iisus, «prin care trebuie să ne mântuim», căci mântuirea nu este posibilă prin alt cine-va. Căci orî și cine, vorbind e posibil să greșască și să alégă în loc de adevăr minciuna; dar Biserica în general, vorbind în sinod prin Sf. Spirit, Mângâetorul cel făgăduit, care conduce la tot adevărul, despre care însuși Domnul a spus că «va lua din al meu și va vesti voue» nu este admis că póte să greșască sau să se înșele în interpretarea dogmelor sfinte ale descoperirei. Infailibil sau fără greșală nu e nici unul din episcopi a parte afară dacă ar vrea să introducă rătăcirea în biserică, din care rătăcire tiraniî din politeism se declarau pe ei înșiși de deî și îndrăsneaû a'și ridica temple lor înșiși, vrînd să albă într'un trup muritor gloria nemuritoare a lui Dumnezeu.

Biserica o avem și o declarăm ca cel mai înalt și sigur talmăcitor al Sf. Dogme pe pămînt și socotim pe cei cari nu se supun ei ca păgâni și vameși și cei cari o lepădă sunt socotiți în Evanghelie ca lepădând pe Domnul, căci cel ce se lepădă de voi, de mine se lepădă» a spus Domnul; într'un cuvînt prin ei «pe care i-a pus Dumnezeu în Biserică» și i-a făcut pe unii apostoli, pe alții prooroci, pe

alții păstori și învățători, ea împlinește legea lui Christos și sevrșește întocmirea sfinților, «spre clădirea trupului lui Christos».

Afară de acestea Biserica arătând în icónele spre închinare, norii de mucenici și de sfinți, cari au întărit credința prin luptele virtuții și mai cu seamă pe începătorul și desvârșitorul credinței pe Iisus și pe sfința lui Cruce, în icóne, cari sunt cinstitute în mod onorat și nu adorate, cinstea referindu-se nu la icóne ci la originalele pe cari le represintă și arătând prin cântări și laude și învățături petrecerea lor ca un model de imitat ca creștinii să nu obosescă în sufletele lor «ci să alerge la lupta ce le stă înainte» pe toți îi păzește în sfințenie și urmărește mântuirea tuturor până când îi va face pe toți concetățeni ai sfinților și de ai casei lui Dumnezeu și fi ai luminei și părtași ai vieții eterne.

Una și sfință Biserică urmărind mântuirea tuturor în genere se numește și catolică, adică menită de Dumnezeu ca să cuprindă tot neamul omenesc în sfântul ei sin spre mântuire; căci nefiind despărțită prin depărtarea locurilor sau a țărilor, nici prin deosebiri de națiune, pentru speculațiuni naționaliste, e una și catolică în toți și în toate, locurile, țărele, semințiile, némurile, popórele, limbile și nefiind special pentru un loc sau națiune sau o limbă, nici fiind numită după un loc sau națiune sau stat, ci fiind cunoscută numai pe numele lui Christos Dumnezeu, pe toți credincioșii îi unește împreună precum arată masa de pânză pe care a văduț-o Sf. Apostol Petre lăsându-se în jos din cer prin patru căpătēie și depărtând deosebirile naționale și ceretele naționaliste, ca fiind contra Evangheliei și a canónelor; și nefiind împărțită prin timp sau period al timpurilor, sau limitată, se întinde peste tot timpul de la început până la sfârșit, începând de la întemeierea lumii cu vécurile și rămânând eternă după făgăduința adevărată: «Iată eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul vécului», nici fiind înteruptă prin mórte, cuprinde în sine pe cei credincioși în Christos, pe cei morți păstrându-i pentru învierea comună—drept care și nencetat se rógă pentru dânșii—pe cei vii pregătindu-i pentru venirea Domnului, ca să-l întâmpine cu toții împreună și așa să rămânem toți tot-d'auna cu el; căci s'a hotărît de Dumnezeu nu numai spre lumina némurilor ca să

fie spre mântuire până la sfârșitul pământului, după proorocul—ci și spre economia împlinirii timpurilor, ca să fie cuprinse toate în Christos, atât cele cerești cât și cele de pe pământ» pentru împărăția vecinică a lui Dumnezeu. Așa dar Biserica având ca Arhiepiscop fără moștenitor pe cel ce e pururea cu dînsa, pe acel mare păstor al oilor, nu e domniță saŭ dirijată în genere de nici unul din episcopi aparte, ci e încredințată tuturor acestora, după învățătura părinților, ca unor superiori și păstori ai bisericilor aparte, cari se referă la Christos «stăpân și deservitor al mântuirii. Impărăția lui Dumnezeu nu se supune nici unui stăpân aparte, poruncește însă acelora cari alcătuiesc turma ei «a se supune înaltelor stăpâniri» și a asculta autoritățile «căci nu este stăpânire de cât de la Dumnezeu». La toți stăpânitorii acordând onorurile și ascultarea cuvenită și făcînd cereri, rugăciuni, mijlociri și mulțămiri pentru împărății și cei mai supuși, se supune numai lui Dumnezeu, stăpânitor universal, ca fiind împărăția lui Dumnezeu. Pe toți cei cari cred în Christos, fie bărbat, fie femeie, fie sărac, fie bogat, fie particular, fie stăpân, în via Domnului unde nu există Elin saŭ Iudeu, tăiere împrejur saŭ prepuțiu, barbar, Scit, liber, rob, ci unde în toate și în toți e Christos», ca vița hrănind corderle, ca muma încăldînd și învățînd pe copii, urmărește mântuirea lor, prin Ginerele ei ceresc, pe care «sculându-l dintre morți, Tatăl, l'a așezat de a dreapta în ceruri, «sus peste orî ce domnie și stăpânire și putere și domnire și «mărire și peste orî ce nume care se numește nu numai «în acest véc ci și în cel viitor», «ca să se plece în numele lui Christos orî ce genunchiu al celor cerești și al celor pămîntești și al celor de sub pămînt» căci precum puterea lui e peste toți și prin toți și în toate așa și trupul lui, Biserica plinitura celui care împlinește toate în toate», după învățătura inspirată de Dumnezeu a sfinților apostoli.

Sfintele Sinode ne au predat una și catolică Biserică cu această apostolică și inspirată de Dumnezeu învățatură și cu numele de «apostolică» adică «clădită» pe temelia pusă de apostoli și profeți fiind petra unghiulară a ei însăși Iisus Christos; căci nimeni nu poate pune altă temelie de cât cea pusă, care este Christos» însuși Domnul a întărit-o pe temelia apostolilor și a clădit-o prin ei, cari au predicat pre-

tutindenî cuvîntul după divina lui poruncă, întemeind bisericile de pretutindenî pe pétra mărturisirei și întocmind întrégă Biserica «spre templul sfînt în Domnul» și «spre locuință a lui Dumneđeũ în spirit» drept care și Ión «care a mărturisit cuvîntul lui Dumneđeũ și mărturia lui Iisus Christos și ce a vęđut fiind inspirat în ȃiua Domnului, vęđend un cer noũ și un pãmînt noũ și «fiind purtat de ingeri pe un munte mare și înalt, a vęđut pe mirésa, pe femeea mielului, cetatea cea mare, Sf. Ierusalim, pogorindu-se din cer de la Dumneđeũ. . . . , și zidul orașului avęnd 12 petre de temelie și pe acestea numele celor 12 apostoli». Așa dar o cunoștem și o credem ca apostolică și o mărturisim împreună cu sfinții, adică întemeiată prin învățatură și asigurată prin autoritatea și împodobită prin lumina tuturor apostolilor împreună; așa dar dînsa nu este nu numai a lui Pavel, nici a lui Varnava, nici a lui Chifa, nici a lui Apolo saũ a lui Ión saũ a lui Iacob saũ a alt-cui-va, căci Christos nu este împărțit ci este al tuturor apostolilor împreună și se numește apostolică din toți împreună, căroră se arătară limbî ca de foc despărțindu-se și s'a aședat peste fie-care dintre ei», când se împlinea ȃiua cincî-ȃecimei, cari «s'aũ umplut de Spirit Sfînt» prin cari se făceau «multe minuni și semne» și «cari vor ședea pe 12 tronuri judecând pe cele 12 seminții ale lui Israel, când va ședea Domnul pe tronul mării sale» și căroră precum însuși sf. Petre învață—le-a poruncit a predica poporului și a-l încredința că el este cel rînduit judecător al celor vii și al celor morți»; iarăși acelaș Petre declară cu voce tare «că el este pétra. . . . , ce a fost făcută pentru cap de unghiũ» și «în nimene altul nu este mântuire», căci nici nu există alt nume sub cer dat între ómeni, în care trebuie să ne mântuim.

Miluiți am fost și noi din nespusa milă a lui Dumneđeũ să fim printre copiii și slujitorii acestei Biserici una, sfîntă, catolică și apostolică, care pe toți cei ce cred în Christos Dumneđeũ, prin darul lui îi face din «copii ai mîniei din fire», «copii ai iubirei» și care îi mântuește prin credința în fapte bune, pentru «cari am fost clădiți în Christos Iisus», «ca să pășim în ele»; acéstă Biserică o mărturisim ca singura cale și ușă a mântuirii și într'însa și printr'însa sperăm să fim vrednici «de prea marea bogăție a darului lui Dumneđeũ»

și de învierea morților pe care o așteptăm și de viața veșnică ce va să fie; în care prin darul lui Christos vor fi moștenitori ai lui Dumnezeu «și comoștenitori ai lui» cei ce au crezut într'insul și au păzit credința prin fapte bune, acei cari primesc prisosința harului și a darului dreptății, vor împărăți întru viață printr'unul Iisus Christos, căci prin el am fost aduși prin credință la acest dar, în care stăm» și «ne laudăm pentru nădejdea măririi lui Dumnezeu» — după Apostolul — «creștând că darul va împărăți» prin dreptate în viață veșnică prin Iisus Christos, Domnul nostru».

Așa creștând din tot sufletul și cugetul nostru și împreună cu noi așa predicând totă sfânta Biserică și venerând evlavia «care are făgăduința vieții de acum și acelei care va să fie» trimitem această epistolă a noastră înalt Prea Sfințitului Vostre spre întărirea unirii în Christos și a comuniunii în Sf. Spirit și punând ca bază a păcii și ca temelie a dragostei, conformitatea mărturisirii și ca o legătură în Christos nedeslegabilă, invocăm prea sfintele Vostre rugăciuni către Dumnezeu, Tatăl îndurărilor și a orîi cărei mângâeri ca să bine-voiască a ne întări pe noi înșine să servim lupta cea bună cu bine și în mod plăcut lui Dumnezeu și a păstra întreg aceea ce ni s'a încredințat nouă și a păzi intactă porunca până la arătarea Mântuitorului nostru Iisus Christos, a căruia e mărirea și puterea în veștii vecilor, Amin.

Alexandria, anul mântuirii 1901, Februarie 28.

Al. înalt Prea Sfințitului Vostre,

Frate, în Christos Dumnezeu cu totul devotat.

(ss) Papă și Patriarh al Alexandriei, FOTIE.

Răspunsul trimis prea fericitului Papă și Patriarh al Alexandriei D. D. Fotie de către înalt Prea Sfințitul Mitropolit Primat și Președinte al Sfântului Sinod D. D. Iosif Gheorghian.

Sanctitatea Vostră,

Duhovnicăscă bucurie și mulțămire a pricinuit smereniei mele, scrisoarea Sanctității Vostre No. 72, pe care cu cea mai desăvârșită evlavie, am primit-o și cuprinsul ei am înțeles, și apreciat ca o erudită expunere a dreptei noastre

mărturisiri de credință, pe care din veci am păstrat-o ca temelie a sfintei Biserici a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Christos, și se va păstra până la scurgerea vécurilor neschimbată, spre slava numelui Domnului și spre lauda drept măritorei nóstre credințe.

Din cuprinsul aceleași scrisori, am înțeles mai departe, că Sanctitatea Vóstră, a-ți fost chemat de Dumneđeú prin glasul aleșilor lui, la cârna apostoliceștei și Patriarhiceștei bisericei a Alexandriei, păstorită cu atâta rívnă de toți P.P. S.S. Patriarhí, cari au cinstit acest sfint Scaun apostolic, și pe care nu de mult 'L-au încredințat Sanctității Vóstre Pronia cerescă în locul prea fericitului, prea veneratului și de a pururea pomenitului Sofronie, care s'a săvîrșit din vieță în bătrânețe bune, bătrân și plin de ție, adăugîndu-se sfintei cete a Părinților Bisericei, a căror vieță o urma, și cu ale căror virtuți se împodobe.

Imbrățișînd pe Sanctitatea Vóstră cu adîncă smerenie și sărutare plină de dragoste, Vě aduc cele mai căldurose urări de sănătate și de îndelungată viețuire, rugînd pe bunul Dumneđeú, ca să Vě acorde puteri îndestule, pentru a ilustra, după cum se cuvine, acest vechi și apostolicesc Scaun, care după cum țisei, 'mî reamintește sfînta sa origină apostolică și bărbăția unită cu curăția credinței, cu care a triumfat în scurgerea vécurilor, păstrînd neatinsă și nealterată doctrina Sf. Biserici orthodoxe.

De aceea invocînd de la bunul și milostivul Dumneđeú tóte harurile sale, pentru Sanctitatea Vóstră și urîndu-Vě încă odată, deplină sănătate și mulțămire sufletescă, Vě rog respectuos să bine-voiți a avea și pe smerenia mea în a-ducere aminte la prea sfintele Vóstre rugăcîuni și să primiți în același timp sentimentele de cea mai adîncă venerațiune, cu care am onóre a fi al Sanctității Vóstre mai mic frate în Christos și împreună liturghisitor.

(ss) Iosif Mitropolit Primat al României.

Epistola trimisă Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat și Președinte al Sfințitului Sinod D. D. Iosif Gheorghian de către Inalt Prea Sfințitul Mitropolit al Petersburgului și Președinte al Sf. Sinod al Sfintei Biserici Ruse D. D. Antoniu.

Inalt Prea Sfinției Sale Domnului Domn, Iosif.

Archiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei, Primat al României și Președinte al Sfințitului Sinod al Bisericii Române, Prea onorat și prea dorit frate în Christos și conliturghisitor al smereniei noastre, din totă inima îți dorim să se bucure în Domnul și să fie sănătos.

Prea Inaltul părinte al luminilor a bine-voit să cheme în a 7-a zi a lunii lui Iunie anul curent în locașurile eterne cerești ale luminei, pe gloriosul și pururea pomenitul Ierarch al Bisericii Ortodoxe Ruse, pe Inalt Prea Sfințitul Ioannichiū, Mitropolit al Kievului și Galiției și Prim Membru al întru tot Prea Sfințitului Sinod Administrator.

După nemărturisitele căi ale Proniei Dumneșcesci, sarcina de conducere a administrațiunei superioare a Bisericii Ortodoxe a tuturor Rusiilor,—cu titlul de Prim Membru al întru tot Prea Sfințitului Sinod al ei, prin puternica voință a întru tot Prea Luminatului Monarch al Imperiului Rusiei, a Majestației Sale Imperiale Domnului Imperator Nicolae Alexandrovici, exprimată în a noua zi a aceleeași luni Iunie — s'a dat smereniei noastre.

Comunicând despre acestea Inalt Prea Sfinției Vóstre, care 'mi sunteți întru tot cinstit și prea iubit, în speranța mijlocirei satisfăcătoare a rugăciunilor Inalt Prea Sfinției Vóstre către Inaltul Arhipăstor și Domn al nostru, Iisus Christos, pentru întărirea puterilor noastre, spre a ne îndeplini, cu vrednicie, înalta și greaua sarcină dată smereniei noastre, de a servi Biserica lui Dumneșeu, cu sentimente de adevărată dragoste frățescă întru Sf. Spirit și cu cel mai profund respect rămân,

In Impărătescul oraș al Sfințitului Petru,
în a doua zi a lunii Octombre anul 1900,

al Inalt Prea Sfinției Vóstre,
care sunteți pentru noi inspirat de Dumneșeu
și întru totul cinstit,
prea supus întru Christos frate

(ss) ANTONIŪ, Mitropolit al St. Petersburgului și Ladogei.

Răspunsul trimis Inalt Prea Sfințitului Mitropolit al Petersburgului și Președinte al Sf. Sinod al Sf. Biserici Ruse D. D. Antoniū de către Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Primat și Președinte al Sf. Sinod D. D. Iosif Gheorghian.

Inalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit al Petersburgului și Ladogei, Președintele Sfintului Sinod al Sfintei Biserici Ortodoxe a Rusiei D. D. Antoniū.

La adresa Inalt Prea Sfinției Vostre cu data de la 2 Octombrie anul curent, am onore a vă aduce la cunoștință, că am primit cu o vie bucurie în Domnul, știința ce 'mă împărtășiți că prin harul și mila Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Christos, a găsit cu cale Majestatea Sa Puternicul Imperator al tuturor Rusiilor, prea bine credinciosul Suveran Nicolae Alexandrovici, să vă cheme la înalta demnitate de a conduce administrația superioară a Sfintei Biserici Ortodoxe a tuturor Rusiilor cu titlul de Prim Membru al întru tot prea Sfințitului Sinod al ei în locul Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Ioanikie prea veneratul și pururea pomenitul Mitropolit al Chievului și Galiției, pe care bunul Dumnezeu 'i-a plăcut să-l cheme în locașurile vecinice cerești ale luminei, spre a-l încununa cu răsplătirea cuvenită unui Ierarh îmbunătățit în viața cea după Dumnezeu, a cărui sfintă blagoslovenie să o avem cu toții.

Salutând cu evlavie și deosebit respect actul săvârșit în persoana Inalt Prea Sfinției Vostre, vă îmbrățișez cu cea în Christos sfânta sărutare frățescă, plecând genunchiul cu umilință și rugând cu tot dinadinsul pe capul cel nevădut al S-tei noastre Biserici, să acorde Inalt Prea Sfinției Vostre destule puteri cu sănătate deplină spre a duce la bun și priincios liman de mintuire în Domnul interesele obștești ale Sfintei Biserici a Rusiei.

În paza neclintită a Dumnezeestei alcătuirii a Sfintei Bi-

sericii a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Christos, noi cu toții rămânând rog pe bunul Dumnezeu să înmulțescă anul Inalt Prea Sfinției Văstre și să vă păstreze întreg, cinstit, sănătos, drept îndreptând cuvântul adevărului, bine-voind în același timp a avea și pe smerenia mea pururea în deosebita atențiune la sfintele Văstre rugăciuni.

Sunt al Inalt Prea Sfinției Văstre cu totă dragostea frate în Christos și împreună liturghisitor.

(ss) Iosif Mitropolit Primat al României.

MĂRTURISIEA ȘI RĂBDAREA.

În acelaș vechi manuscript din care am extras și publicat în traducere română cuvintele bătrânului preot Nathaniil, se află și alte multe, cuvinte, didahii, mici tractate, rugăciuni și descrieri teologice și bisericești, unele mai interesante de cât altele, pentru vechimea timpului din care datéză și modul cum sunt tratate.

Aci am găsit două mici tractate, unul *despre mărturisire* și altul *despre răbdare* în formă de cuvinte scrise și trimise din închisóre, precum însuși autorul mărturisește în ultima parte a cuvîntului al doilea,—despre răbdare,—care începe cu o prea frumoșă rugăciune, apoteosând răbdarea și sfirșește de asemenea tot cu o rugăciune.

Bătrânul Nathaniil, omul cel prost și neînvețat, precum însuși se numește, reușește în aceste două cuvinte a ne da o imagine exactică despre adevărata stare de decadență morală și rēcéla simțului religios în care se gășiau creștinii din timpurilor sale. Și ceea ce reese din cuvintele sale,

este că sentimentul religios, slăbise chiar și la ómenii bisericeii, la cler, sau pentru a ne servi de cuvintele lui Nathaniil, slăbise, nu numai la laici, ci și la preoți și la monahi, și ieromonahi, ba chiar și la arhierii.

Pentru acésta el crede de a sa sfintă datorie, a plânge timpurile trecute și a-i rechema pe toți de o potrivă la îndeplinirea datoriilor religioase.

Vorbindu-le despre însemnătatea și puterea mărturisirei, pentru ertarea păcatelor, o recomandă călduros tutulor de o potrivă și se silește a o dovedi ca impusă de Dumneđeú prin cuvintele Sfintei Scripturi, și ca fórte folositóre și de suflet mântuitoare.

Tot ast-fel recomandă și se silește a dovedi și răbdarea. Aci, pe lângă exemplele din Vechiul și Noul Testament și acele din timpurile vechilor martiri și a celor mai noui, fórte apropiate de timpurile sale, ca Sf. Ioan Calivitul, și Sf. Alexie și Eustatie Plachida, se aduce ca exemplu pe sine însuși că rabdă, închisóre, pentru un singur cuvînt ce a ȕis Mitropolituluí Arsenie al Monembasiei, carele a poruncit sá'l arunce la închisóre, în care aflându-se, departe de a huli, răbdă, mulțamește lui Dumneđeú, și pentru a'si risipi gândirile, scrie creștinilor, rugându-i și sfátuindu-i să aibă și ei răbdare, căci numai răbdare avënd, pot a bine plăcea lui Dumneđeú, a se învrednici de harul său și a se mântui.

Iată cuprinsul acestor două străvechi cuvîntări:

1). *Despre mărturisire.*

Oamenii cari voesc a-'și mântui sufletul și a moșteni împărăția cea veșnică, trebuie să mérgă la duhovnici și cu lacrimi să se mărfurisescă, dacă este cu puțință, în fie-care ȕi, sau cel puțin de patru orii pe an; adică în timpul posturilor: în postul cel Mare, în postul Nașterii Domnului, în

postul sfinților Apostoli și în postul Născătoarei de Dumnezeu, în luna lui August. Și când se mărturisesc, să spună păcatele lor, fără să se rușineze, și să nu înșele pre duhovnic, ci să-și mărturisească păcatul, fără a invinovați pre alții, și nu pre dinșii. Pentru că Dumnezeu este a tot știutor și nu se înșelă. Căci în adevăr, poți să înșeli pre duhovnicul tău, dar pre Dumnezeu nu poți să-l înșeli, ci te înșeli pre tine însuși. Și pentru acesta trebuie să spui duhovnicului tău tot adevărul, căci de și te mărturisești omului, care este sămănul tău, dar te mărturisești lui Dumnezeu, și Dumnezeu este cel ce te iartă. Pentru că, de și omul te iartă, însă te iartă cu puterea dată lui de Dumnezeu; precum a spus Iisus Christos Apostolilor, când i-a trimis să propovăduiască: *„Primiți duh sfânt; cărora veți erta păcatele, se vor ierta lor și cărora le veți ținea, vor fi ținute“*. Deci, Dumnezeu le-a dat puterea ca ei, la aceia care vor ținea păcatele, să fie ținute ca și cum însuși Dumnezeu le-ar fi ținut și celora căror, le vor ierta să fie iertate, ca și cum însuși Dumnezeu le-a iertat. Caută și la capitoul 20, a Evangheliei de la Ión și le vei găsi. Și fiind-că acestea lea spus însași gura cea adevărată a Domnului nostru Iisus Christos către Apostolii săi, să nu fie vre-unul carele să nu credă. Și aceștia iarăși, la rîndul lor au dat acesta putere altor oameni cunoscători ai Sfințelor Scripturi, iar nu oamenilor neînvețați, precum sunt eu; ci întru toate onorați și bine cunoscători a întregii Sfintei Scripturi. Și aceștia la rîndul lor câte vor lega sau câte vor deslega pe pămînt, Dumnezeu le are și în ceruri legate sau iertate. Deci fraților, nu mică puterea a dat pe pămînt oamenilor pentru că pot să mintuiască sau să pierdă sufletul omului. Pre cel ce nu se căește și este necredincios, nu vrea să-l facă părtași bine-cuvîntărei. Pentru acesta fraților trebuie să alergăm la duhovnici cu frică și cu cutremur ca și cum am fi alergat la însuși Iisus Christos;

căci lui ne mărturisim; precum țice profetul David în psalmul 70: «că eă mă voi mărturisi ție întru noróde Dómne în-
 «tru unelte de cântare, adevêrul têu Dumneđeule, cânta-voi
 «ție întru alaută, sfintul lui Israil». Ast-fel fie că ne mărtu-
 risim la un om, ne mărturisim însă înainte lui Dumneđeă; și pentru acésta trebuie să ne mărturisim de tóte păcatele
 nóstre, fără să ne rușinăm, si nici să le ascundem, saă
 să ne fie rușine a le spune, și nici să-l înșelăm; pentru
 că tóte acestea le știe Dumneđeă, atât faptele cele bune cât
 și pre cele rele; cunóște încă și gândurile nóstre. Pentru
 că David în psalmul seă al 93 spune: «Domnul cunóște
 «gândurile ómenilor că sunt deșarte». Pentru acésta, fraților,
 să alergăm din tot sufletul, nu cu înșelăciune și viclenie,
 ci cu inimă curată și să venim cu bucurie și veselie la
 duhovnic, pentru că venim la Dumneđeă ca să ne mărtu-
 risim. Și să alergăm așa precum țice David în psalmul seă
 94: «Veniți să ne bucurăm Domnului, și să strigăm Dum-
 «neđeului Mântuitorului nostru; să întâmpinăm fața lui întru
 «mărturisire și în psalmi să strigăm lui». Omul nu găsește
 mai mare vindicare pentru sufletul seă, de cât să se mărtu-
 risescă des. O! ce lovituri dá omul diavolului, când se
 mărturisește! Și dacă s'ar întâmpla ca cine-va să se afle
 in loc pustiă, unde să nu se găsescă duhovnic, ca să se
 mărturisească, atunci să se mărturisească lui Dumneđeă din
 tótă inima și să țică: „*Dómne păcătuit-am ca nimeni
 altul dintre ómeni*“.

Cu tóte că tóte acestea le știe Dumneđeă, dar trebuie ca
 să-ți arăți smerenia ta către Dumneđeă, să plîngi înainte
 lui Dumneđeă, și Dumneđeă 'ți primește mărturisirea ta.
 Pentru că David spune acésta în psalmul seă 75: «Că gân-
 «direa omului se va mărturisi ție». Omul numai să-și aducă
 aminte de păcatele sale, și să-și ridice gândirea lui la Dum-
 neđeă și să plîngă pentru ele, și îndată și-a mărturisit pă-
 catele sale lui Dumneđeă. Și este fórte bine să-și plîngă omul

păcatele sale înaintea lui Dumnezeu, căci el este a tot sciutor. Și să spere întru el și să se mărturisască adesea. Precum țice David în psalmul său 36: «Nădăjduesce spre Domnul și fă bunătate.... «Și, descoperă spre Domnul calea «ta, și nădăjduesce întru dînsul, și el va face. Și va scôte «la lumină dreptatea ta». Dar când omul se găsește în țărînă, sau în loc unde se găsește duhovnic, să alerge la el. Pentru că așa precum a făcut păcatul cu om, și și-a descoperit rușinea lui la desfrînare, și s'a încurcat cu diavolul, și și-a pângărit corpul său, asemenea trebuie să se ducă la om și să-și descopere toate păcatele lui. Fiind-că cu om a păcătuit și iarăși prin om să le strice și să le nimicască. Precum a făcut Iisus Christos cu noi. Prin om, adică prin Adam, am eșit din paradis, și iarăși prin om, adică prin Dumnezeu omul; am intrat iarăși în paradis. Precum țice și Sf. Ion Damaschin în Octoicul său la cîntarea a VI-a a glasului al doilea: «Printr'un om, adică prin Adam cel dintîi «a intrat de mult în lume mórtea; și prin unul, fiul lui «Dumnezeu s'a arătat învierea».

Tot așa țice și apostolul Paul în epistola sa a II către Corintenî capitolul 5. «Că precum pentru păcatul unuia aș «murit toți, asemenea iarăși prin harul unuia, Iisus Christos, a prisosit în ceruri harul și darul lui Dumnezeu». Tot ast-fel și noi, precum cu om facem păcatul, tot așa, iarăși la om să'l mărturisim. Pentru acesta și apostolul Iacob în epistola sa cap. 5 țice: «Mărturișiți-vă unul altuia păcatele și vă rugați unul pentru altul, ca să vă vindecați». Și așa precum își mărturisesc laici păcatele lor la duhovnici, tot ast-fel trebuie și cei duhovnicești să-și mărturisască păcatele la alți duhovnici, unul către altul: și tot ast-fel să se róge unul pentru altul. Și precum laicii dau liturghii la preoți sau la arhierie, pentru ca să se róge pentru sufletele lor, tot așa și ei trebuie să dea liturghii la alți, la preoți sau la arhierie, ca să se róge și ei pentru dînșii, pentru

păcatele lor, pentru ca să-î mântuiască Dumnezeu. Precum țice sfintul apostol Paul în capitolul 5, scriind către Ebrei: «Pentru că tot arhiereul carele se ia din ómeni pentru ómeni se pune, spre cele ce cântă către Dumnezeu, ca să aducă daruri și jertfe pentru păcate, carele se pótă pătimi dinpreună cu cei ce nu știu și cu cei ce rătăcesc, de vreme ce și însuși este cuprins de neputință. Si pentru acésta dator este, precum pentru norodul, așa și pentru sine să aducă pentru păcate».

Pentru că toți suntem păcătoși, atât arhieriei cât și preoții și ieromonahii și monahii și toți laicii. Și fiind că suntem păcătoși, suntem datorți să ne mărturisim unul către altul, precum făcea și cei din Ierusalim, precum țice Luca în Faptele sale, capitolul 19: «Și mulți din cei ce cređuse veneau mărturisind și vestind faptele lor». Și să dăm liturghii unul pentru altul, pentru ca să ne rugăm pentru păcatele noastre. Și cu tóte că arhiereul este pus ca să se róge lui Dumnezeu pentru păcatele creștinilor, dar și el ca om, trebuie să aibă și el păcatele sale, și pentru acésta este trebuință ca și el să-și mărturisescă păcatul și să sevırșască liturghii și să dea și el la alt arhierie sau preot, ca să se róge pentru iertarea păcatelor lui, precum același apostol Pavel țice în epistola sa către ebrei, în capitolul 8 «că tot arhiereul pentru ca să aducă daruri și jertfe se pune». Deci fraților, rog, iubirea vóstră, să alergăm cu toți la duhovnic și să ne mărturisim, atât arhieriei cât și ieromonahii și preoții și laicii, bărbații și femeii, mic și mare, pentru ca să scótem păcatele noastre de pe noi și să ne curățim de tótă necurăția trupescă și sufletescă. Și când mórtea ne va găsi mărturisiți, ne vom duce întru împărăția cea veșnică, pe care a pregătit Domnul acelora ce 'l iubesc pe dînsul, căreia să ne și învrednicim Amin, Amin, Amin.

II) *Despre răbdare.*

Tu Dómnne, cela ce ai bine-voit a te nasce din Sfínta Născétóre și pururea Fecióră Maria, pentru ca se ne mântuești pre noi pécătoșii și nevrednicii robii tēi, tu însuși dă-ne atáta har ca să avem răbdare, precum ai avut tu Dómnne, către nemulțămitorii și nerecunoscătorii Iudei, că-roro ai făcut atátea bunătăți; iar ei te-au bătut, te-au batjocurit, te-au scuipat, și în cele din urmă te-au crucificat. Și la tóte acestea nici odată nu le-ai spus ce-va în potrivă, ci ai avut tot mai multă răbdare, și te rugai Tatálu, dícând: «*Dómnne nu le socoti lor fără de legea lor, că «nu știu ce fac»*. Tot ast-fel, Dómnne, Dumneđeul meú, ne rugám împărăției tale, să ne dai ast-fel de har ca să răbdám tótă ispita și tótă batjocura, pe care ne-o pricinuesc ómenii, precum ai dat lui Iob, profetului Daniil, celor trei tineri, lui Ionà, lui Iacob, lui Abraam, și altor mulți bărbați sfinți, cari au primit martiriul și 'și au vărsat sângele lor, pentru numele tēu, și tóte le-au suferit pentru numele tēu, Dómnne, Dumneđeul meú. Și răbdarea lor i-a mântuit pre ei. Ast-fel și noi toți cei umiliți și nevrednici robii tēi, creștini ortodoxi și pioși, ne rugám împărăției tale, să ne dai răbdare, pentru că dacă harul tēu va lipsi de la noi, nimic nu putem face; precum mărturisește sfíntul Ioan Evangelistul în capitolul 3 al Evangeliului sēu, când a đis Iudeilor: «Că nu póte cine-va să vie la mine, dacă nu va fi lui dat de la Tatál». Ast-fel Dómnne și noi nu putem să răbdám nici o ispită, dacă nu va voi împărăția ta; precum iarăși dices în aceeași Evanghelie la cap. 15, «că fără mine nu puteți face nimica»; și fiind-că tu ești Cela ce miluești și Cela ce dai răbdare fie-căruia, dá nouě, Dómnne să putem răbda, până în sfírșit ori-ce ispită care ne vine. Acestea rog pre Dumneđeú pentru toți; și tot ast-fel, vė rog și pe voi fraților lubiți să vė rugați lui Dumneđeú, atât pentru

voi înșivă, precum și pentru fie-care creștin; pentru că fie-care din voi sunteți datorți să vă rugați pentru creștinii. Și iarăși mă rog vouă ferbinte, ca să avem cu toții răbdare, pentru că însuși Christos ȳice că: «cela ce rabdă până la sfârșit, acela se va mântui». Și să vă aduceți aminte de Iob, în ce ispită a cădut? Cum așa pe neașteptate l-au perit toate animalele lui, și l-au murit și copiii lui; și s'au stricat și casele lui, și el zăcea pe gunoă, și nici odată n'a blestemat, ci tot-déuna a răbdat, și a avut răbdare. Și pentru marea sa răbdare, l-a dat Dumnezeu ȳarăși onórea sa de mai 'nainte, și vieța cea vecinică. Dar să vedem și pe Abraam, cum l'a ispitit Dumnezeu ca să vadă răbdarea lui? Și l'a ȳis să tae pre fiul său Isaac, spre a l' jertfi lui Dumnezeu; iar el a făgăduit și n'a ȳis: cum să tai pre fiul meu? Ci îndată l'a luat să l' dea morței, pentru ca să facă ascultare lui Dumnezeu. Și a luat pre fiul său, și cuțitul, și lemne, și s'a dus la munte ca să tae pre fiul său; și vedând Dumnezeu marea lui răbdare, l-a trimis un berbec ca să jertfescă în locul fiului său Isaac; și glas ȳicând: Abraam, Abraam, să nu puț mânia ta pe copilul tée. Și ast-fel a scăpat pre fiul său pentru răbdarea lui cea mare. Dar să vedem și mustrarea pe care a primit'ó David de la profetul Nathan și mórtea pe care a trimis'ó asupra mulțimei sale, cum a răbdat și n'a ȳis nimic. Și prin răbdarea lui a rémas sfint. Să vedem și pre Iacob ce răbdare a avut când îl gonea fratele său Isac ca să-l omóre, și prin răbdarea sa Dumnezeu l'a scăpat de mânia lui Isac și l'a făcut și strămoș al nostru. Să trecem la sfinții cei noui. Câte ispite nu au avut atât de la ómeni cât și de la diavolul; și, prin răbdarea lor, Dumnezeu l'a pus întru împărăția sa. Sfintul Anton, câte ispite n'a avut de la diavoli? Și câtă răbdare a avut! Și prin răbdarea sa s'a mântuit. Sf. Ioan Calivitul și sf. Alexie, omul lui Dumnezeu, ce batjocure și ocări n'au primit de la serviilor lor, că serviilor lor vărsaă apă

și gunoă și lături asupra lor; iar ei le-au răbdat fără împotrivire toate acestea și de aceea Dumnezeu l-a învrednicit de împărăția sa. Să vedem și pre Eustație Plachida, cum pentru numele lui Christos, s'a botezat și el și femeea sa și cei doi băieți ai lui pe cari îi avea; cum a lăsat boeria pe care o avea, și a plecat să petrecă în alt loc; și a intrat într'o corabie, și acolo l-au luat femeea, pentru că n'avea să plătescă drumul; și și-a luat pe cei doi mici copii ai lui în brațe și mergea; și în calea lui, a găsit un rîu și a lăsat pe un copil la marginea rîului și a luat pre cel-l-alt ca să-l trecă; și ast-fel a trecut în cea-l-altă parte a rîului. Și pe când venea să ia și pe cel-l-alt copil, când era la mijlocul rîului, vine un urs și i'ia pre unul din copiii săi; și asemenea și de cea-l-altă parte a venit un leu și l-a luat și pre cel-l-alt copil. Și a rămas în mijlocul rîului fără copii. Cum de n'a căzut să se înce de scriba sa? Mă mir și mă uimesc! Dar el a răbdat și a bine-cuvîntat pre Dumnezeu. Și Dumnezeu cel a tot puternic, vădînd răbdarea sa cea mare, l-a scăpat pre amîndoi copii săi, și l-a înapoiat în cele din urmă și pre femeea sa precum și pre amîndoi copii săi și l'a ridicat iarăși la onóra sa de mai înainte. Iar acestea toate le face, frații mei iubiți, răbdarea. Pentru acésta, vă rog fierbinte, s'avem cu toții răbdare, ca să ne dea și nouă Dumnezeu, tot binele precum a dat în cele din urmă și acelor. Iar acestea toate care le-am scris și le spun vouă cu iubire nu le-am făcut pentru laudă și vanitate, martur 'mi este Dumnezeu! Dar fiind că mă găsesc în închisóre unde m'a pus Arsenie, Mitropolitul Monemvasiei, pentru că l-am ținut o vorbă, și neavînd ce să fac, ședînd, vă scriu acestea ca să'mi trecă vremea și să'mi risipesc gândurile. Am luat din Vechiul și Noul Testament cele trebuincioase, ceea ce face tot creștinul neînvățat, precum suntem și noi. Și l'am făcut spre mărirea a Tot puternicului Christos, iar nu pentru altă cauză, precum știe Domnul. Dar sunt alți dascăli și bărbați

înțelepți și învățați, cărora nu le plac acestea, pentru că sunt prea comune, și socotesc că este lucru rușinos, ca să răspândim ast-fel Sfânta Scriptură. Dar, precum am spus mai sus, fiind-că n'am scris pentru acei dascăli înțelepți, ci pentru cei neînvățați; pentru aceea le cer lor ertare. M'am supus mai ales ascultând epistola Sfântului Apostol Pavel, carele scriind către Coloseni în capitolul 2, scrie și despre înțelepți și dice: «Indepărtați-vă de cei înțelepți. Vedeți ca «să nu vă amăgescă pre voi cine-va cu filosofia, și cu înșelăciunea deșartă după obiceiul ómenilor, după stihiiile «lumei, iar nu după Christos». Pentru că ei cu filosofia lor, iaú tóte în deridare; iar noi, ca discipoli ai pescarilor, suntem datorî să sfătuim pe tot creștinul, după puterea nóstră. Și iarăși în aceeași epistolă, la capitolul 3 Sfântul Pavel, dice; «Cuvîntul lui Christos să locuiască întru voi din destul, «întru tótă înțelepciunea». Înțelepciune este, să alba cine-va frica lui Dumnezeu, pentru că se dice: «Inceputul înțelepciunei, este frica Domnului». Și când cine-va are frica lui Dumnezeu, și spune câte știe cu frică și cu sfială pentru ca să lase și pre alții, și nu le spune cu mândrie și laudă, atunci și Dumnezeu îl luminéză mintea și rațiunea. Și mai jos tot Sfântul Pavel dice: «Învățându-vă și înțelepțindu-vă «pre voi înșivă, cu psalmi și cu laude și cu cântări duhovnicești». Nu le spune să se învețe de la Omer, nici de la Sofocle, nici de la Platon, ci din psalmi și din laude și din cântări duhovnicești. Decî și eú din acea Sfântă Scriptură pe care aú scris'o acei Apostoli neînvățați, spun și eú neînvățatul, vouă celor neînvățați. Și numai acele ce Domnul nostru Iisus Christos mă învăță, atât dic: Și dacá sunt puține și ordinare, iertați-mă. Iar dacá vre unul din acei înțelepți saú din cei-l-alți, vrea să facă și să dică alte le, facă. Noi am făcut câte ne-a dus mintea pe noi. Pentru acésta, iubiți mei frați, să cetiți cu toții în fie-care di acésta carte, pentru ca să vă folosiți fórte mult. Și cei ce o veți ceti, vă

rog, pentru iubirea lui Christos, să mă bine-cuvîntați, și să vă rugați Domnului nostru Iisus Christos să miluască sufletul meu cel ticălos, și dacă v'am greșit în multe să mă ertați, că am fost în închisóre. Și pentru mulțimea fără de legilor mele, Iisuse Christóse, iartă-mă. Și dacă insult prin Scriptură pre cine-va, rog să mă ierte, pentru că nu-l insult eu, ci Sfînta Scriptură. Și iertați-mă toți ca și Domnul să vă ierte păcatele vóstre, și să auziți cu bucurie: «Veniți bine-cuvîntați *Părintelui meu, moșteniți împărăția carea este gătită vouă de la întemerea lumii*; pe carea să ne ajute Dumnezeu s'o moștenim cu toții Amin. Amin. Amin.

D.

AMINTIRI DIN ISTORIA BISERICESCA

De la 1750—1800

de

SERGIU MACREŪ.

Veđi Biserica Ortodoxă Română, an. XXV, No. 1.

Dar cele ce s'aũ întâmplat pânã aicea, tot-déuna supãrãtore și grele de purtat, erau multe, însã pe tôte le-a suportat Patriarchul cu ușurãtate prin o rãbdare neștirbitã și prin o cugetare generosã. Iar rãele ce aũ decurs de aici înainte ca un torent, cine le va putea îndura în mulțimea lor? Cãci iarãși turbând Marte s'a infuriat asupra Rușilor și asupra nãștrã, benchetuind a pornit rãzvrãtire. A început rãzboiul la 5 August, a anului 1787, pregãtirea era mare, de la începutul anului s'aũ concentrat armatele. A început cu mult curaj, și insultând cu viclenie barbarã pe consulul reședinte aicea și închidându-l în Edicule, iar pe cei-l-alți Ruși aflați aicea prãdându-i pe nedreptul și robindu-i neomeneste și jefuindu-le corãbiile și multe alte lucruri înfricoșate am vedũt atuncea și ni s'a dat a înțelega cã s'aũ fãptuit și mai multe

și mai grave, amintindu-ne de câte am suferit în războiul precedent. De aceea nimeni nu era în afară de temere și frică. Iar Patriarhul continuu era chemat de guvernanți, ca pretutindinea să impue și să ia aminte bine ca să nu se întâmple vre-o disordine între supuși, și era foarte îngrijit luptându-se pentru toți. A trimis la toți scrisori poruncind supunere și ascultare stăpânirei și rugându-l să nu facă rău toate suferind, întru nădejdea cea în Domnul, care dă dreptatea și mântue și nici să dea motiv celor ce ne urăsc pre noi de a le face rău. Dar Vizirul de atunci al Impărăției a făcut atunci un lucru și mare și bun, prin multe porunci a împedat insultele celor mulți răi de asupra noastră, îndemnând și mișcând pe judecători de a vorbi și pe reprezentanții religiei lor să predice și să învețe și în geamiile lor și în particular ca să nu ucidă, siluască și insulte pe supuși, pentru că este lucru nedrept și urit de Dumnezeu și cel ce ar face ceva, devine vrăjmaș Impăratului și vătămător pentru trebuințele afacerilor în viitor. Pentru aceea s'aun pronunțat și blesteme și pedepse îndrăzneților ucigași, iar administratorilor li s'aun dat porunci să ocrotască pe supuși, pedepsind insulta celor stricați și răi și prin acesta s'a micșurat întru cât-va desfrâul ce se revărsa și tâlhăria mare, cea înspăimântătoare de prin orașe a încetat și a dispărut părerea cea nedreptă.

În acești an la începutul lunii lui Noembrie, prea fericitul Domn Avramie a trecut către Domnul în adinci bătrânețe și s'a înaintat din al Cesariei lui Filip la preasf. apostolic scaun al Ierusalimului, prin alegere legală și voturi canonice, Domnul Procopie, făcându-se permutarea în biserica Sfântului Marelui Martir Gheorghie, ce se numește al Metocului, la 2 a dișei luni.

Mulțimea popórelor barbare, câte au năvălit de la Corachii și munții Caucaz, prin daruri foarte mari de bani, învinse

cu puterea Crucii, majoritatea acestora au fost supuse bunei guvernări a Rusiei, au fost tălăși și câți de aicea s'au aventurat ca să treacă gurile Dniprului și cele mai multe corăbii au fost acolo sfărimate. Dar sprincena cea îngâmfată de loc nu ceda și sforăitura barbară era încă mai îndrăznită. Și dar la începutul anului 1788 pregătirea de război s'a făcut și pe mare și pe uscat foarte mare și numerică și speranța nu era mai mică la cei ce se sprijineau pe bățul de trestie al regelui Suediei. S'a adunat marină atâta, câtă n'a plutit nici odată în Pontul Euxin, vase mari aproape o sută și îndoite de cele mai mici și mult se vorbea de marină. În acest scop au adunat și din ai noștri, câți erau socotiți de buni și dedați la câștiguri întâmplătoare, apoi și din insule mulți înrolați cu forța, în cât erau mai mulți de o mie dintre creștini, unii fără voe, alții de bună voe erau la marină. Între acestea socotind de la Sist și Avid până la Dunărea și Sinope de o parte și de alta a mării, ca la două mii, aceștia pretindeau ca Patriarchul să le adune soldați marinarî. El care era om pacinic, și să înarmeze îl sforău creștini contra creștinilor, numindu-se marinarî panurgi. Se necăja și se văicara foarte Patriarchul pentru această constrângere viclenă străină și curiosă, lăcrămau șuspînând împreună și cu arhieriei sinodali din jurul său, și topiți de focul acestei întristări de nesuferit, se cugetau și și nopțe dacă ar găsi vre un mijloc de a evita această viclenă izbândă. Iar Patriarchul era gata ca să dea tot cât se atingea de bani și din casa obștiei să cheltuiască cât de mult, numai ca să și scape fiii de la uciderea între frați și să nu se introducă o astfel de nedreptate în Biserică, dar n'a putut scăpa, deși stăruia și se ruga de guvernanți, cari cereau să se îndeplinască nesmintit numărul de bărbați, și dacă ar fi făcut alt-fel, era amenințat la toate schinguirile; și dar trimițându-se scrisori bisericești și clerici patriarchali și făcându-se recensimint în tot satul și orașul de pe litoral s'a

implinit numărul cerut al marinarilor. Acastă rechizițe a fost cea întâi, când s'aũ vęđut în Constantinopol dintre creștinii mai multe miș înarmați. În Valachia Domnitorul a fost adunat atunci cu mult mai mulți din diferite provincii și nu se părea că face ceva curios, pentru că mulțimea ne'nblândită a Otomanilor năvălea și pleca unde ar fi voit. Dar prin acest recensimnt cu puțin ceva s'a împuținat asupra noastră urgia cea vrăjmașă, căci se oprea ca armatele să nu nedreptățescă și să nu insulte pe supuși, și s'aũ publicat blesteme și pedepse în gémiile lor, dacă cine-va ar fi îndrăznit pe cine-va și dintre supuși să-l numescă cu nume rusesc; căci nutrind o urgie obștésca asupra creștinilor, lăsându-ne la discreția lor desarmați, numindu-ne Ruși în războiul dintăi, și n'ar fi încetat să facă de acestea, de nu s'ar fi luat o prevedere mai mare în acésta de către guvernanti. De aceea cu óre-care ordine a eșit armata și cei înarmați din oraș nu mai făceau acele ręutăți obicnuite lor și multele nedreptăți și batjocuri asupra noastră.

Izbucnind războiul și armatele Rusești și Austriace intrând în Moldova, Domnitorul acestea, Alexandru Ipsilant, învins în război a fost robit. Iar generalul Otomanilor în Basarabia a probat că nu i-a lipsit acelula nimic din cele ce-i trebuia în realitate, deși a fost învins din cauza lipsei de armată și de ajutorul de afară, pe care adese ori l'a cerut rugându-se de Sultan. Iar Domnul Valachiei rebel fiind de la început, refugiindu-se la dușmani le-a tradat totul și pe Sultan dându-l la o parte, și trecând la Ruși era gata acia să i se hărăzescă tóte, a trădat statul numindu-l pentru acésta spion și trădător. Incredințându-se Sultanul de acesta din scrisori, îndată a poruncit să se prindă tótă familia Domnitorului și să se arunce în închisóre și să se confisce tótă averea lui. Afacerile Domnitorului Moldovei stăteaũ în vârful săbiei. Se necăja și se întrista de acestea Patriarchul cerëndu-i-se câte împrumuturi erau la cei bisericești. Dar și în închisóre

condemnându-se marele logofet al Bisericeii, ginere de fată a robitului Domnitor, rîvnită fiind de mulți logofeția mareii Bisericeii, i-aă făcut încurcături. S'a părut în asemenea peripeții, că mai ales a fost nenorocos Domnul Procopie socotindu-se că s'a purtat mai puțin corect de cât îi era datoria în asemenea nenorociri. Și înaintând mare logofet al Bisericeii, contra obiceiului, pe când încă trăia cel de mai înainte, iar acesta era nepot al Domnitorului urmărit. De aicea pe mulți a nemulțamit și-i criticaă administrația sa.

Dar urgia asupra casnicilor Domnitorului Moldovei s'a potolit, schimbând'o Dumneăeă; iar Patriarchul n'a scăpat de manevrarea sa nedreptă. Nică ciuma uciderilor nedrepte n'a încetat; căci se grăbea a-l șterge de pe pămînt pe tot cel ce se îngâmfa în putere saă bogăție în Constantinopol din nămul nostru, ca unul ce adică nu s'ar teme de cele ce ar face și de cele ce ar voi. De aceea îndată a și ucis, intrigând și cu viclenie manevrând, pe Dimitrie Scavini, bărbat ce părea că de demult este bogat, făcând comerț cu cei puternici. Decă pentru acăsta a fost supărat Patriarchul de acum înainte, împreună cu sinoăul din jurul seă, consemnând, adunând și plătind datorii bisericești, prin care se întimpla să întristeze pe cei nedreptățiți, supărându-se forțe, și pe cei nedreptățiți, dacă aă ascuns ceva făcând nedreptate, împovorîndu-i fără milă cerea de la ei.

În aceeași lună August, când aă primit vestea întristătoare despre uciderea lui Dimitrie la Biserica mare a lui Christos, a avut multă neplăcere preasf. Domn Procopie cum și pentru înaintarea lui Gherasim la scaunul metropolitan al Tesaloniceului. Era acesta cunoscător și îndrăsneț și s'a arătat activ la mustrarea archiepiscopului de Cipru, pentru care pe timpul pururea amintitului Gavriil a fost trimis, dispunând de voințele celor trimiși, cheltuind atăta și amestecându-i în atătea lucruri grele, căte și care nu le-ar fi desfășurat și săvârșit nică dece tirani, urmărind în totă viața. Căci pro-

consulul de atunci sau locoțiitorul, dus de iubire de argint urmărea pe episcopi și pe arhieriei din jurul său și cerând a luat voea stăpânirei să-i înlocuască cu alții, în cât să nu mai fie nimeni care să-i împedece de la jăfuire. Ei ascunzându-se au fugit și pe amintitul l'au trimis marelui Bisericii a lui Christos, ca să arate siluirea orii mustrarea, cerând mână de ajutor, învoindu-le că și dacă ar fi nevoie de ceva modest să cheltuască. Atunci deci pururea amintitul Patriarch ecumenic Domnul Gavriil, și sinodul din jurul său apărând pe confrăți și pe creștinii de acolo, îngrijindu-se de totă biserica, au împrăștiat sfatul cel nelegal și nedrept a tiranului, desfăcând și abrogând înaintarea cea fără de lege, arătând că cel ce îndrăznește să facă astfel de fără de legi este un resvrătit viclen și avar nerușinat, jăfuitor și conrumpător de popor, călcător disciplinei laudate, a chemat apoi și pe arhieriei fugari să vină în cetatea împărătescă. Iar numitul Gherasim vorbind cu cei puternici, și dovedit fiind, pentru că era experimentat în politica locală, fiind gata să cheltuască mult, ca să reușască în ce spera, ș'a făcut merinde la candelă, cum dice proverbul, și din această cauză și avarilor era supărător și obraznic; iar celor cuminți era displăcut și hilit și se socotea mai ales vătămător. Displăcea și arhieriei și boerilor celor mai mulți întreprinderea lui și pe preasf. Domn Procopie, care a înclinat la violența externă și la intriga nenobilă din lăuntru, îl critica.

Incetând din viață prea fericitul papă și Patriarch al Alexandriei Domnul Gherasim la 7 ale lunii lui August și venind scrisori de la Egipt, cu votul și alegerea sfințiilor arhieriei aflați în Constantinopol și a nobililor boeri și epitropi ai clerului și poporului acestui scaun, cu socotința și învoirea preasf. Patriarch ecumenic Domnul Procopie și a prea fericitului al Antiohiei Domnul Gavriil și a prea fericitului al Ierusalimului Domnul Procopie s'a judecat și s'a ales marele protosinghel al marelui Bisericii a lui Christos, Domnul

Partenie și s'a hirotonit în biserica Sf. Marelui Martir Gheorghie în patriarhie de către preasf. Patriarch ecumenic Domnul Procopie la 13 Septembrie arhierie și mitropolit Pelusului, ș'a fost înaintat la preasfințitul Scaun apostolic al Alexandriei.

Multe ispite și întristări întâmplându-se creștinilor Ortodoxi din Constantinopol în curgerea acestui an și în toate a fost amestecat și supărat preasf. Domn Procopie, și fără voe a întristat nu pe puțin. De aceea și scrisori asupra lui foarte nedrepte au dat trei arhieriei la cei puternici în urmă, pentru care l-a venit înscris amenințator de la locuitorul de Vizir, neobiceiuit fiind a se întâmpla acesta, că dacă nu va înceta de a stăpâni ca avar și cu sălbătăcie turburând, și'și va păstori turma cu răutate, după cum strigă asupra lui, va fi omorât ori supus răspunderii. S'a cutremurat înfricoșându-se Patriarchul de calomnia nedreptă, s'a înfricoșat spăimântându-se despre el și preasf. arhieriei, prevădând în o împrejurare atât de greșită pornirea celor răi.

Deci întrunindu-se și făcând anafora comună în favoarea sa, a trimis-o mărturisind și asigurând despre purtarea sa dreaptă și de îngrijirea folositoare obștiei și sprijinul nelipsit al preasf. Sale, dovedind de false și rău plătuite acele arătări ca din partea obștiei și ponegriri fără ființă aduse de oameni pătimiși, îndărătnici și fluturatici la minte și vrăjmași interesului nostru.

În același an la Octombrie 24 prea fericitul Domn Procopie al Ierusalimului de bună-voe dând dimisie, s'a făcut votările pentru preasf. Cesariei lui Filip, Domnul Metropolit Antim, cu îndemnul preasf. Domn Procopie și cu învoirea prea fericitului papă și Patriarch al Alexandriei Domnul Partenie și a prea fericitului Patriarch al Antiohiei Chir Daniil și cu concursul Aghiotafiților, în biserica Sf. Marelui Martir Gheorghie, ce se țice al Metohului, și făcându-se permutarea canonică s'a înaintat legal la preasf. scaun apostolic al Ierusalimului Domnul Antim.

Incepându-se anul 1789, iarăși s'a cerut de la preasf. Patriarch recensimintul a 2000 de marinari și împreună cu sinodul suferind se mânăneă vâitându-se de acéstă prea nedréptă siluire, pe care a o evita de acum era fără cuvînt, și de a o suporta cei siluiți nu era ușor. Dar pe când se cugetău în acestea despre presiunea guvernului, alta mai viclénă le-a venit de cât acésta și nu mai puțin paradoxă. I s'a ordonat Patriarchului să adune de la creștini Ortodoxi din Constantinopol și să predee monetăriei împărătești două sute decii de mii de drahme de argint nelucrat. El îndemnând cel întâiău aũ convins casele nobililor să aducă odorele de argint, pe cari adunându-le a îndeplinit a șaptea parte cerută și le-a predat; apoi privind la sfințitele biserici aũ socotit că este mare câtime de argint prin biserici, luând din biserica Patriarchiei înfrumusețarea, la 17 Februarie și în urmă și de la alte biserici, candelile, policandre, sfeșnice, cădelniți și discuri le-aũ dat Ierosililor, componend a cele patru-deci și opt de decii de mii de drahme; după ce aũ adus și acestea, s'aũ rugat să-i lase că nu aũ mai mult; iar aiciã insistaũ să îndeplinescă suma și să aducă de unde aũ. S'a întristat de acésta atât Patriarchul cât și sinodul din jurul seũ, și făcend împărțire asupra poporului credincios pe grupuri și ocupațiuni, adunaũ bani, cumpărându-l și plătind suma cerută de argint. S'a supărat și pentru viclenia Hioților de aicea, opunend-se votului și alegerei mitropolitului din patria lor, și că nu le plăcea înaintarea noului hirotonit, pe care l'a ales Patriarchul și sf. Sinod și l'aũ votat. Pe lângă acésta s'a dat poruncă și despre simplitatea îmbrăcămintelor, să se îngrijască ca să se îmbrace sărăcăcios supusul, adică să se îmbrace vrednic ori conform cu cele ce a pătuit și tiranisit, adică să se îmbrace în negru. Decii ast-tel se succedaũ întristările în aceste vremuri, strecurându-se mii țilnic, pentru că se exaltase curajul barbaric și insultaũ cu desfrânare. Iar poporul credincios nu

numai aceste le răbda, dar încă a arătat multă iubire creștină sclaviților din Mehedia rescumpărând pe mulți cu bani. Apoi preasf. Domn Procopie ne'ncetat constrins de aceste fapte înfricoșate, adesea lăcrămînd striga: Apără Dómne pe norodul tēu și ne izbăvește pre noi de necazul și întristarea de față, și era pururea suspinând pentru înțimplările obștești; se temea și el de nebunia celor răi, prin cari s'aũ respândit calomniile și intrigile neconsciente și căutaũ a-l îndepărta cât mai curând din patriarhie, din acest mare oficiũ; economisa însă timpul rugându-se pentru mântuire cătră Dumneđeu. Apoi archierei sinodali fie pentru desplăcerea boerilor, fie pentru interesele proprii sau pentru neglijența și disprețul în cestiunile și discuțiile ce le aveaũ, imputându-i Patriarchului asprimea și arbitrariul de până acum se înstrēinaũ de el și se sfātuiaũ despre succesori și scóterea lui și cum ar economisi-o mai bine.

După ce a căđut împēratul, primind scaunul Selim al III-lea, la 27 Martie, mai lesnicíósă s'a părut îndepărtarea Patriarchului Procopie și schimbarea mai curândă, ne mai avēnd trebuința de hotărēirea de la lagăr a Vizirului. Curând întrunindu-se cei mai însemnați dintre arhieriei și boeri a propus celor ce stăpăneaũ să ȳa dispoziții despre schimbarea Patriarchului și lucrând aũ luat părerea și voea ca să găsească pe cel vrednic de acest oficiũ. Iar ei aũ respuns că-l aũ gata; și s'aũ rugat, după obiceiul vechiu, să li se dea hotărēirea, ca alegerea să se facă cu socotința obștească. De demult era socotința celor mai însemnați dintre arhieriei și nobili pentru Domnul Neofet al Maronieĩ, pe care presupunēndu-l il persecuta Domnul Procopie. Iar ei lucrând din contra il susțineau găsind pretexte, și aducēnd la mijloc năvălrile hoților în Maronia, în cât scăpāndu-l de o primejdie adică vēđută și cultivānd și socotința celui întâi, ȳ-aũ învoit lui ca să petrecă nesupărat în Antigoni, una din insulele Ciane, ținēndu-l acolo.

La 29 April a venit poruncă înscris, ca cu socotință obștăscă să'și alégă Patriarch, iar pe preasf. Domn Procopie trimițindu-î ceauș l'a ridicat cu liniște și l'a trecut în vechea Halcedonă și acolo l'a așezat, așteptând a doua poruncă

Dacă ar vorbi cine-va de alegerea și înaintarea acestuia cronologic, l-ar enumera ani. Era preasf. Domn Procopie de neam Peloponisian dintre cei mai sêraci; crescut și educat de către fratele sêu, ce a fost metropolit Ganului și Horei, murind acesta n'a devenit numai clironom averei, dar și în eparhie s'a așezat diadoh acestui oficiu spiritual; administrând acêstă eparhie ani îndeajuns, cerênd trebuința a fost permutat la Smirna, de unde în timp îndelungat reușind bine, a fost chemat la scaunul ecumenic. Era pregătit fôrte bine și îndemânatic. Impodobit cu înțelepciune și cu serioșitate în viață, se distingea prin rãbdare și muncă, somn puțin avea și era ne'ngrijitor de ale mâncărei. Iubitor de dreptate și de adevêr, era iubitor și de știință. Spunênd lucruri probabile, urma voluntar părerea cea mai posibilă, supunêndu-se rațiunei. Impunêtor în situații, conscient și zelos de disciplina canonică și de pompa bisericăscă, didactic, uritor de viclenie, muștrător. De aceea părea greoiu și mușcător, și a fost urit de mulți, pentru că muștra lip-surile acelora, adecă greșalele și nedreptățile. Se îngrija și de economia bănescă, a datoriilor bisericesti mai cu sêmă, din care pricină ș'a atras asupra-și hula de sgîrcit, deșși să părea darnic în daruri, și pe nimeni n'a desbrăcat de avere dintre arhieriei, iar pentru trebuințele lui obșteti a cheltuit mult din ale sale; scoțênd puțin din cele multe cheltuite, iar cheltuelile cât era posibil le suspenda, care se numeau aulice, nemerind în multe afaceri, se părea că este supărător și nesuferit mai mult și arhieriei și boerilor, neconducêndu-se cum s'ar țice de peripeția comună. Se deosebea mai ales pentru că era plăcut în credință către Dumneđu și în speranță și în iubirea aprinsă către toți, pentru care suferințele

credincioșilor și persecuțiile la cari erau supuși cum și pericolinele ȃilnice socotindu-le, se lupta împreună suferind și compătind cu toți credincioșii, după dumnezeescul Apostol.

PARTEA V.

Scos afară preasf. Domn Procopie din scaunul ecumenic, și făcându-se alegere pentru Neofet al VII, s'a sėvirșit prezentarea la Vizirul împėrăției și intărindu-se alegerea prin obicnuitele cavade la 1 Mai 1789, s'a făcut permutarea Domnului Neofit de la Maronia la scaunul ecumenic în biserica Marelui Martir Gheorghie, sėvirșindu-se și proclamarea în patriarhie, fiind biserica plină, cum este legiuit.

Deci pe înaintatul noū Patriarch îl lăudaū cei mai mulți dintre arhieriei și boeri, nutrind bune speranțe despre neînțelegerile dintre ei și aū închis pe cel scos în Antigoni, una din insulele Cianee, cerēnd de la el mulțime de bani, că adică le ar fi luat de la obștie. Căci socotind câte sînt la trebuințele bisericeii, și acestea în asemenea împrejurări, cu care cantitate de daruri se imblăndește barbarul, îl obligaū ca să le plătescă tôte din ale sale, avēnd în scop să'l desbrace de tot ce avea, socotind că este drept să devină stăpân pe el, totul făcēnd ca să-i ia nu numai banii, dar și mărirea orî părerea ce avea poporul despre el, declarāndu-l de avar, răpitor și conrumpător al obștiei. Căci îi cuprindea frica de a nu se întorce, și ca să nu se témă mai mult, le sėvirșăū acestea, făcēnd nedreptate și mințind în tot chipul, după cum obicnuesc adese acești înfricoșai sofiști și jefuitori prea vicleni. S'aū luat dar lui câte din cliromie și câte din cele două eparhiil avusese el, până la 75 de talanți și desbrăcāndu-l l'aū exilat la Lavră, în sf. Munte, îngrădindu-l acolo.

Nu după multe ȃile a adus din eparhia sa pe Antim al Prusei și a eliberat din exilul din Hio pe mult încercatul bătrân Meletie al Nicomidiei și la 26 Mai i s'a permis, înscris;

de către locoțiitorul de Vizir, să se întorcă. De aicea a început să lupte, având în privire pe Partenie al Halcedonului, pe cel urgisit Meletie al Nicomidiei, și a se pregăti de apărare; înșelându-se în principii, cu sfiala și abținerea adică de la afacerile cele mai comune și cu petrecerea arbitrară în eparhia sa, ș'a agonisit pe față desplăcerea și a pornit asupra'și pe cel puternic cu tot răul. Căci nu prin aceleași mijloce în tot-déuna trebuie să învingi pe vrăjmaș; ci ceea ce odată s'a arătat folositor, nu mai are mai mult putere, apoi ceea ce este nefolositor în o împrejurare, are putere în altele, sau să ȳic, că alte mijloce reușesc în alte circumstanțe, iar acestea în asemenea împrejurări în care și viclenia e mai multă și pornirea fără margini, nelimitată nici de canóne, nici rațiunei supusă. Căci a socotit că va învinge așa și acum, precum și altă dată a răpus pe Meletie al Nicomidiei și pe partizanii lui, nepricepând schimbarea lucrurilor și nici fiind bine atent asupra faptelor, probabil că l-a adus pricina de judecată, pentru care a greșit respectiv de Domnul Procopie, iar mai ales respectiv de această învinuire totă biserica. Căci cei ce nu se înțeleg în cele bisericesti par la început că se luptă pentru obștie, și neputând reuși nimic asupra cestiuilor anterioré, de nu cum-va s'a învrăjbit lucrurile și mai rău. Decî ast-fel totul făcând cu mintea și învingând lucrurile și mai întâiu pe al Nicomidiei cu tiranie și surgunindu-l în Egipt, voia ca singur să domnescă în urmă. Dar pe timpul amintitului Patriarch Gavriil pentru frica de exilare s'a cređut că face acestea, suspendându-l de pretutindenii mijlocele protivnicului și întărind eșirile, l-a întărit, ca să ȳic așa, întórcerea. Inșă pe timpul Domnului Procopie neavând ast-fel de motiv, pentru că nu era în relație cu el mai indeosebi de alții, a fost surprins că bolea de ideea de a domni singur, și fiind-că patriarchul nu-l învoia, pe față se lupta și s'a ridicat fără rușine asupra celui mai mare și aședându-și petrecerea în una din insulele Cianeé, făcându-și

prietenii pe unii dintre arhierii și boerii, lovea pe nedreptul în dreptul părinte, multe nedrepte și fără de cale băgând în urechile neexperimentate ale poporului și toate resturnându-le până a reușit, dacă a reușit, și s'a introdus să facă rău. Dar pentru că cu rușine i se supunea lui Domnul Procopie și nu-i servea tot-deuna în toate, l'a suspectat, de aceea îl și disprețuia și în totă împrejurarea l' mână pe acesta spre cădere și se cugeta la cel ce era să-i succedeză la scaun. Dar acum nu avea conasociat, căci toți nu-l mai credeau și presupunând că va cădea la piciorule Domnitorului Ungro-Vlachiei nu erau mai mult atenți, și cele ce lucrau le ascundeau de el păzindu-se. De aceea și cele privitoare la schimbarea Patriarhului acestuia cel întâi a spus, pentru care au sărit ca înspăimântați, cugetându-se la o așa viclenie și astupându și urechile, câte de aicea înainte le cugetau sau între ei arhierii sinodali sau și cu boerii le ascundeau de el cu totul de a ști cele ce se petreceau, nustrindu-se cu speranțe deșarte. În cât fără de părerea lui făcându-se schimbarea și fără de socotința lui alegerea lui Neofet și îndată nu i s'a potrivit fusul cădută al zeiței Clatha, cum se dice, și s'a încercat să țese cele ce nu se lăgă.

Dar și cele asupra marelui logofet de atunci al bisericii Ștefan, sau că făcând pe placul altora sau răsbunându și, pentru că l'a numit nou pentru alegere și n'a convenit îndată cu cei ce votaă, curând i-a arătat dispreț și ură a dovedit Domnul Neofet, și cu tinereța îi pândea primejdia cât mai în grabă, dacă nu era un boer religios și mulți luptându-se pentru biserică împreună cu alții, vătămarea ar fi ajuns prin rezbunare la obștie. Căci războiul nestărnit, sfășiind cu răutate, ucidea pe toți ca un înfuriat și în trei localități purtându-se atunci, ca o Himera cu trei capete, a cuprins totă frica în totă stăpânirea Otomanilor pe cei ce socoteau că este și mare și cu totul distrugător, și un simplu curent era îndeajuns pentru nenorocirea celor

ce nu plăcea, cu atât mai mult protivnicilor. Decî asupra acestora pornindu-se Patriarchul nesocotind întru nimic ruina ce ar proveni de aicea, a provocat multă agonie și necunoscînd lucrurile a dat motiv celor ce pricepeau să se lupte pentru el, după socotința bine-voitoare și piósă unui boer ca să se susție oligarhia și să se preteze la schimbări, să diferențieze cu blîndeță și să nu i se facă lui nici un rîu. Căci le era lor de ajuns pentru apărare la cei puternici să spună că Patriarchul lucră contra lor, căci și cel mai mare din Bulgaria și Generalisim îl iubea și înainte de el și împreună cu el Generalul Basarabiei îl iubea ca pe un fiu. Și Domnitorul Ungro-Vlachiei fiindu-î lui unchiu și care le era și cinstit și credincios și pentru superioritatea cugețării lui și a serviciului harnic și pentru care avea atunci demnitatea de vestitor la șefii marinelor și stăruința de chezeș al unchiului către părinte la cele mai însemnate și mai multe afaceri. Dar și ast-fel fiind, nu voia să fure timpul, ci să-l previe înainte de a pătimi ceva mai rîu, deși se îngrija de ce i s'ar întîmpla cînd s'ar schimba împrejurările, protivnicul nu părea simplu protivnicilor lui, ci era Patriarch și se îmbrăca cu un veșmînt respectat de toți, și afacerile bisericesti între aceste se sbuciumau, pentru că timpul era foarte anevoios, și gurile vrăjmașilor erau deschise și schimbarea aspră în rele au provocat miî de pretexte; iar cei ce stăpîneau erau întricoșai. La cariî cele ale căderii s'ar fi deferit spre apărare, și în genere nu suferea să se vatame nimenea dintre persoanele bisericeî, pe cît se întinde teoria unor ast-fel de protivnici, se vede luptându-se cu Patriarchul și li se părea că este răzbunător și rîutacios, necunoscînd pricinele celor mai mulți, preferând mai ales să pață el ceva, de cît să facă ceva rîu. S'a făcut apoi și o adunare mai obștăscă de arhieriei și boeri în care s'a socotit ca să se reînoască cele relative la hrisóvele împărătești și despre libertatea alegerii și violata înaintare a patriarchului ecumenic și

a epitropiei generale dintre creștinii la patriarhie, cum și a inaugurării decadei de arhierie petrecători în Constantinopol. De aceea s'a și alcătuit după obicei o scrisoare rugătoare, cerând cu toții servil miluirile concese lor de mai înainte împărătește, după buna-voință drăptă a puternicilor predecesori ai împăratului, și să se dea iarăși și să se întărească prin diplomă cu sigil împărătesc spre lucrare și săvârșire neschimbată, și pre conservarea perpetuă și sigură, care cu folos poruncește și legal hotărăște constituita și esistența deobște folositore bună-ordine împărătească. S'a atins în expunerea de cerere și a calomniat pe Domnul Procopie, ca călcător de lege și desprețuitor a acestei porunci și legislațiunii împărătești, foarte puțin prevădând pentru că nu voia să vadă pericolul venit. Când a vădut pericopa acesta a anaforalei, Ștefan ce era atunci mare logofet al Bisericeii, a strigat: Dacă voiți să uicideți pe acest om, vă este ușor să faceți ce voiți, dar de ce singele lui voiți să-l aduceți asupra noastră? Noi suntem nevinovați de acest drept, voi veți vedea! Rușinându-se deci intriganții a suprimat această nedreptă calomnie și după ce a aruncat otrava, a dispus restul către scop și a scris-o cu toții. A fost laudat de mulți pentru această amintitul logofet și a primit și binecuvântări, arătându-se apărător celui drept și descoperindu-se veninul ascuns și pe față combătând uciderea prin intrigă necuviincioasă și scăpând de presupunerii pe cei mai mulți, cari în asemenea ocazii nu pricep în destul nici dialectul turco-arabic, nici înțeleg intrigile de îndată, și ajung ast-fel să deslege legăturile împleticite de cuvinte și de vorbe viclene și să scape pe nevinovat de la primejdie. Căci preasf. Domn Procopie evident și necontradis, la 1759 pe timpul Patriarhului Serafim, porunca despre înaintarea Patriarhului ecumenic edată și întărită cu sigil împărătesc, îndată a aplicat-o, dând din ale sale toate cheltuelile pentru promovarea sa și porunca pentru decada arhierilor sinodali o a păzit

cu sfințenie, ș'a pus în practică și dispozițiile privitoare la epitropie. I s'a părut însă că este bine ca să oprască guvernarea prin epitropie—epitroparhia—, ca afară de lege și fără cale, și să se opue îndrăznelelor contra legislațiunei. Căci epitropia hotărâtă prin capitule bine-cuvîntate pentru interesul bisericeii, care se părea că constituie și conservă disciplina bisericăscă legală și în acelaș templu cu conștiința de față către Dumnezeu a celor ce servesc cele sfinte în biserică și să se lupte și să se împotrivască tiraniilor ascunse; dar îndată ce a început s'a arătat dimpotrivă, schimbându-și fața acum în ohlocrație, acum în oligarhie și, tot preschimbându-se, de loc nu voia să rămână în marginile hotărîte. De aceea din ea nu s'a folosit de loc biserica; turburări însă și insulte, neomenie și pierderi sunt destule pe cari le-aū primit fără cale unii dintre arhieriei, dar și obștimea avînd speranță de economie bănescă a pierdut și a cădūt în datorii forțe grele. De aceea dar arhieriei inculpaū pe laici pentru îndrăznela în cele bisericesti și numeaū economia lipsită de cerința științei, disprețuind filarhia lor cea năvălitoare asupra Bisericeii și invinuindu-i de avariție nedreptă. Iar boerii deosebindu-se în acestea, temîndu-se și de urgiile Domnitorului Ungro-Vlachiei, se ascundeau. Se rușinaū și cei mai însemnați dintre meseriași și comercianți și nu îndrăzneaū mai mult să se preumbe prin Curtea Patriarhală și nici a se făli cu funcția, cum obicînuiaū mai la început, numindu-se epitropi ai obștiei și economi ai bisericeii. De aceea cumînțindu-se epitropia din îngâmfare, saū voind să se îndrepte aū atins cauzele schimbărei pe timpul Domnului Procopie și la atîta nebunie aū ajuns și către împăratul l'aū calomniat ca călcător al tratatelor și invinuindu-l de impiositate și ca desprețuitor a poruncilor împărătești și pretindeaū să dovedască acesta.

Deci cererea obștiei pentru îmblîndirea afacerilor, trimisă la 22 Iuliu, s'a dat stăpînirei. Iar împăratul cel drept și

uman, primind-o cu bună voință, a întărit hotărârile predecesorilor săi și dispozițiile și a dat poruncă nouă. Patriarchul a mărginit pe Partenie al Halcedonului în Halche, interdicându-i convorbirea lui cu mulțimea și venirea în capitală. Cerând cu lacrimi acela că este persecutat fără vină prin siluirea celui mai tare și că respinge de asupra-și presupunerile deșarte și fără cuvânt ale Patriarchului, avea și pe unii dintre boeri ajutători și pe unii dintre arhierii ce aveau desplăcere din cauza violenței, murmurând ca fără cuvânt Patriarchul a încurcat biserica, n'a scăpat însă de mreje și nici s'a eliberat de supraveghere.

Apoi și Aghioriții constrinși și necăjiți de cele mai grele datorii, colo era plictisala și neînțelegerea, iar la biserica mare strigăte și supărări, reclamând unii dintre împrumutătorii procentele, iar alții capitalurile. De aceea dar începând răul din cauza lipsei, a devenit mare prin mituirea judecătorului. Cei mai mulți nu se înțelegeau cu Lavra, care n'a plătit partea analogă, socotind că vor cumpăra dreptatea și că'l vor amesteca și pe Patriarch, l'a respins de la ei nu ca ecumenic, ci cel-l-alți Aghioriți condemnându-l ca Lavriot.

În aceste împrejurări și școala din Muntele Athos, care după Nicolae Metzovu a fost privată de un bărbat cu o deprindere mai desăvârșită în știință, avea în urmă profesori ce se dădeau la exerciții logice, necunoscători de cunoștinți matematice, nefiind cu totul privată de îngrijirea patriarhală și de ajutorul bănesc a iubitorilor de neam și de literatură, dar ne mai fiind vrednică de nici o îngrijire, din contra muștrând fără loc pe profesorul din ea, când acesta s'a convins că protectorul său este rău dispus spre el, plecând curând s'a împrăștiat și școlarii, iar Patriarchul a închis-o ș'a pustii't-o. Tot acesta a suferit și școala din Patmos, dar curând a fost restabilită. Iar cea patriarhală încă se menținea, dar supusă la încercări în tot modul, aprópe de a se suspenda.

Cu începerea anului 1790 Iarăși s'a dat poruncă pentru a se recruta marinari, și litoralele eparhiilor ne mai putând da recruți, stringând bani, s'au plătit mai mulți de cât cei aleși în capitală ca să se facă marinari, din cauza sărăciei, au conlucrat și au ajutat și arhieriei sinodali la nevoie contribuind cu suma impusă fie-cărei eparhii.

Exilat fiind la Matu marele logofet Ștefan prin o pornire fără cuvint a unchiiului lui, Domnul Ungro-Vlachiei, a luat logofetia mare Alexandru Manu. După puțin timp chir Procopie, cerând milă de la biserică cheltuiala anuală, s'a cuprins de întristare și multe ar fi suferit inchis în pîrgul Lavrei de la cei trimiși și de marele Sachelar și de ravduhul Curței, ca să plătescă încă doi-spre-dece talanți, dacă zelul religios a cuvioșilor Lavrei n'ar fi împedicat violența nelegală și necorectă a pretențiilor nedrepte.

Dar de preasf. Domn Procopie, care era în luptă, nu se temea urmașul, il supăra însă și'l constrîngea, și nu-l lăsa să se bucure de fericirea dorită cheltuelile cele multe făcute cu înaintarea lui și cu certele și cu opoziția puternică a Aghioriților. În tot chipul lucra și manevra ca să-i aducă și să se împartă după socotința sa datoriile lor și să-i supună cu totul în cât el să dispună de ei, dar acum ei nesupunându-se a dat anafora la împărăție asupra lor, inculpându-i și escitând urgie asupra-le. N'a reușit însă într'u nimic, ci mai mult i-au necăjit ș'a fost nevoit să se retragă, în cât și prin poruncă împărătescă i s'a interzis ca să nu-i judece mai mult pe cei din sf. Munte pentru bani, nici să aibă absolută autoritate asupra lor. Prin urmare dând cerere și despre venirea cu de la sine putere a arhieriei, a fost neconsiderată, cerând lucruri necomforme cu cele din anaforaua generală pentru reînprospătarea afacerilor îmbucurătoare. S'a aruncat apoi Iarăși asupra predecesorului său Procopie, cerându-i cei 12 talanți și ascuțindu-și sabia sa spirituală a hotărit caterisire, amenințându-l, că dacă

nu se va grăbi în tot chipul să dea trimisului exarh amintiții talanți, va fi caterisit și de o dată va cădea și din demnitate și din situație. A trimis această scrisoare în Septembrie la Muntele Athos.

În această lună, ucigându-se și Domnul Ungro-Vlachiei Nicolae Mavrogheni și averea lui confiscată, iarăși a fost supărat Patriarchul, cerând ca căutările banilor ascunși a acelui omorît și a împrumuturilor câte erau și a lui și a rudelor lui la cei bisericești să se dea de la Patriarch. Acest obicei îngrozitor început de pe timpul pururea amintitului Samuel și înrădăcinându-se cu încetul, ca banii și proprietățile confiscate ale creștinilor socotindu-se ascunse, să se cêră de la Patriarch, pedepsind pe cei ce l-ar presupune că au ascuns ceva, dacă nu aduc toate sumele să le dea celor ce le reclamă, acum se realizară indispensabil și cu răutate, tiranisind pretutindeni fără milă pe cei siluiți. Iar acesta aduce celor ce sufer durere nesfârșită, perdându-și casele, lipsindu-se de hrană și desbrăcându-se și de haine și luându-li-se totul de odată de către propriul lor părinte și păstor, în suspine și lacrimi fiind, să înecă pentru bănuială, cerându-li-se încă câte le-au ascuns scăpate de la vre-o greutate ca din foc, ba încă și ceea ce nu au. Și această schinguire este mult mai rea de cât cea a călăilor; căci aceia se mărginesc la trup, iar acesta amenința ca pedepsă și asupra sufletelor celor mai nevinovate. Până la atâta a înaintat sila, neavând marțgene, în cât suspinurile, oftările și lacrimile, apoi și sângele lor și a sălbătăciei neumane, nêmuri și familii, case și orașe, localități și ruine, ba încă și gropi și surpături de pământ le-au umplut acești nenorociți.

În luna viitoare reîntorcându-se marina împăratăscă din marea Egee, au prins aducând de acolo omeni hoți de mare peste 60, pe unii de la corăbiile încărcate, iar pe alții din insule, ripindu-i cu totul fără de lege, toți ca și cum ar fi fost surprinși ca rebeli și au pretins să triumfeze pentru ei,

înebrunându-se mai ales de mândrie mai mult șeful marinei Carhidonului. Căci aŭ luptat tôte trei-deci de corăbii cu una singură grecăscă, mai ales fôrte mică, ceea ce-i rușinos de a mărturisi, dar este bine venit de a-i produce pe aceștia ca sacrificiŭ de mulțămire pentru izbândă! A manevra fuga de acolo, și triumful de scăpare, aŭ socotit că este act de nebunie; pentru a ascunde rușinea și a jertfi pentru acesta nevinovați, este o nedreptate de ultimă nebunie. Și aŭ venit aducând câte-va luntre de ale pescarilor și două corăbii de transport și un curier și altul pentru altă trebuință garant pentru Lambru rebelul lor, de care Lambru învins, pentru că n'a fost sfărîmat cu totul, aŭ cerut ca să sêrbătorească fără rușine și aŭ adus pe cei bravi în adevêr și nevinovați bărbați. Dintr'aceștia pe unii la 27 Octombrie i-aŭ spânzurat, atârîndu-i de catarguri cu bandieră Rusăscă la năvile Carhidonului, iar pe alții la 28 iaŭ decapitat în adunare publică prin porți și stradele acestei cetăți, unde locueau creștini, adică resbunându-și pe noi. Mergeau cu ei și stând la fie-care pörtă și stradă tăeau în bucăți pe cel ce-l aduceau, ca cei-l-alți privind sfășierea ori junghierea lui să se înfricoșeze, încercându-se cei fără de lege să-i întorcă de la credință, vorbindu-i fie-căruia, cum este obiceiul lor și indemnându-i la necredință, făgăduindu-le lor viață, averi, onoruri și tôte bunătățile gândite. Dar mărire lui Christos Dumneșeu, împêratul vécurilor și făcêtorul, care a triumfat în tot timpul și în tot némul! nici unul nu s'a abătut de la credință, ci toți veseli cu o speranță mai bună, că pentru Christos și pentru credința cea adevêrată în el mor, suferind cu bravură aŭ fost fericiți glorificați cu martiriul. S'aŭ rușinat deci demonii, s'aŭ rușinat vrăjmașii Crucei, s'a ridicat cornul creștinilor, s'aŭ inveselit fetele, și inimile credincioșilor s'aŭ inferbântat spre luptele credinței cu sângele cald scurs din ei, în noi adică, spre rușine și îngrozire sfășiiindu-ne, făcându-ne să strălucim noi prin harul îmbe-

șugat al credinței; căci tineri, bătrini, copii și femei simple cu curaj mare stau împrejur și privesc de pe ferestre și luptând împreună cu ei prin rugăciuni pentru fericitul lor sfârșit, s'au întărit a disprețui mărtea prin acestea. Căci au încă vibrândă vocea celui brav neînvins: «Mărtea pentru noi, fraților, este un somn, să nu se tēmă nimeni, nimeni să nu se înfricoșeze; murim ca să trăim; am adormit ca să ne sculam; pentru Christos murim. Christos este viața noastră și învierea, bucurie, bucurie, bucurie nouă, amin!» Căci acest tericit, adus la urmă, plin de Duh așa a strigat, fiind cu totul vesel, și bucuros, cu totul fără frică și neștrămutat, întărind pe toți și îndemnându-i la mucenicie, care și ultim în mijlocul peței ș'a împlinit calea frumoasă prin sabie, sfișiat împreună cu alții. luând cu el un cor plin de martiri și plecând către Christos. Deci ast-fel sfârșindu-se fericiți, și rămășițele lor stând aruncate și neîngropate trei zile, după aceea adunându-se de către creștini, nouă în loc de rușine mărire, iar necredincioșilor rușine și ocară s'au făcut popórelor ce strigau asupra lor. Așa ș'au luat pedepsele lor cei trimiși de Dumnezeu.

Aprins în laturile lui patriarchul, aducându-l pe Partenie al Halcedonului, înșelându-l ca să se împace și l'a aruncat exilat în Cipru, supunându-l caterisirii desăvirșite, la 3 ale lui Noembrie, și în locul lui a înaintat în Halcedon pe Eremia al Vidinului.

Cu începerea anului 1791 a dus la sfârșit bun încercările asupra sa preasf. Domn Procopie, punând înainte și tóte odórele câte le-a avut: ornamente și veșminte sfințite valorându-le le-au vîndut prietenilor și a plătit prin ele opt talanți pretendenților. Deci ast-tel combătând pe succesorul său, predecesorul a fost lăsat în pace și trecând la altele se anevoa. Rezoțul nestatornic încă continuând, s'a dat iarăș poruncă de către stăpănitori pentru recrutarea marinarilor, adică contribuție pentru armată Patriarchului, și iarăș ce-

rerii de bani de la arhieriei sinodali din acest mare oraş pentru litoralele eparhiilor care-i îngreua. Pentru acestea erau necăjiţi şi preasf. arhieriei şi credincioşii mărginaşi erau urmăriţi pentru acestea, cerându-li-se bani prin o nevoe simţită, dând ceea ce aveau şi împrumutându-se de unde puteau.

Ivindu se primăvara s'a ivit strălucind şi dorita rosă a păcei. Iar afacerile bisericeii se zgudueau şi se turburau şi prin reîntorcerea acelu de mai înainte exilat Meletie al Nicomidiei şi prin nestatornicia şi părerea schimbăciosă a patriarhului şi purtarea sa necanonică în toate. Cel reîntors susţinea că pe nedreptul a fost izgonit din scaun şi a luat de la arhieriei sinodali mărturie înscris pentru o astfel de exilare nedreptă, iar de la cei rămaşi în contra lui îi avea în mână, luând de la ei subsemnături, absolvindu-l pe acela şi pe ei însuşi învinuindu-se de lucruri prea necuviinţioase. Iar acela sta pândind şi îşi avea privirea la mórtea de atunci a lui Anania al Dercilor, ţesând pentru el totă pînza, şi folosindu-se mult de aicea, cum se pare. Deci reuşind pe deplin când acel pururea amintit bētrîn, la 26 Martie a trecut de aicea în locaşurile fericitilor, aducând pe Gherasim al Nicomidiei, l'a aşezat în Derce şi a dat Nicomidia lui Meletie, parându-i că a liniştit dificultăţile şi a ridicat din mijloc improtivirile.

Dar încă nedispunând acestea, aruncându-se ca autoritar din Antiohia patriarhul, mai întâi asupra prea fericitului papă şi patriarh al Alexandriei neliniştindu-l şi neputând reuşi asupra lui, a apucat pe prea fericitul Daniil al Antiohiei şi a căutat să-l aducă la Constantinopol prin firman şi exarh. Inşă în asemenea rēutăţi nu era în veselie nici el, pentru care atâtea s'aũ fost făcut până acum, aducându-i lui plăcere, desplăcându-i apoi Meletie al Nicomidiei, care lucra în profiva lui, socotind ca să-l mărginēscă mai întâi, iar apoi să-l şi suspende. Gândindu-se necăjia puternic pe pro-

tivnic și încercă să se recomande pe sine îmbrăcându-se cu opiniunile celor mai simpli, schimbând fețele ca Proteu și imitând purtarea cameleului (un fel de reptilă ce-și schimba des culorea). Iar mult înțeleptul și încercatul dintre bătrini prea cinstitul Meletie disprețuia socotința celui tătău și îngrijindu-se de biserică a început a organiza alungarea lui. Dar bolind puțin, a încetat din viața acesta mult osteniciosă, la 14 Noembrie, trecând spre Domnul. S'a arătat iarăși norocit Patriarchul din cauza morței. Căci foarte mari îi erau interesele lui, cum se credea, murind Meletie. Căci a scăpat și de pericolul dărei afară ce era atunci aproape. Iar luiși ș'a câștigat milă și buna-voință și pe cei prea puternici din ai noștri atunci, cu cererea lor aducând pe al Libiei în Nicomidia, pe care dorea de mult să-l aibă și pentru care s'a pornit cu violență asupra celui al Antiochiei, siluind prea mult ca să i se dăruască și sperând să-l aibă sprijinitor către ei și conlucrător al său în cele ce era să se ocupe.

Intre acestea l'a ridicat exarhul nedreptăței, aducându-l adică pentru multe învinuiri pe prea fericitul Daniil al Antiochiei și îndată, ca o carceră l'a fost luiș disul sinod în Patriarhie; unde ținându-l sub pază și privându-l de contactul cu alții, l'a nevoit în tot chipul să se retragă din scaun. Iar el privind-și vrista sa și alte pierderi din opunerea sa către un ast-fel de protivnic, ș'a dat dimisia din scaunul apostolic al Antiochiei. Deci la 15 Decembrie, cu socotința bine-voitoare a prea fericitului al Antiochiei Domnul Daniil, cu consensul preasf. Patriarhii și cu votul Metropolitilor și a arhierilor apocrisiarilor de acolo, a clericilor și a episcopului locului s'a înaintat la scaunul apostolic al Antiochiei episcopul Elenupoliei Antim, numindu-se Anthemiu.

(Va urma).

C. E.

INVIEREA LUI CHRISTOS.

Incercare apologetică contra câtor-va obiecțiuni ale criticei moderne și contimporane.

Învierea lui Christos este punctul central în contra căruia s'a îndreptat totă furia războiului ce de vécuri se pórta contra articolelor fundamentale ale credinței creștine. Acest război concentrat încă de mult în jurul persoanei lui Iisus Christos 'și atinge punctul culminativ în minunea învierii Dumneșeu—Omului. Acesta forméză reduta de a cărei sórtă e strins legată sórta războiului, cu care împreună cade s'a rămâne învingător—mai mult chiar, neînvinc—Creștinismul. După cum cine-va recunóște saú nu învierea, ast-fel judecă într'un fel saú într'altul asupra persoanei și vieței lui Iisus, și ia o pozițiune dréptă saú greșită față de Creștinism și de Biserică.

Atât de contraversat e tot în această cestiune, în cât nici frasele de până aci nu forméză un punct comun ci și acestea sunt supuse discuțiunei, căci nu numai realitatea, ci și însemnătatea ce se atribue învierii e contraversată. Pe când unii — și acesta nu numai cei care recunosc învierea de fapt istoric, ci și acei care o tăgăduesc—véd în credința, în înviere lozinca Creștinismului, unele din articolele fundamentale cu care el rămâne în picióre, saú cade, aú susținut alții că cestiunea învierii lui Christos e pur și simplu o cestiune de Istorie, care nu stă în nici o legătură cu Creștinismul și vieța creștină. Fie ea afirmată saú tăgăduită Creștinismul nici nu câștigă nici nu perde nimic prin acesta.

Natura cestiunei cere dar, ca tratând despre învierea Domnului să vorbim mai întâi despre ea ca eveniment istoric și apoi despre însemnătatea ei pentru mântuirea noastră.

Dacă în realitate Iisus, în dimineața zilei a treia după mórtea sa, s'a sculat cu corp viu din mormîntul în care fusese depus, cu alte cuvinte dacă n'a fost reținut de legăturile morței, cum crede și învață Biserica creștină, acesta e fără îndoială o cestiune istorică, căci învierea ni se raportează ca un eveniment istoric întâmplat într'un anumit loc și timp. Dacă ea e atare sau nu? Dacă, ceea ce ni se istorisește asupra-î, s'a petrecut așa cum se istorisește? Sau s'a întâmplat alt-fel? Sau nu s'a întâmplat de loc?—Acosta nu putem ajunge s'o știm cu siguranță de cât folosindu-ne de procedeul de care se face uz în expunerea orî-cărui eveniment istoric. Un eveniment istoric se susține sau se negă numai pe baza dovedilor istorice. Pe argumente din rațiune el mai nu se póte susține, dacă dovedile istorice lipsesc, nici a se nega, dacă acestea există. Se pune dar întrebarea: Cine a văzut și auđit cele ce trebuie să se fi petrecut la înviere? Sunt martori demni de cređut? E de ajuns de pozițiunea lor? Sau trebuie aruncată ca nedemnă de cređut și neîndestulătoare?

Aci o mică digresiune. Mai înainte de a intra în cercetarea istorică asupra evenimentului învierii, trebuie a arăta în deplină lumină falșitatea punctului acelora, care în fața cercetărilor istorice ne întâmpină cu declamațiunea: «Nu există minuni». Cu acestia ne e de tratat pe calea istorică, căci dacă li se probéază învierea chiar cu cele mai strălucite doveđi istorice, ei obiectéază îndată: «Cu tóte acestea nu póte fi adevărat, căci învierea e o minune și minuni nu există». Nici cele mai sigure doveđi istorice, nu sunt în stare, pentru acosta specie de ómeni, a face să fie cređut o minune. Tot-dé-una e, pentru ei, mai probabil, că chiar cei mai buni martori s'aú înșelat, sau spun intenționat neadevărul, căci minuni nu se pot face.

A se pune pe acest teren e o nesocotință, pentru că a hotări în cestiuni istorice după prejudecăți nu e nici drept și nici nu corespunde spiritului de imparțialitate al adevăratului cercetător științific, care trebuie să i-a faptele așa cum i le oferă rezultatul cercetărilor sale, iar nu cum 'i dic-

téză de mai nainte opiniunea deja formată sau interesul său personal. Odată puși pe acest teren greșit, tautomachiî vor a reforma și metoda istorică, susținând că unica metodă istorică adevărată e tocmai aceea de a exclude cu desăvârșire existența minunelor, pentru că minunea e inexplicabilă, nejustificată din punctul de vedere al raportului natural dintre cauză și efect, și de aceea nu poate forma obiectul cercetărilor istorice, ca și când Istoria ar fi în stare să urmărească obiectele sale până în germenul lor primordial și să prezinte pretutindenî un lanț încheiat de cauze și efecte naturale! Inexplicabilitatea minunei nu o exclude de la tratarea istorică. Exclusă ar putea fi numai dacă ea nu s'ar putea cunoște. Incognoscibilă însă nu e minunea, căci de și este efectul unei causalități mai înalte, mai pe sus de cele ce noi obișnuim a le numi naturale, totuși ca efect se cuprinde în domeniul raportului natural dintre cauză și efect și se raportează în efectele și consecințele, a căror cauză devine și ea la rândul ei, a măsurat legilor naturei ca și ori-ce alt eveniment. Ea ca atare eveniment cognoscibilă e atunci și obiectul cercetărei istorice, care are de a face cu evenimentele. Excluderea minunilor nu e numai un stigmat de prejudecată istorică, ci și timiditatea dogmatică, pentru că fără prejudecată pășește cine-va la lucru numai dacă nu e preocupat că în cercetările sale, pe căi strict istorice, va întâlni și minunî, și dacă e dispus a primi faptele așa cum vor rezulta din cercetările sale, fie ele minunî, sau fapte obișnuite. Acastă singură pretențiune poate fi îndreptățită din punct de vedere istoric, că dacă e vorba de fapte, care se abat de la mersul normal al lucrurilor, să se procedă la o ascultare și un examen mult mai sever al dovedilor, și pentru că învierea e un astfel de fapt, n'avem nimic de spus în contră, dacă se va cere producerea de strașnice dovedi istorice, numai să nu se aducă în cauză prejudecăți dogmatice care fac imposibilă ori-ce dovedire istorică.

Pășind acum la examenul istoric, să începem cu un fapt, care nu e contestat de nici una din părți și care în mod rațional nu poate fi tăgăduit de nimeni, și anume: Biserica veche crede că Christos a înviét. Dacă această credință era îndreptățită, sau se întemeia numai pe o iluziune, vom vedea-o mai la vale, de o cam dată să ne oprim numai la

faptul indiscutabil: Biserica veche credea și încă cu o credință mai pe sus de ori-ce îndoială, în înviere. Acesta este sâmburele și punctul central al predicii apostolice. Când Apostolul Paul rezumă învățătura Evangelică pe care el a predicat-o Corintenilor, el accentuează că: «Christos a murit, a fost îngropat și a înviét», (I Corinteni 15). Acolo unde exprimă pe scurt cuprinsul credinței mântuitoare, el ține: «Dacă vei fi mărturisit cu gura ta pre Domnul Iisus și vei fi creștut în inima ta că Dumneșeu l'a sculat din morți, vei fi mântuit». (Romani X, 9). Tot în capitolul de mai sus (15, I Corinteni). Paul se numește pe sine martor mincinos, predica sa și credința comunității deșartă, dacă Christos n'a înviét. Faptele Apostolilor ne arată că precum la Apostolul Paul tot așa și la cei-l-alți Apostoli, învierea forma articolul de căpetenie al predicii apostolice. Credința în înviere constituie baza fundamentală a vieții morale, acesta ne-o vestesc într'un glas scrierile Noului Testament. Adevărata viață, izvorul nesecat al grației care chiamă la viață pe omul cel vechiu, care trăește în morțe sufletescă, e numai în Christos și prin Christos, care a murit pentru noi și a înviét, cu care și noi trebuie a muri și a înviea. În acesta 'și are rădăcinile totă bucuria credinței, care se transformă în bucurie pentru patimile și morțea celui înviét. Din această credință și-a împrumutat puterea sa, timpul apostolic, în răsboiul triumfător contra lumii păgâne. Aci zace și începutul vieții serviciului dumnezeesc și a configurațiunii sale. Ziua învierii devine și de sărbătoare, ziua Domnului. Sărbătorea anuală a învierii e punctul fix în jurul căruia se învârtește ciclul sărbătorilor mutabile. În scurt, ori din ce parte vom privi viața celor mai vechi comunități creștine, vom întâlni pretutindeni credința vie în înviere, ca o putere pururea în acțiune.

Mai departe. Biserica veche întemeia această credință a sa pe mărturiile acelor cari pretindeau a fi văduți pe cel înviét. Constatăm de ocamdată și aci numai fapta, fără a ne pronunța asupra valoarei depozițiunii martorilor. Atât e cel puțin sigur: că un mare număr de persoane era convins că Cel înviét li s'a arătat lor, și pe această afirmațiune și acei care nu l-au văduți ei însuși, își întemeiau convingerea lor că el a înviét în realitate. În pasagiul mai sus

amintit din epistola I-a a lui Paul către Corintenți, el mărturisește că însuși a văzut pe Christos, și dacă el mai de parte istorisește că și Petru, Iacob, cei doi-spre-zece și 500 de frați l-au văzut de o dată, această istorisire se bazează, fără îndoială, pe mărturisirea audită de Paul de la acești bărbați și este—ținând seamă de nețărmurita iubire de adevăr a Apostolului—ca și o mărturie a lui însuși.

Cu constatarea acestor fapte n'am dovedit nici decum că Christos a înviét, așa cum credeaū aceia. Posibilitatea ca martorii oculari ai învierii și împreună cu ei vechea Biserică să fi fost victima unei iluziuni, nu e încă înlăturată; totuși, ca o urmare a celor spuse, nu mai putem sta la toc-melă cu acei care tăgăduesc realitatea învierii sau care susțin că martorii s'au amăgit în vederile lor. Acum putem cere, pretinde chiar, ca să ni se demonstreze, cum s'ar fi putut naște această credință, dacă învierea nu și-a avut ființa? Cum acei bărbați, demni de totă credința, ajunseră la convingerea de a fi văzut pe Iisus înviét? Dacă răspunsul nu se poate da — și e imposibil de dat ori cât de mult s'ar recurge la autosugestiune și halucinațiune, cu ajutorul cărora s'a încercat a se da un răspuns—atunci obiectul credinței în înviere se prezintă în totă puterea sa și reclamă cu necesitate singura soluțiune posibilă ce mai rămâne, anume: că credința corespunde realității, ei l-au văzut într'adevăr, el a înviét.

Numai cu un preț e posibil a se sustrage, cine-va acestui eveniment, anume: de a renunța la ori-ce explicațiune și a dice: «Învierea, așa cum o susține Biserica, nu se poate să se fi întâmplat; cum s'a născut credința în înviere, nu se poate ști; așa dar învierea este o problemă neresolvabilă». La o privire mai de aproape a lucrurilor însă acesta nu se poate susține, căci să reflectăm numai că învierea este un punct hotărîtor în istoria omenirii, sfîrșitul unei perioade de timp și începutul alteia, pe al căror frontispiciu s'ar putea scrie titulatura: întuneric, lumină. A renunța să ne explicăm credința în înviere înseamnă dar a nu ne preocupa de evenimentul care, mai mult de cât ori ce alt în lume, a provocat cea mai adîncă schimbare în viața și gândirea omenescă, și prin urmare a renunța la pătrunderea istorie genului nostru tocmai în punctul cel mai mai hotărîtor. O

ast-fel de renunțare p \acute{o} te fi pronunțată de cine-va într'un moment de nedumirire, dar susținerea ei e imposibilă. Consecința ar fi tocmai cea expusă mai sus. O renunțare de natura ac \acute{e} sta negativă, n'ar putea ține mult timp piept afirmațiunilor contrarii. Și dac \acute{a} geneza credinței în înviere e cu puțință a fi explicată în mod îndestulător pe altă cale, atunci faptul c \acute{a} pe ac \acute{e} stă credință se întemeiază Creștinismul și Biserica, c \acute{a} din ac \acute{e} stă credință a r \acute{e} sărit o nou \acute{e} vieț \acute{a} pentru omenire, constrânge pe adversar a admite, c \acute{a} învierea e un fapt real.

Raționalismul secolului al XVIII a încercat a explica învierea Mântuitorului pe o cale cu totul naturală, dar tot odată nedemnă și insultătoare pentru un Mesia. Dup \acute{a} acesta învierea n'ar consta de c \acute{a} t în deșteptarea lui Iisus din somnul aparentei morți în care se afla. Nefiind mort în realitate, ci numai într'un somn adinc, Mântuitorul fu rechemat în vieț \acute{a} mulțăm \acute{i} tă r \acute{e} c \acute{o} rei inviorătoare a mormintului de pl \acute{e} tră, în care fusese dus, și ajutorului dat la timp de prietenii s \acute{e} i ascunși, pe care vechiul Raționalism 'i ch \acute{e} mă așa de bucuros în ajutor, pentru a putea explica minunea în mod natural. Ast-fel s'a putut Iisus arăta discipulilor s \acute{e} i și ast-fel s'a născut credința într'o adev \acute{e} rată înviere a lui din morți. Ac \acute{e} stă soluțiune a problemei învierii, num \acute{e} ra la sfirșitul secolului al XVIII și în începutul celui al XIX o mulțime de aderenți și chiar teologi cunoscuți, ca Schleiermacher, dar c \acute{a} đu curând din considerațiunea, pe care pe nedrept și o atrăsese și în present e p \acute{a} răsită cu totul. A dovedi c \acute{a} ea era cu totul superficială și fantastică, nu e lucru greū, pentru c \acute{a} ea nu p $\acute{o$ te fi pusă în armonie nici cu evenimentul morței reale a Mântuitorului, nici cu relatările despre aparițiunea de mai multe ori, în mai multe locuri și la mai multe pers \acute{o} ne, a Celui învi \acute{e} t și nici nu e suficientă pentru a ne lămuri în privința credinței în înviere. Insuși *David Friederic Strauss*, cel mai teribil critic al vieței lui Iisus, đice, cu drept cuv \acute{i} nt: «Un semi-mort, furișat din mormint, un bolnav, care abea iși t \acute{a} ra corpul ce simțea nevoie de ajutor medical, de bandajare, de întremare, era peste puțință s \acute{a} fac \acute{a} asupra Apostolilor impresiunea de Invingător al morței și al mormintului de Prinț al vieței, așa cum l-au predicat ei, peste puțință s \acute{a} schimbe doliul lor în entusiasm».

Raționalismul nou o voit să se arate mai isteț de cât cel vechi, reducând învierea la viziune. Da, Apostolii au văzut pe Mântuitorul după înviere, așa cum ni se spune în Evangeli—dic noii Raționaliști—numai că această vedere nu e ceva obiectiv, nu e vederea unui obiect real în afară de ei, ci e un simplu fenomen subiectiv, o viziune. Pentru că ei nu erau în stare, a deosebi această vedere vizionară de vederea unui obiect real, a trebuit ca ei, și împreună cu ei comunitatea încredetore în mărturisirea lor, să fie convinși că Domnul a fost într'adevăr prezent, că a înviét și li s'a arătat lor. După acestea, întrebarea decisivă se formuleze ast-fel: sunt aparițiunile Mântuitorului după înviere, de care ne vorbește Apostolul Paul, real-obiective aparițiuni sau sunt numai viziuni?

Pentru a răspunde la această întrebare să vorbim mai întâi ceva despre viziune în general, natura și origina ei.

Orî-ce senzațiune (vedere, aud etc.) e propriu vorbind, un fenomen interior. Nervii noștrii sensitivi, nervul acustic și cel optic (în cazul de față) sunt impresionați de figurile și tonurile lumii înconjurătoare, și ast fel simțim, vedem figurile și auzim tonurile în interiorul nostru. Fără această capacitate a sufletului nostru de a primi în sine și a și însuși impresiunile venite de la obiecte din afară, lumea externă ar rămâne o literă mórta pentru noi, ar fi ca un templu de piétră în care s'ar putea produce chiar și cea mai frumoasă muzică ce póte exista, fără ca ecoul să arate că preoții de piétră sunt întru cât-va impresionați de minunatele melodii și armonii ale ei. Tot așa e cu un surd față de intensitatea, înălțimea, profunđimea, dulcéța sau asprimea etc. a tonurilor; ca un orb față de frumusețea, forma, mărimea, pozițiunea obiectelor din afară, ș. a. m. d. Prin urmare sunt absolut indispensabili acești doi factori, pentru a putea avea o senzațiune, sau ca să ne exprimăm mai corect și în limbajul psihologic, o reprezentațiune, anume: o constituțiune normală și sănătósă a corpului nostru, pentru a fi în stare să primescă impresiunile din afară, și obiecte exteriore, care să exercite impresiuni asupra organelor (ochiul, urechea, nasul, pielea etc.) care transmit impresiunile nervilor, căci o oglindă fie ea ori-cât de bună nu va arăta nimic, dacă nici un obiect nu-i va fi

pus în față. Ca un al treilea factor—deși acesta s'ar fi putut înțelege ca deja coprint în cel dintâi—e o judecată întrégă și normală, pentru a da impresiunilor primite adevărata interpretare.

Prin experiență dîlnică învățăm a cunoște obiectele din afară, care produc impresiuni asupra sufletului nostru și ajungem la convingerea că în noi, avem un fel de ocoû al tonurilor, o copie imaterială a lumii din afară, care în anumite momente și sub anumite condițiuni deșteptă în noi imagini—tonuri, chipuri etc.—care nu se deosibesc întru nimic de impresiunile curat materiale, de reprezentațiuni. Dacă aceste imagini s'au produs prin acțiunea inconscientă a fantaziei—și tocmai pentru că acesta lucrăză inconscient, e și independentă de voință și imaginile ei nu sunt ca ale fantaziei consciente lipsite de lumină, colóre și ton, ci se arată cu deplină lumină și în colorii strălucite înaintea ochiului, se aud de ureche ca tonuri distincte—atunci ne aflăm în fața aceea ce numim viziune: individul în creierul căruia se desfășură această dramă, urmând experienței făcute că fără obiecte materiale nu există reprezentațiuni, transpune chipurile ce el vede, tonurile ce aude în spațiu afară de sine și e convins că vede și aude în realitate. Evident că ceea ce vizionarul vede și aude, era—ca să dîcem așa într'o stare latentă în sufletul lui, el trebuie să fi văduț și audît odată în realitate, ceea ce el vede și aude în viziune, numai că pôte nu tocmai așa de pronunțat cum 'i apare acum, pentru că fantazia vizionară nu produce ceva cu totul nou, ci reproduce numai, ceea ce se afla deja în consciința vizionarului. Preocupat continû de aceleași idei, sustras de la lumea reală și cufundat în gânduri cu sine însuși, se naște o încordare bolnăvicioasă a nervilor vizionarului. Agitațiunea sufletescă influențăză asupra circulațiunea sângelui, activitatea creierului se sporește, iuțela circulațiunei sângelei se mărește, o presiune se produce asupra nervilor iritați și de odată 'i apare înaintea ochilor deslușit, în plină lumină și colorii vii chipul persoanei la care se gândea, urechea lui aude de odată cuvintele ce pînă aci în tăcere 'i alunecaseră pe buze. Nu e nou ceea ce el vede, e numai întruparea gândurilor lui favorite; ceea ce multă vreme a mișcat sufletul său, acesta e care acum 'i

vorbește cu voce clară.—Așa dar, viziunea e, deși inconscient, fapta vizionarului însuși, produsul propriei sale vieți interne.

E clară acum datoria ce incumbă acelor care susțin, că aparițiunile Mântuitorului după înviere ar fi fost numai viziuni. Ei trebuie să ne dovedescă, că ast-fel de viziuni au fost posibile ca faptă proprie a Apostolilor, ca produs al propriei lor vieți interne, în condițiunile psihologice în care ei se afla. Cu singura afirmațiune: «Au fost viziuni» nu ni se spune nimic, căci, nimeni nu va putea nesocoti faptul că chiar la prima vedere ne întâmpină stări de lucruri cari sunt cu totul contrarii putinței de a dispune spre ast-fel de viziuni. Cum s'ar fi putut ca în Apostoli, pe care mărtea Invățătorului lor 'i deprimase și deziluzionase atât de mult că fie-care se reintorsese la ocupațiunea pe care o avusese înainte de primirea apostolatului, cum ar fi fost cu putință ca în Paul, persecutorul cel mai înfocat al Domnului, să se reproducă cu concursul voluntar al propriului lor spirit, icóna Mântuitorului? Așa de ușor, cum a creșut Renan, cu «femeea vizionară, care a dăruit lumii un Dumnezeu înviét». (Maria Magdalena) nu se pôte distruge credința în înviere. Multă muncă și pătrundere științifică au întrebuițat Strauss și Holsten, pentru a dovedi că învierea Mântuitorului și tóte arătările lui de după înviere ar fi numai simple viziuni.

Acea care pare a avea mai mult caracterul unei viziuni dintre arătările Mântuitorului după înviere, e fără indoială, acela care fu vėđută de Paul în drumul seú către Damasc. Acesta formeză punctul de plecare al mai sus amintitului gen de adversari ai învierenii, pentru a conchide asupra arătărilor făcute celor-l-alți Apostoli, pe care Paul le descrie ca asemenea cu a sa.

O împrejurare vine aci în eșutor. Paul avea adesea viziuni. Era, se șice, fizicește și sufletește dispus spre viziuni, cu alte cuvinte un vizionar născut ca atare. În asemenea condițiuni nu e dar de mirare și nici inexplicabil o arătare a lui Christos, care operă în el transformarea din persecutor în Apostol al celui pe care 'l presecúta. Și totuși tocmai de acela se ridică dificultăți. Sigur, Paul avea viziuni, acesta e netăgăduit, el însuși ne spune (2 Corinteni XII, 7. Galateni II, 2), că a avut vedenii. Că aceste vedenii fură în acelaș

timp revelațiunii și viziunea prin urmare un intermediu pentru revelațiunea dumnezeiască, acesta o putem lăsa neatinsă. Cestiunea capitală e că Paul, cum nu pöte fi trecut cu vederea, el care compară imparțial propriile sale rapörte, vorbește de aparițiunea lui Christos pe calea către Damasc cu totul alt-fel de cât despre cele-l-alte vedenii. Despre acestea el vorbește cu multă rezervă. Numaî constrins de împrejurări se referă el la acestea. Ele compun o parte a vieței sale ascunse, pe care n'o desvăluie bucuros. Din contră despre acea arătare a lui Christos vorbește pe față, se rapörtă la ea adesea și narațiunea ei compunea fără îndoială o parte din predica sa verbală. Mai departe unde Paul vorbește despre vedenii, descrie starea sa ca un extaz. El nu știe dacă se afla în corp, sau afară din corp. Nimic de felul acesta însă, unde el povestește despre arătarea celui înviét, acolo întrebunțeză expresiunile: «mi s'a arătat», «am vëđut pre Domnul». Fenomenul acesta e descris ca ceva extraordinar, care nici la el nu s'a mai repetat, nici la vr'un altul mai târđiü nu'l îmțälnim. El numește acéstă aparițiune cea din urmă, în vreme ce totuși și după aceia a privit pe Domnul în față și a vorbit cu el. Pe acéstă aparițiune 'și întemeiază Paul apostolatul său, pe când vedenii au avut și alții, cari nu erau Apostoli. Așa dar Paul face o förte conscientă deosebire între acele vedenii și acéstă aparițiune. El nu consideră acesta ca o vedenie și nici nu pöte fi, căci atunci se ridică îndată obiecțiunea: Vizionarii n'au conștiință că realitatea obiectivă nu conrespunde vedeniei lor și de aceea iaü vedenia lor drept realitate, ceea ce nu e cazul la Paul. Faptul că Paul primește impresiuni cu totul deosebite din vedenii și aparițiunea din calea Damascului, ne conduce la concluziunea că și starea sa corporală trebuie necesarmente să fi fost diferită, ceea ce nu e un moment favorabil pentru admiterea unei viziuni în arătarea din drumul către Damasc.

Rëmăne totuși în piclöre întrebarea, dacă nu e posibil a explica viziunea ca o faptă internă a lui Paul însuși, dacă nu se pöte demonstra pe cale psihologică nașterea viziunei în spiritul lui Paul potrivit însușirilor lui sufletești și în situațiunea în care el se afla. Nimeni n'a încercat să demonstre acéstă cu mai multă tenacitate și temeinicie de

cât Holsten. Să vedem în rezumat cum susține el această temă.

Paul sta față de creștinism ca și cei-l-alți Iudei necreștini. Pentru el Iisus era un Mesia fals. Dovada cea mai convingătoare despre acesta era mărtea lui pe cruce, ca o învedereată pedepsă dumnezească pentru înșelăciune. Ast-fel credea el că luptă pentru adevăr, pentru voința lui Dumnezeu persecutând pe creștini. Tocmai zelul său excesiv trebuia să fie mijlocul care să-l aducă la convertire. Venind în contact continuu și imediat cu aceia cari credeau în cel răstignit ca în Mesia, făcu din această credință obiectul interesului său pasionat. Căutând a'și reprezenta cât mai clar contradicerea dintre credința în acest Mesia și adevărurile dumnezeiești coprinse în legea mozaică, pătrunse în sufletul său deși în formă negativă elementele acestei credințe. În interesul de a le putea combate, el pătrunse din ce în ce mai mult în ideile celui răstignit. Credinței că răstignirea ar fi o dovadă contra mesianității lui Iisus, și opunea adversarii săi faptul învierii, prin care era pentru ei înlăturată rușinea morții de cruce. Înșelătorii nu puteau fi adversarii săi. acesta putea Paul foarte ușor cunoște. Mai mult, ca spirit adânc cugetător și plin de religiositate, el trebui să se convingă că învierea era pentru cei ce credeau în ea o siguranță subiectivă și acesta odată recunoscută nu mai rămânea pentru el nici un motiv în stare de a'î opri să nu recunoască și obiectivitatea ei. În principiu ideea că un om ar putea fi înviat, n'o tăgăduia Paul ca Fariseu, învierea în sine era chiar un punct al credinței sale. Ce motive și mai rămăneauă lui dar, ca să nu admită că Christos ar fi înviat? Elementele până acum negative începeau a se transforma pentru el în positive. Dar dacă creștinii vor fi având dreptate? Dacă Christos va fi înviat în adevăr? Nu se înțelege atunci chiar mărtea de cruce, ca un act al voinței lui Dumnezeu indispensabil operei mesianice? Și dacă așa era, nu lupta el atunci ca un nebun contra lui Dumnezeu, pentru cauza necredinței? Ast-fel de cugetări frământau din ce în ce mai mult mintea lui Paul și contradicerea născută cu chipul acesta în sufletul său nu putea rămâne nerezolvită pentru un spirit ca al lui. Tote

forțele sale intelectuale se concentrează în rezolvirea acestei îndoești. În sbruciumarea sufletului său gândea numai la cel înviat, acesta era ghimpele care îi rănea sufletul. Imagina sa era dar în sufletul lui Paul. Era nevoie numai de o sgruduitură a vieții sale sufletești, care exercitând o încordare asupra sistemului nervos, să ațâțe nervul optic, și chipul celui înviat se arată ochilor lui, înconjurat de lumină cerescă.

Orî cât de luminos și cu multă artă psihologică compus ar părea tabloul acestei transformări neașteptate a vieții lăuntrice a lui Paul, el rămâne o coloritură fantastică, care nu corespunde cu ceea ce noi știm istoricește despre acest eveniment. Punctul de la care Holsten plécă în descrierea luptei ce se naște în spiritul lui Paul, e că el (Paul) persecuta pe creștini pentru credința lor în Mesia, că lupta dintre el și adversarii săi—luptă care apoi se mărgini numai în sufletul lui și care sfârși prin convertirea sa—se rezumă în întrebarea: Este Iisus adevăratul Mesia, sau e un Mesia fals? Acésta însă nu consună cu Istoria. În cap. I din epistola către Galateni, unde Paul spune cum el persecuta pe creștini, dîce: «Și eram rîvnitor peste măsură pentru legea părintescă». Pentru că vedea legea amenințată, de aceea se făcuse persecutor, iar nu pentru că creștinii susțineau că Iisus e Mesia. Tot asemenea ne relatează și Faptele Apostolilor, că persecuțiunea în contra creștinilor a isbucnit numai atunci când legea s'a cređut în pericol. De alt-fel acésta se constată și fără spusa Faptelor Apostolilor, căci—fără îndoială—prigonirea n'a urmat îndată după întemeerea comunității creștine, ci acésta a avut mai întâi un timp de liniște. Comunitatea creștină însă a recunoscut de la începutul începutului în Christos pe adevăratul Mesia și cu tóte acestea n'a fost de la început persecutată, așa dar nu acésta mărturisire a fost cauza persecuțiunii. Numai când opozițiunea noiei comunități față de lege se învederă—și anume mai întâi prin arhidiaconul Ștefan – atunci isbucni persecuțiunea. Acesta era indemnul care făcu și pe Fari-seul Saul persecutor, rîvna pentru lege. Prin urmare nu cestiunea mesianității lui Iisus e care ațâța ura sa contra creștinilor, ci iubirea de lege, care era acum amenințată. Acésta trebuie să fi fost cestiunea, care preocupa continuu mintea sa. Alături de acésta póte să fi fost și întrebarea:

Este Christos Mesia? dar acésta nu putea fi întrebarea, care să umple tot sufletul său și să-l preocupe neconținut.

Dacă cu acésta cade temelia expunerii lui Holsten, ea nu mai pôte susține ceea ce voia. Pentru a ne face să înțelegem că viziunea se putea naște în sufletul lui Paul, Holsten ar fi trebuit să ne dovedescă că Paul credea, mai înainte de a avea viziunea, în învierea lui Iisus, pentru că noi știm că fantazia nu produce, ci reproduce numai, că imagina vizionară numai acolo se pôte produce, unde există deja în suflet. Holsten consideră ca fapt indiscutabil, că siguranța cu care creștinii credeau în învierea Mântuitorului, făcu asupra lui Paul o ast-fel de impresiune că el nu-î putea lua pe creștinii drept nesinceri și înșelători, că el trebuie să fi fost convins cel puțin de realitatea subiectivă a arățărilor Celui înviat și atunci nu mai avea nici un pretext, pentru care să tăgăduiască realitatea ei obiectivă. Cum se potrivește însă acéastă susținere cu descrierea pe care Paul însuși o face despre starea sa sufletescă de atunci (Galateni c. I) unde nu se vede nici o urmă de îndoială sau șovăire, ci numai dorință crescândă de persecuțiune, și orbire? «Și spoream în Iudaism peste mulți de o vîrstă cu mine în némul meu, fiind mai mult rîvnitor de datinele strămoșilor mei. Cum se împacă acésta cu relatarea lui Paul, care descrie convertirea sa ca ceva neașteptat? Se va dice pôte: până în acel moment, în care i se arată Christos, era schimbarea operată în sufletul lui Paul încă inconștientă, acum numai eși ea la ivélă; dar la acésta vom răspunde: N'a cugetat óre Paul după aceea nici odată asupra acestui act psihologic din viața sa? Spiritul său clar, pătrunător pretutindeni până la cele din urmă cauze ale lucrurilor să nu fi recunoscut că primul impuls la acéastă schimbare radicală a fost dat de mărturisirea creștinilor? Și dacă acésta nu putea rămâne ascuns minței sale, cum respinge el cu atîta siguranță ori-ce intervențiune omenescă în actul convertirii sale, pentru a susține că a fost chemat nu de ómeni și nici prin ómeni? Cum pôte el reduce tóte numai la revelațiunea dumnezeescă?

Că îndoială a putut să se nască în sufletul lui Paul, nu e de tăgăduit. Se pôte fórte bine ca el să-și fi dis: «Și totuși, nu pôte fi adevărat ceea ce aceia susțin despre învi-

erea acestui Iisus?» Dar acesta e departe de a fi de ajuns să explice o viziune. Acesta se naște numai acolo unde o cugetare umple sufletul cu totă siguranța. Cei ce plutesc în îndoială nu pot avea viziuni, ci numai cei cari cred și sunt adânciți în această credință. Ióna de Arc avea vedenii și auzea voci, cari o îndemnau să întreprindă eliberarea patriei, pentru că credea cu cea mai deplină convingere. Acesta ar fi trebuit Holsten să ne dovedească că Paul fără să fi avut acea arătare, sau mai înainte chiar de a o avea, ajunsese la ferma convingere că, Christos a înviét. În loc a face acesta, el ne vorbește de o contradicere, de o luptă internă în Paul. Nu ajută nimic numai a ne depinge această luptă, acest conflict lăuntric ca ceva care apasă pe sufletul lui Paul. Întrebarea e: Ce anume din această contradicere a dat impuls lui Paul ca să îmbrățișeze credința, pe care până acum o persecutase cu atâta energie? Ce fu ceea ce dete victorie în acest răboi pârței, căreia Paul se opusese din toate puterile sale? Mărturisirea creștinilor? Dar aceștia erau în ochii săi vrăjmași lui Dumnezeu, și contra lor apăra el legea strămoșească! Imprejurarea că el nu putea opune nimic susținerii lor că Christos a înviét, fiind-că el însuși credea în învierea corpurilor? Atunci ar fi trebuit ca toți Fariseii să credă în Christos, pentru că toți admiteau, ca și Paul, o înviere! Convingerea că mórtea de cruce nu putea fi o pedepsă dumnezească, ci ceva care aparținea operei mesianice? Acesta o putea el concepe numai după ce era convins de realitatea învierii, când crucea nu mai era pentru el un obiect de dispreț! Numai un răspuns plauzibil la această întrebare, ar fi în stare să ne determine la acceptarea intervenirii unui eveniment care a exercitat această schimbare în Paul, și cum acesta lipsește cu desevîrșire, acesta rămâne ceva enigmatic, înconjurat de un mister nepătruns, dacă nu admitem că o minune s'a petrecut. Convertirea lui Paul nu se poate explica pe calea psihologică, numai ca dezvoltarea treptată a unei convingeri interne, ci ea cere cu necesitate intervențiunea unei minuni din afară, arătarea lui Christos, ca un fapt real. Insuși întemeetorul școlei critice Tubingiene, F. Chr. Baur, a recunoscut că: «Secretul intern al actului, în care Dumnezeu a descoperit pe Fiul său lui Paul, nu poate fi pătruns prin nici o analiză, fie ea psihologică, sau dia-

lectică». Prin urmare chiar și Baur, care nu vrea să știe și să audă de minuni, vedea în acesta un secret, o minune.

Dar chiar dacă s'ar fi ajuns, sau s'ar ajunge, a demonstra că vedenia lui Paul a fost o simplă viziune, ce s'ar câștiga cu acesta? Paul e numai unul din martorii învierii. Lângă el stă o mulțime alții: cei doi-spre-zece Apostoli, femeile mironosițe, cei cinci sute de frați, ș. a.

A susține că și acestea au fost viziuni ca a lui Paul, nu e cu putință pentru că nu e de crezut ca toți acei cari au văzut pe Domnul înviét, să se fi aflat în aceleași condițiuni psihologice favorabile producerei de viziuni. Să primim lucrurile mai de aproape. La Paul se putea dice că convingerea multor credincioși, faptul că mulți susțineau a fi văzut pe Domnul înviét, a influențat și asupra lui, l-a determinat să cerceteze mai cu deamăruntul această credință, să reflecteze asupra ei și ast-fel pe nesimțite și nevrute începu a crede și el în acela pe care 'l prescurta, și am văzut cât uz — ca să nu-î dăcem abuz — face Holsten de acest quasi—argument. Despre acesta nu mai pôte fi vorba acum, ci numai de a arăta: cum? Și unde? S'a ivit pentru prima oră ideea că: Christos a înviét. La Paul găsește criticul cel puțin un timp mai lung în care lasă să se desfășure luptele interne, al căror ultim rezultat e viziunea, aci sunt numai trei zile, și nici acestea deplin. De Vineri séra până Duminică dimineața, trebuie să se fi efectuat colosala transformare a nedescrisei mânăhri și desperări, cauzată de răstignire, în triumfătoare, vesela viziune generătoare a credinței, neexplicabila stare sufletescă de la: «Și noi nădăjduiam că el este care avea ca scop pe Israel» până la: «Domnul a înviét cu adevărat».

Strauss a înțeles că acesta e imposibil, de aceea el încearcă înainte de toate să câștige timp pentru această transformare. Apostolii trebuie să se fi refugiat în Galileea, mai înainte de a fi văzut vre-o aparițiune a celui înviét, și acolo venindu-și în sine au început a avea viziuni în care Iisus li se arată viu. Holsten însuși a taxat susținerea lui Strauss de necritică. Învierea după trei zile e o parte constitutivă a tradițiunii primitive. Cum puteau Apostolii, dacă aparițiunile Celui înviét au avut loc mai târziu, să vină la ideea învierii de a treia zi? În acesta a treia zi trebuie să-și

albă începutul aparițiunile, acesta rămâne stabilit istoricește și a o nega e arbitrar.

Holsten cată să găsească timpul necesar transformării pe o altă cale. Trebuie după el, ca evenimentul morței Mântuitorului să nu fi fost ceva neașteptat și neprevăzut de Petru. Chiar de la plecarea din Galileea, așteptarea ei a preocupat cu putere sufletul lui Petru. De aceea mărtea Invățătorului nu'l turbură așa de adânc în cât el abea după trecere de săptămâni întregi să-și revină în sine. Ea iuți numai durerea gândurilor deja avute, a sentimentelor deja simțite, provăcă numai o forțe încordată neliniște sufletescă, din care răsări viziunea. O singură cugetare forma punctul central al tuturor mișcărilor sufletului său: enigma morței lui. Înaintea sa sta imagina vie a Domnului și alături de ea aceea a morței lui. Cum? Nu era el Mesia? Fusese numai un profet mincinos? Cum putea fi profet mincinos, acel pe care Dumnezeu 'l înzestrăse cu așa de frumoșe daruri, care vorbise ast-fel de vorbe, făcuse ast-fel de fapte, ca nimeni altul? Și totuși mărtea sa, mărte de criminal pe cruce! nu era o dovadă despre acesta? De ce a îngăduit-o Dumnezeu dacă n'o merita? Și dacă era Mesia de ce nu l-a scutit de acest pahar plin de amărăciune? Acastă contradicere între Iisus viu, și răposat, fu momentul hotăritor pentru viziunea lui Petru. Ea pătrunse până în adâncul sufletului lui, și cum acolo imagina viului Iisus, în tătă curăția sa ideală, forma punctul central al tuturor gândirilor sale, în supraescitata stare nervoasă în care el se afla, ea 'i apare înaintea ochilor în trăsături strălucite, sub o părută formă real-obiectivă, de fapt însă numai vizionară.

Contra acestei descrieri artistice a vieței sufletești a lui Petru, vom obiecta numai că e inexat psihologicește a susține că prevederea și așteptarea morței ar fi putut slăbi impresiunea ce ea avea să facă. Premergătore putea fi numai o témă vagă alternând cu speranța că, pôte tot nu se va întâmpla, și ast-fel întâmplându-se nu pierde nimic din puterea sa. de care, Petru covârșit cade într'o tristeță și desperare fără margini, cum ne arată istoria patimilor Mântuitorului..... Da la acastă profundă desperare și până la înviere rămâne așa dar tot un timp mai scurt de cât trei zile întregi, care nici într'un caz nu e suficient pentru a

explica radicala transformare a stărei sufletești a lui Petru și a celor-l-alți Apostoli.

Afară de acesta Holsten ne aduce cu descrierea stărei sufletești a lui Petru—ca și la a lui Paul—numai până în fața enigmei și aci ne părăsește. Ce aduse deslegarea enigmei? Aducerea aminte de viața Mântuitorului și deprimătorul eveniment al morții de cruce stău în opozițiune vedită. Ce a venit în ajutorul celei dintâi ca să iasă triumfătoare asupra celei de al doilea? La acesta ne lipsește răspunsul. Chiar dacă Petru—fără intervenirea unui nou eveniment—ar fi venit la convingerea: Răstignitul e totuși Mesia, cât de departe e de la această convingere până la credința că, el a înviét? De unde ideia unei învieri? Că Iisus a pređis acesta și că discipulii săi să fi înțeles și cređut în această pređicere așa de tare în cât ea să fie izvorul viziunei, acesta nu vor admite-o nici adversarii înșiși. Din contră vor recunóște, că el a vorbit adesea și fórte clar despre venirea sa în glorie, despre parusie, cum ne dovedește mai ales așteptarea ei cu nerăbdare de primii creștinii. Și atunci se pune întrebarea: Pentru ce nu se îndreptéză atențiunea, gândurile lui Petru în această direcțiune? Dacă e ceva ce pare cu totul natural e ivirea acestei speranțe: El e Mesia, de aceea va veni în glorie și se va arăta cu un Mesia. Da, acesta ar fi fost cu totul natural și explicabil, dar pentru credința în înviere unde găsim puntea de trecere? Ne găsim din nou în fața aceleiași enigme, care nu-și află deslegarea în descrieri de stări sufletești, ce n'aú existat în viziuni, ci numai în faptul real al învierii.

Ne mai rămân afară de acestea mărturiile și vedeniile lui Iacob, a celor-l-alți 10 Apostoli, a celor cinci sute, pe care istoricește le admitem fără îndoială. A fost Iacob asemenea un vizionar? Cei 10 asemeni? Despre Iacob nu știm multe, dar din ceia ce știm nu se póte bănuí ca el să fi fost vizionar. Dar cei-l-alți dece? N'a fost între ei nici unul măcar spirit neadormit? Toți vizionari? Toți bolnavi de nervi și de creer? Care e atunci explicarea științifică, medicală, a acestui fenomen de nervoisitate—fără pereche—care bântue clasa de jos a poporului Iudeu, pe liniștiții și domolii pescari, dintre care Mântuitorul 'și recrutéză majoritatea discipolilor săi? Cum se potrivește acesta cu imagina Apos-

tolilor așa cum o găsim în Noul Testament? O mână de oameni bolnăvicioși, și lipsiți de ori-ce cultură, în loc de capital intelectual cu amăgirile unei viziuni, să orbescă o lume întrégă, s'o înșele, s'o facă a crede în nebunia lor? Rafineria spiritului grecesc, seriositatea romană, întinsele cunoștințe a amândorora, să se lase învinse, să-'și plece capul înaintea unor vizionari?! Neînțeleș lucru!

În sfârșit, încă cei cinci sute. E de cređut că în unul și acela-și moment, în 500 de oameni deodată să se resimtă aceeași supraescitare nervoșe, aceeași supra încordată acțiune a organelor centrale, aceeași accelerată circulațiune a sângelui, aceeași presiune pe nervul optic, condițiuni neapărate ce am vedut că trebuie să se îndeplinescă pentru a se produce o viziune? E destul ca cine-va numai să reflecteze puțin mai serios asupra acestei teme și imposibilitatea reese de la sine. Strauss părăsește în acest punct terenul explicărei pe cale vizionară, pentru a vorbi numai de o iluziune, de o amăgire a fantaziei agitate. El amintește că, ducele Ulrich de Württemberg, după alungarea sa din țară de liga șvabică, a fost vedut în diferite locuri și sub diferite forme, de mai mulți din foștii săi supuși, ceea ce nu era de cât iluziune. Asemenea iluziuni lipsite de ori-ce realitate ar fi și aparițiunile Mântuitorului de după înviere. Iatane dar ajunși a auđi că învierea Mântuitorului e o amăgire. Pe amăgire se întemeiază începuturile Bisericei creștine, amăgirea e pétra fundamentală pe care a fost clădit edificiul măreț, care duréză în mod minunat de 19 vécuri!! Mare 'ți-e minunea Dómne că, cu tóte criticile de felul celei a lui Strauss, de miș de ori mai primejdiosă pentru suflete de cât persecuțiunile sângeroșe ale împéraților păgâni, Biserica ta a durat și va dura până la sfârșitul vécurilor.

Mai seriósă și demnă de luat în considerațiune e susținerea că, asemenea stări vizionare conțin în sine ceva contagios, se comunică ca prin simpatie de la unul la altul, coprinđend chiar suflete reci, învingend sceptici. Acésta e adevérat. Ca exemplu ne pot servi vizionarii din timpul certelor jansenistice și hipnopsihiții. Dar diferența între asemenea stări și aparițiunile Mântuitorului se vede încă. Aci lipsește supraescitațiunea, exaltarea care însoțește saű cauzéză asemenea stări, și găsim tocmai contrariul: liniște și

senitate de spirit, severitate în acțiunea morală, care împiedică cu desăvârșire comunitatea creștină de a se transforma într-o societate de vizionari, în care unul molipsește pe cel-l-alt cu exaltarea sa. Urmând unei legi naturale, aceste stări de viziune și extaz se desfășură din ce în ce mai mult până când ajung un punct culminant, după care locul agitărei și al escitațiunii l'ia o sleire de forțe și o moleșală și mai mare. Unde se găsește măcar cea mai neînsemnată urmă de un ast-fel de proces în timpul apostolic? Arătările Mântuitorului nu se continuă lung timp în viața comunității creștine, ele au o limită strict determinată, un spațiu de timp foarte scurt. Chiar acei care nu sunt dispuși a admite istorisirea din Evangelia după Luca, despre înălțarea la cer și evenimentele petrecute în cele 40 de zile de la înviere până la înălțare, ca fapte istorice, vor recunoște împreună cu noi, că timpul aparițiunilor încetase de mult la convertirea lui Paul. Vedenia ce avu el e ceva cu totul extraordinar, ce nu se mai repetă. Ea e prin urmare cea din urmă. Lipsește dar o creștere treptată și continuă a aparițiunilor, cum lipsește și scăderea lor și istovirea ce urmăzește escitațiunii. Un mic număr de aparițiuni, și seria lor se închide deodată. Și fără ca aparițiunile să se mai continue, siguranța învierii se păstrează, ba chiar în proporțiune crescândă devine izvorul principal al credinței triumfătoare în grelele lupte pe care vechea creștinătate a avut să le susțină. Ori-cine studiază istoria timpului apostolic, va recunoște că în aceste aparițiuni zace alt-ceva de cât viziuni bolnăviciose.

Cu toate acestea se va obiecta: Posibilitatea că, toate acele aparițiuni au fost numai viziuni rămâne câtă vreme ne mișcăm numai pe terenul vieții spirituale subiective. Da! dacă înviétul ar fi intervenit când-va sau unde-va în lumea obiectivă reală, ar fi făcut sau influențat ceva, sau dacă acele aparițiuni s'ar putea demonstra prin vre-o taptă obiectivă-reală, atunci ar fi dovedit, că ele n'au fost numai viziuni subiective, ci arătări obiective ale Celui în realitate înviét. Dacă adversarii ar voi să credă, le-am spune: că Toma a pus degetul său în costa lui rănită, că Cel înviét a ședut înaintea Apostolilor săi, că a vorbit cu ei ș. a. m. d., dar acestea n'au nici o valoare pentru ei, sunt fructe de pe acelaș

domeniū al subiectivităţii vieţii sufleteşti a unor ómenī carī nu pot nici odată a fi consideraţi scutiţi de bănuiala că au fost vizionari. Să aducem dar la mijloc o altă faptă, care nu va putea fi contestată, şi care singură e de ajuns a proba că aci nu ne aflăm pe terenul viziunei subiective.

Mormintul în care fusese depus corpul lui Iisus a rămas gol după învierea sa. Acesta rezultă nu numai din mărturia Evangeliilor, ci o reclamă şi credinţa în înviere, care—cum vom vedea îndată—nu se putea naşte numai din viziuni. Acestea ar fi putut da Apostolilor convingerea că Iisus trăeşte, dar pe aceea că corpul său nu mai e în mormint, nu. Şi că el nu mai era în mormint ne-o arată purtarea Iudeilor, inimicii credinţei în înviere şi a partizanilor ei, cari, pentru a nimici această credinţă ar fi putut arăta în orī-ce moment corpul lui, dacă l-ar fi avut, dar ei nu-l aveau şi de aceea răspândiră calomnia că Apostolii l-ar fi furat. Dacă mormintul n'ar fi fost gol, ar fi lipsit însuşi Apostolilor o indispensabilă dovadă convingătoare şi credinţa în înviere nu s'ar fi putut menţine nici în sufletele celor mai superstiţioşi şi mai vizionari. A fost însă mormintul gol, atunci nu se póte înlătura întrebarea: Ce s'a făcut cu corpul lui Iisus? Cine l-a luat din mormint? Inimicii săi? Imposibil, căci atunci ar fi trebuit ca ei numai s'o spună şi credinţa în învierea Mântuitorului ar fi fost nimicită dintr'o singură lovitură, şi că ei ar fi spus-o, ne-o garantéză ura lor. Prietenii săi? Discipulii săi? Iar imposibil. Cum putea fi furat corpul său, când soldaţi—soldaţii romani—strejuiau mormintul? Că aceştia înşişi mărturisesc că pe când ei dormeau s'a furat corpul? E óre acesta de cređut? Dacă au dormit, dacă prin neglijenţa lor s'a furat corpul ce li se încredinşase spre pază, trebuiau pedepsiţi cu pedepsă aspră, ceea ce nu se face. Dacă au dormit, cum pot susţine, de unde ştiu, şi ce cređemint trebuie să dăm spuselor lor, că a fost furat? Şi pentru ce? Şi cine să-l fure? Prietenii săi, cum am mai đis? Sau Apostolii? Dar şi unii şi alţii nu i-au dat nici cel mai mic ajutor când el a fost prins, judecat, condamnat şi executat? Nu s'au opus nici cu braţul, nici cu cuvntul pentru el? Nu s'au prezentat înaintea sinedriului şi a procuratorului roman, ca să desmintă calomniile ce i s'au adus de martori mincinoşi, şi acum să-'şi expună vieţa

Încercând a-l fura corpul? Dacă atunci când avea în față pe prietenul lor iubit, pe Învățătorul lor adorat, pe autorul atâtor minuni ne mai auzite și vădute, dacă atunci când 'l vedeau suferind pe nedrept cele mai înjositore batjocuri și mai grozave torturi, când tot puteau spera că pôte fi aflat un mijloc de a-l scăpa, mai ales că Pilat voește, încercă acésta fără a reuși, dacă atunci nu s'a găsit nici unul din ei, care să aibă curagiul a interveni pentru el, cum? și de unde? să se fi improvisat acest curagiü, care să mérgă până la expunerea vieței? Și pentru ce? De ce folos le era, la ce le putea servi corpul rece al aceluia a căruï vieță nu încercaseră a o scăpa? Să fi făcut acésta numai pentru gustul de a înșela lumea, de a o îmbăta cu apă rece, susținând că el totuși a înviét, când n'ar fi fost înviét? Pentru o minciună de ei înșiși scornită, ar fi putut toți Apostolii — afară de Ión — să sufere cu curagiü, în chipuri unul mai crud de cât altul, mórtea de martir? O minciună, o înșelătorie e care le-a dat lor puterea facerei de minuni, elocința, înțelepciunea și sublimitatea ideilor cuprinse în fiecare cuvînt al lor? Minciuna și înșelătoria aü distrus rădăcina relelor de care suferea omenirea și aü revărsat asupra ei bine-facerile aduse de Creștinism? — Dacă e așa, atunci să proclamăm minciuna și înșelătoria de lege supremă a universului, lor să le înălțăm altare, în numele lor să ne prosternăm!

Cum-va persóne necunoscute, o întîmplare óre-care, a făcut să dispară din mormînt corpul Regelui vieței și al morței? Tot așa de puțin posibil, căci precum existența Bisericeii nu pôte fi datorită unei minciuni sau înșelătorii, tot ast-fel nu pôte avea de bază o simplă întîmplare. Dar dacă acea întîmplare n'ar fi avut loc, dacă acei necunoscuți n'ar fi luat prețiosul corp, sau dacă n'ar fi păstrat tăcere asupra obiectului întîmplărei? Atunci de sigur, n'ar fi mai existat nici o credință în înviere, și ca consecință firéscă și logică, nici Biserică și creștinism, și cea mai însemnată și mai mărétă schimbare în vieța némului omenesc — schimbare datorită numai creștinismului — putea tot așa de bine să nu-și albă locul, cum și l'a avut! Ei bine, acésta nu e nici mai mult, nici mai puțin de cât a juca la hazard istoria omenirei, a atirna lumea de un fir de pălajen.

Pericolul ce rezulta din asemenea afirmațiuni lipsite de orî-ce critică a fost simțit de adversari. A evita încă multă vreme întrebarea: ce s'a făcut cu corpul lui Iisus depus în mormînt? Nu mai era posibil, de aceea s'a dat o altă întorsătură lucrurilor și anume: S'a susținut că corpul ar fi rămas în mormînt, dar acesta n'a îngrijat nici pe partizani nici pe vrăjmași, pentru că la reînsuflețirea acestuia nu gîndea nimeni. Ideea despre înviere ar fi consistat la început, în credința că sufletul lui Iisus, desfăcut prin mörte de corpul pămîntesc, ar fi îmbrăcat la înviere un alt corp de o constituțiune mai fină, imaterială, eterică, iar cel pe care l-a avut în vieță ar fi rămas în mormînt supunându-se legei descompunerii prin putrefacțiune. Tocmai tărziu s'ar fi născut ideea despre învierea corpului, cînd din acesta nu se mai găsea nici o rămășiță, care să pötă servi ca dovadă materială contra neadevărului credinței sprijinită pe această idee.

Confuziunea trebuie să fie mare în rindurile adversarilor învierii, dacă ei și-au luat refugiul la această violare a tuturor documentelor istorice ce avem asupra acestei cestiuni. Este cu totul inesplicabil, în acest caz, felul de a crede al primilor creștini, cari întăi nu vor să știe și nici nu le pasă de corpul lui Iisus, creșdënd că el a îmbrăcat un altul cu totul nou, și apoi părăsesc numai de căt această credință pentru a admite că corpul lui a înviét din mormînt, căci ast-fel e învierea descrisă în tôte Evangeliile și în Faptele Apostolilor. Ast-fel a considerat-o și Paul. În tôte epistolele sale el 'și reprezintă învierea ca o reînsuflețire și ridicare din mormînt a corpului lui Iisus, dar nu așa cum fusese depus, ci transformat și subtilizat. Și ce alt-ceva putea înțelege Paul ca și toți contimporanii și urmașii săi sub numele de înviere, de căt învierea corpului? Că nu despre o înviere a sufletului pöte fi vorba, nici nu mai rămăne loc pentru bănuială, fiind-că între Iudei, credința în nemurirea sufletului era generală. Dăpă care logică ar fi putut Apostolul să tragă din învierea Mântuitorului concluziuni asupra învierii corpurilor nöstre, dacă învierea aceluia n'ar fi fost învierea corpului? În realitate Paul nici nu putea să-și închipuască alt-fel învierea și tot ca și el și-au închipuit-o și cei-l-alti Apostoli și întręga creștinătate. Acestă credință însă nu și-ar fi putut avea locul, dacă mormîntul n'ar fi fost

gol. Mormîntul gol ne procură dovada că nu ne aflăm — afirmând învierea — pe terenul viziunii subiective, ci pe terenul faptelor obiectiv-reale.

Susținătorii și apărătorii acestei noi teorii a învierii, cum vedem, nu tăgăduesc realitatea ei, ci negă numai înțelesul pe care creștinătatea i l-a dat până acum. Corpul lui Christos n'a fost reînsuflețit, ȳic ei, ci personalitatea lui s'a manifestat după înviere într'un corp de o natură superioară, spiritualizat. Cu acesta însă problema nu s'a simplificat întru nimic. Acei cari nu admit existența de minunț, vȳd în această susținere ceva și mai extravagant, fantastic și inadmisibil de cȳt în învierea propriului corp pe care Iisus l-a avut în vieța sa pȳmîntescă, cu care a suferit patimile și a fost îngropat și care recunosc și ei, cel puțin ca rȳsplată pentru resignațiunea cu care a suferit, merită a fi transformat, spiritualizat și glorificat, în cazul unei învieri.

A admite dar acesta e a pune în locul minunii învierii bazată pe doveȳi istorice, o altă minune, care nu-și găsește nici în Istorie nici în rațiune sprijinul sȳu.

Din tot ce s'a spus până aci rezultă: că Christos a înviȳt în realitate, cu propriul corp cu care a fost depus în mormînt, numai că acesta a fost transformat și spiritualizat, și că în acest corp s'a arătat el ucenicilor sȳi în decursul celor 40 de ȳile, de la înviere până la înălțarea la cer. Acesta e unica formă sub care trebuie a se înțelege învierea lui Christos. Ea singură stă în consonanța cu datele istorice, numai ea s'a bucurat în tot-d'auna de aprobarea tuturor adevȳraților creștini și e susținută și aȳi cu tȳrie de Biserica creștină fȳră deosebire de confesiuni. E cea mai sfîntă datorie a ori-cȳrui teolog de a apȳra cu cȳldurȳ și în deplină cunoștința de cauză această dogmȳ fundamentală a Creștinismului, pentru că obiectul ei nu este numai un eveniment istoric, ca d. p., trecerea lui Anibal peste Alpi, rȳșboiul lui Cesar contra Galilor, cucerirea Constantinopolului de Turci etc., care interesȳzȳ numai una sau douȳ națiuni, ci e un adevȳr mȳntuitor, care exercitȳ cea mai hotȳrȳtȳre influența asupra gȳndirii și vieții întregii lumi creștine și care determinȳ prezentul ei, urzește pȳnza viitorului și colorȳzȳ icȳna trecutului.

E ȳre acesta adevȳrat? Are învierea lui Christos această

însemnătate fundamentală pentru lumea creștină? Că Creștinismul a adus lumina culturii și a civilizației în lume, că apunerea lui ar fi începutul unui întuneric și confuziuni generale și haotice a spiritului omenesc, e mai pre sus de orî-ce discuțiune, iar că cu credința în înviere stă și cade Creștinismul, a recunoscut-o însuși adversarul declarat al învierii și al Creștinismului, teologul renegat Strauss. Cu drept cuvînt a dis Pressensé: «Dacă învierea nu rămîne ca parte integrantă a Creștinismului, atunci e de prisos a mai vorbi asupra restului». S'a încercat a se răspunde la acêsta că învierea n'are absolut nici o însemnătate pentru Creștinism. Ca eveniment istoric pôte fi admisă sau respinsă, ea este și rămîne o simplă faptă istorică, care n'are nici o influență asupra Creștinismului, pentru că nu credința că el s'a sculat din mormînt, ci numai credința că el e viû, ar fi o parte constitutivă a Creștinismului. În ce privește cestiunea istorică pôte crede fie-care cum va vrea, numai dacã crede că Christos este viû, trăește! Cu acêsta posedă el sâmburele credinței în înviere și e ca atare îndreptățit a serba Paștele și a se bucura de înviere! O asemenea înviere nu e însă de cât o vorbă golă, pentru că de sigur toți aceia căroră li s'a acordat libertatea de a considera ori-cum vor voi învierea—ca una ce e simplu fapt istoric,—lucru cel mai simplu, o vor tăgădui-o și atunci nici credința că el e viû nu-și mai pôte avea locul. Christos trăește, în acest caz între noi pe pămînt ca și ceil-alți omeni mari, geniali, adică nu ca personă, ci numai aducerea aminte de el. Cuvintele sale, cugetările sale sunt cari trăesc în noi; prin urmare un Christos—idee și atât tot. Acêstă idee a putut îmbărbăta curagiul Apostolilor și a-i îndemna la predica Evangheliei, pentru noi însă —dacã admitem în abstracto că Iisus e viû—nu mai pôte avea nici o influență, nici în bine nici în rău, fie ea afirmată sau negată de critică!

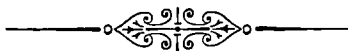
Să presupunem pentru un moment că am putea admite că, Iisus este viû fără să fi înviét,—fără a ne pune întrebarea cum? Și ce fel? Să facem un act de «credo quia absurdum»—și să pășim mai departe. Să ne întrebăm numai: care fu scopul pentru care Mântuitorul veni în lume și dacã lăsând la o parte învierea corpului său, acest scop putea

fi îndeplinit? Incorporarea Cuvîntului avea de scop de a libera pe om — creatura mâinilor sale — de sub stăpînirea păcatului în care el de bună-voe și cu totul liber căduse. Păcatul însă nu era ceva abstract, ideal, fără ființă, ceva care se mărginea numai la perversitatea minții omenești sau întunecarea ei, ci un ce real: o ruptură între Dumnezeu și om, decădere atât morală, sau spirituală, cât și fizică, corporală a acestuia din urmă. N'ar fi fost dar de ajuns o mîntuire operată numai asupra ideilor. Pentru liberarea din legăturile materiale ale păcatului se cereau fapte, realități și acestea sunt mórtea și învierea Mîntuitorului. Dacă păcatul e ceva real, atunci și mórtea și învierea, prin care el este distrus trebuie să fie reale. Numai ast-fel aceste două acte mîntuitoare sunt adevărat preț de rîscumpărare și isvor de mîntuire, cum țice Apostolul: «Christos a murit pentru păcatele noastre și pentru îndreptățirea noastră a înviét». Prin învierea lui Christos suntem renăscuți. Inoierea renașterei trebuie însă să pătrundă firea noastră tot atât de adînc ca și păcatul. Cuprinde acela pe omul întreg, în întregime trebuie să cuprindă și renașterea, atât corpul cât și sufletul de o potrivă. Este mórtea o plată a păcatului, trebuie învinsă, și prin învierea lui Christos din morți a fost învinsă. De aceea, numai o miraculosă manifestațiune a lui Iisus transformat, pusă în locul înviei, nu e de ajuns. Singură învierea corporală este într'adevăr învingerea morței și numai în Iisus ast-fel înviét avem noi garanția înviei noastre. Cu învierea sa s'a făcut începutul înviei. El este, cum cântă Biserica, cel întâi născut din morți și începătorul mîntuirii noastre. Prin învierea sa a început a se desfășura noul cer și pămînt, despre care au prețis profeții. Fără înviere speranța noastră e nimicită. Numai cel înviét pôte distribui mîntuirea câștigată, numai el pôte ajuta unde puterile ne părăsesc, dacă speranța în el rămâne; numai el pôte îndeplini, prin grație, în vieța noastră, ceea ce însuși a început în vieța-i pămîntescă pentru noi: atingerea celui mai înalt grad de perfecțiune morală. Cu Christos tóte le putem. El e păstorul, noi suntem turma, el e învățătorul noi ucenicii, el cărmaciul noi pasagerii din corabia ce conduce peste valurile vieței. El este capul viú al Bisericeii, din care curg pururea isvóre de vieță vie. El stă în legătură directă cu

ai săi, este de față ori unde sunt adunați doi sau trei în numele său, nu părăsește până la sfârșitul vécurilor pe cei cari se ostenesc în numele său cu predica adevărului, vorbește cu ei cuvîntul său, oferă tuturor celor ce cred într'însul însuși corpul și sângele său spre mîncare și bîntură spirituală. Daruri cerești, puteri supranaturale, prerogative sfinte hărăzite omului! Tóte însă dispar, se reduc la nimic îndată ce învierea este tágăduită. Atunci póte rămîne aducerea aminte de Iisus, o imagine a lui, cuvintele lui, ideile lui, dar nu el însuși, nu Domnul în persónă. Și dacá Creștinismul este comunitatea de vieță cu Christos, atunci el stă și cade împreună cu învierea lui din morți cum ȕice dumnezeescul Paul: «Dacă Christos n'a înviét, deșartă este predica nóstră, deșartă și credința vóstră....., sunteți încă în păcatele vóstre și cei adormiți în Christos perduți sunt». (I Cor. XV, 14, 17, 18).

Bibliografie. D. Fr. Strauss: *Leben Iesn.* — C. Holsten: *Das Evangelium des Paulus.* — D. Schenkel: *Charakterbild Iesn și Bibel-Lexicon.* — G. Burkhardt: *Die Auferstehung des Herrn und seine Erscheinungen.*

Ión Mihălcescu.
Berlin.

SISTEMUL FILOSOFICO-TEOLOGIC AL FERICITULUI AUGUSTIN.

Vești Biserica Ortodoxă Română, an. XXV, No. 1.

Mulți oameni dic: «Dacă aș păcătuit Adam și Eva, ce suntem noi vinovați să suferim consecințele păcatului? Sau dacă voința și rațiunea noastră sunt corupte, cum se poate ca cine-va să se aștepte de la noi la ast-fel de fructe, care se pot pretinde numai de la cei cari se găsea în starea primitivă?» Nică această întrebare nu rămâne fără răspuns. Nu trebuie să credem că omul are să expieze păcatele altora, abstracțiune făcând de voința sa. Sau ce atârână mai mult de noi, ca voința noastră însăși? Dacă cine-va nu are o voință bună, pentru acest motiv este lipsit de bunuri cari rezultă de aici. După cum voința bună se dobândește prin noi înșine, tot asemenea prin noi înșine o și pierdem». Astfel voința proprie nu este în afară, ci cuprinsă în starea în care se află omul. Augustin, în răspunsul său, se raportază în totul la aranjamentul mărinimos al lui Dumnezeu, prin care se oferă ori-cui mijloace îndeajuns pentru ca să învingă ori-ce nesciință și ori-ce incapacitate. «Cu drept ar putea cine-va să se plângă întru cât nu s'ar afla între oameni nică un învingător al greșalei și al poștei, dar de a-

césta nu se póte plânge nimeni, căci se află peste tot și în mod variat creaturi, cari servesc lui Dumnezeu, strigă pe cei căzuți, învață pe cei credincioși, consoléză pe cei ce speră, admonestéză pe cei ce iubesc, întăresce pe cei ce luptă, îndémná pe cei ce se rógă; acésta nu și se socotesce ca vină, când tu ești nesciutor, ci numai nesciința ca urmare a neglijenței tale, că nu ai cercetat aceea ce nu sciai. Nu ești acusat că tu ai lăsat fără legătură membrele tale rânite, ci pentru că tu nu ești atent față de acela, care voesce să tãmădue membrele tale. Acestea sunt propriile tale păcate». Așa dar nu numai că omul este așa ca și cei dintâi părinți ai sêi, ci el nu voesce să devină altfel de cât este și acésta este greșala sa. Ast-fel este și rămâne în tot-d'auna voința cea rea cauza păcatelor. Ea se manifestă în forme deosebite. Acolo este cauză: întru cât din starea primitivă nevinovată a căzut în vinovăție, aici, întru cât din nesciință și din lipsă de putere, nu merge spre perfecționare și nu-și dă silința să dobândescă cunoscința adevărului și puterea necesară spre a lucra drept¹⁾.

Am vădút cum consideră Augustin réul obiectiv și cum el, din punctul de vedere metafisic, găsesce posibilitatea acestuia în lipsa de perfecțiune, iar moral în libertatea omului; să vedem acum ce crede el despre réul subjectiv. El plécă de la păcate isolate: adulter, hoție, omor etc. Acestea sunt acțiuni condamnabile și dacă sunt ast-fel, motivul nu stă în aceea «că legea le opresce, saũ că judecata ómenilor le consideră ca rele, ci pentru că ele în sine sunt rele și tocmai pentru acest cuvînt legea le opresce și judecata tuturor ómenilor cu minte le consideră ca rele. Așa dar noțiunea păcatului trebuie căutată în ceva general, în réul în sine și acésta nu se găsesce în fapta viđibilă, ci în sentiment, saũ mai bine dicînd în acel ceva din care iese fapta. S'a đis că acel

¹⁾ Huber, Philosophie der Kirchenväter pag. 296; Böhringer, die Kirche Christi pag. 400.

ceva ar fi concupiscenta, sensualitatea, din care Augustin ar lasa să decurgă toate păcatele. Este adevărat că ore-care pasagi ar îndreptați la acesta, însă contra acestei păreri a protestat el însuși în mod formal, arătând că aici nu poate fi de cât acțiunea păcatului. Sensualitatea luată ca basă a păcatului nu cuprinde nici chiar ceea ce ar trebui, adică toate manifestările păcatului, s. e. orgoliul, ci numai o serie de fenomene ale răului. «Din corupțiunea cărnei decurg ore-cari inclinațiunii spre viciu, totuși nu toate viciile ale unei vieți fără Dumnezeu se pot atribui cărnei, căci, cu modul acesta, diavolul, care nu are carne, ar trebui considerat ca fără păcat. Când Apostolul vorbește de acțiunea cărnei nu înțelege ceea ce se raportează imediat la carne. În Sfânta Scriptură se ia cuvântul carne în diferite înțelesuri. Apostolul socotesce ca opere ale cărnei nu numai poftele sensuale ca: pofta de femei, necurătenia, beția, lăcomia, dar și altele, cari sunt departe de sensualitate și sunt mai mult păcate ale spiritului ca: idolatria, iritațiunea, mânia, invidia etc. Capul și izvorul tuturor dușmăniilor, certelor, invidiilor, pe cari Apostolul le numește opere ale cărnei, este vanitatea, care și fără carne, predomină și pe diavolul»¹⁾.

Afară de acesta, dacă carnea ar fi considerată ca izvor al păcatului acesta ne ar conduce la dualism și deci am cădea în aceeași greșală ca și manicheii. Carnea în sine este în genul său tot așa de bună ca și spiritul în sine. «Nu este de nici un folos să insultăm pe Creatorul nostru, plângându-ne de natura cărnei, care, conform ordinii stabilită de dînsul, este bună». Când Sf. Scriptură vorbește de contrarietatea cărnei și a spiritului, ea nu are în vedere contrarietatea naturală. «Cine-va ar putea să presupue în mod consecvent că numai Epicureii ar trăi conform cărnei, când ei stabilesc ca principiu, că bunul cel mai înalt ar consta

¹⁾ Böhringer, Kirchengeschichte pag. 412; Dorner, Augustinus pag. 136

în deliciale corpului; Stoicii din contră, cari stabilesc bunul cel mai înalt în sufletul omului, trăesc, pentru acest cuvînt, conform spiritului. Cu toate acestea conform învățăturilor Sf. Scripturi se poate vedea că și unii și alții au trăit supuși cărnei». Dacă însă unii țin, că nu carnea în sine, ci corupțiunea cărnei, natura devenită sensuală, ar fi rădăcina rului, ne îndreptăză prin această atențiunea asupra unui motiv mai adînc, care a provocat această corupțiune, însă prin această nu esplică păcatul, ci chiar acest motiv are nevoie de lămurire. De unde provine că natura sensuală trebuie să învingă pe cea spirituală, când spiritului nimic nu-i este mai aproape ca spiritul și când ordinea primitivă constă în a fi supusă prima celei din urmă? Acesta este un alt motiv pentru care Augustin nu admite că concupiscenta ar fi izvorul păcatului. «Dacă ar fi cine-va care să țină cum că carnea este motivul tuturor moravurilor rele și al viciilor și acesta pentru că sufletul e condus ast-fel de carne, acela nu judecă natura omului cu toată atențiunea. Noi în adevăr suntem îngreueați de acest corp, motivul însă nu stă în natura și substanța corpului, ci în corupțiunea sa. Corupțiunea însă nu este izvorul păcatului, ci pedepsa acestuia; și nu carnea coruptă este cauza că sufletul păcătuiesce ci sufletul păcătos este cauza cărnei corupte».

După ce arată că nici concupiscenta nici carnea nu e cauza păcatului, Augustin se întorce iarăși la cele spuse mai sus și susține că și binele și răul este legat de voință. Dacă voința este perversă, tot așa vor fi și sentimentele, manifestațiunile voinței; dacă voința e drăpă, atunci și manifestațiunile ei nu vor fi demne de pedepsă, ci de laudă, căci toate aceste manifestațiuni sunt expresiunea voinței. Pentru acest cuvînt s'ar putea țină în general că păcatul este expresiunea voinței perverse. În confesiunile sale el se exprimă ast-fel: 1) «Am cercetat ce este păcatul și n'am

1) Conf. VII. 19.

găsit, o Dómnă, nici o substanță, ci numai perversitatea voinței, care s'a îndepărtat de la tine». De multe ori Augustin numesce și concupiscentă această voință perversă, însă numai în sensul cel mai larg al cuvântului. Mult mai aproape este el de adevăr, când în loc de concupiscenta dă păcatului numirea de egoism. Sufletul este creat pentru Dumnezeu și pe Dumnezeu îl are ca centru și viață: viața sufletului este Dumnezeu. «Când sufletul se face pe sine însuși ca centru, acesta este substanța internă a păcatului. De unde această îndepărtare de la Dumnezeu, se întreabă el, dacă nu de acolo, pentru că acela căruia Dumnezeu este bunul suprem, voesce ca el însuși să și fie sieși Dumnezeu, după cum Dumnezeu sieși este bunul său. Sufletul, după cum poate să contempleze înțelepciunea cea mai înaltă, tot asemenea poate, pentru că e schimbăcios, să se privească pe sine însuși și în același timp să se contempleze pe sine în sineși, și acesta pentru că voesce să fie un object al plăcerii sale. Voind prin acesta să imiteze pe Dumnezeu și spre folosul său propriu să dobândească independență, se cufundă cu atât mai adânc, cu cât caută să ajungă mai sus. De aceea când Sf. Scriptură vorbește despre o viață după carne, înțelege aici egoismul, pentru că omul după om, după sine voesce să trăească și nici de cum după Dumnezeu; conform verității trăește el atunci, când trăește după Dumnezeu» ¹⁾. După cum iubirea lui Dumnezeu este izvorul a tot ce este bun, tot asemenea și egoismul este izvorul tuturor păcatelor; după cum iubirea este principiul care însuflețesce cetatea lui Dumnezeu, tot asemenea și egoismul este principiul care însuflețesce cetatea lumii. «Prin o iubire îndoită a fost zidite aceste două cetăți, cea pămîntescă prin egoism, care ajunge până a desprețui pe Dumnezeu, cea cerescă prin iubirea lui Dumnezeu, care merge

¹⁾ De trin. X, 15.

până a se desprețui pe sine. Aceea se laudă cu sine în-
sași, acesta se laudă în Dumnezeu». Din acest centru al
păcatului, adică din egoism, Augustin arată că ies două is-
vóre principale unul în jos, în sensualitate saú în concupis-
cență și altul în sus în mândrie. Despre cel dintâi el se
exprimă ast-tel: «El este în sensul cel mai înalt al cuvân-
tului, înapoierea de la ceea ce este, către aceea ce nu este,
saú este mai puțin de cât existența cea mai înaltă, este
întórcerea de la bunul cel mai înalt, către aceea ce este
mai puțin bun; este o cerință puternică și viciósă către
bunuri, cari n'aú nici o temelie. Deși aceste bunuri în or-
dinea eternă aú locul lor necesar și frumusețea lor proprie,
cu tóte acestea numai un suflet desordonat și pervers póte
să le poftéscă»¹⁾.

M. P.

¹⁾ Böhringer, die Kirche Christi pag. 411, 414.

LITERATURĂ RELIGIOȘĂ.

I.

Am vorbit în colónele acestei reviste de frumoșa faptă a D-lui *Iorgu Demetrescu*, proprietar în comuna Podul Bărbierului din jud. Dâmbovița. Domnia sa a tipărit cu bine-cuvîntarea Sf. Sinod mai multe scrieri cu conținut religios și moral și le a împărțit în dar mai cu sémă în mijlocul poporului nostru rural. Ultima carte tipărită e renumita scriere intitulată: *Urmarea lui Iisus Christos*. Cartea acésta a fost pentru prima dată tradusă și publicată în românesce în 1845 de G. Munteanu, fost profesor în țara românescă și director al gimnasiului românesc din Brașov, fost membru al academiei române. Acum ea a fost retipărită după aceeași traducere cu reflexiuni însă la sfîrșitul fie-cărui capitol traduse de I. P. S. Mitropolit Primat Iosif Gheorghian. Reflexiunile acestea de o importanță capitală aũ fost lăsate la o parte în traducerea răposatului G. Munteanu.

Lucrarea acésta pentru frumoșele vederi creștinesci cuprinse în ea a fost tradusă aprópe în tóte limbile din Europa. Nu se cunósce însă cine e autorul ei. Mulți s'aũ frămîntat cu mintea sã-l ghiciascã, dar fără rezultat.

Pentru a vedea parte din asemenea cercetări reproduc aici *Inainte Cuvîntarea* din edițiunea franțuzescă.

Iată acea înainte cuvintare:

Autorul acestei scrieri, nu se cunoșce. Unii o atribue lui Tomas de Kempis, iar alții călugărului Gersin. Acésta deosebire de păreri a fost isvorul a lungi neînțelegeri, după noi cu totul zadarnice. Inșă nu e nici un lucru ne însemnat pentru curiositatea omenéscă. S'au făcut cercetări nenumărate spre a descoperi numele unui biet pustnic din vécul al trei-spre-decelea. Ce a rezultat din atâtea cercetări? Pustnicul a rămas necunoscut și fericita obscuritate în care se strecură vieța sa, i-au protegeat umilința contra zadarniciei noastre soiințe.

Inșă dacă e neînțelegere cu privire la autor, tótă lumea e de acord asupra scrierii, țice Fontenele, *cea mai frumoșă care a eșit din mâna ómenilor, fiind-că Evangelia nu e de la ómeni*.

In adevér, e ceva ceresc în simplitatea acestei minunate scrieri. S'ar crede, că unul din acele spirite curate ce véd pe Dumneđeú fața în față a venit să ne explice cuvîntul séeu și să ne descopere tainele sale. Cititorul este adînc mișcat la privirea acestei dulci lumine, ce nutresce sufletul, îl întăresce și'l încălđesce fără a'l turbura. Intocmai ca și când, după ce a audeit pe Iisus Christos însuși, ucenicii din Emaus își diceau unul altuia: *Aú nu era inima arđénd in noi, când ne grăia pre cale, și când ne tâlcuia scripturile?* ¹⁾.

S'a țis, că *Urmarea*, e cartea celor desevírșii! Cu tóte acestea, ea e folositoare și celor ce încep. Nicăiri nu se va găsi o cunoșcința mai adîncă asupra omului, asupra contradicțiilor, slăbiciunilor și asupra celor mai secrete mișcări ale sufletului séeu. Inșă autorul nu se mărginesce în a ne arăta nemerniciile noastre; el arată și remedii și ne face a'l gusta; și acesta e unul din punctele ce deosibesc pe scriitorii asceticii de simplii moralisți. Aceștia nu sciú de cât să pipăe rana naturei noastre; ei ne sperie de noi înși-ne și slăbesc speranța în tot ce ei răpesc mândriei. Scriitorii asceticii, din contră, nu ne înjosec de cât spre a ne ridica; și punénd în Cer punctul nostru de sprijin, ne învața a privi, fără descurajare, din sînul chîar al neputinței noastre, perfecțiunea nesfírșită, unde creștinii sunt chemați.

De acolo vine acea liniște încântătoare, acea pace ce nu se póte exprima, ce se simte citind scrierile lor cu o credința devotată și cu o umilită iubire. Se pare, că sgomotele pămîntesei se sting în jurul nostru. Atunci în mijlocul unei mari tăceri, nu se mai aude de cât o singură voce, care vorbesce despre Mântuitorul Iisus și ne atrage la el ca

¹⁾ Luca, XXIV, 32.

printr'un farmec neînvins. Sufletul transportat așteaptă momentul în care se va săvârși unirea sa cu cerescul mire. *Și duhul și mirésa ȳic: Vino. Și cel ce aude să ȳică: Vino. Da, viú îndată. Amin. Așa să fie! Vino, Dómnne Iisuse¹⁾.*

Ce sunt plăcerile lumii pe lângă aceste veselii nespuse ale credinței? Cum póte cine-va să jertféscă singura adevératá fericire cátor-va minute de beție, urmate îndată de lungi regrete și de un amar desgust? Ah! *De ai fi sciut darul lui Damnedéú, și cine este cel ce te chiamá²⁾,* care te îndémná de a te uni cu el, spre a se uni și el însuși cu tine cu ce cáldurá a-í răspunde la chemarea dragosteí sale! *Veniți și vedeți cá bun este Domnul³⁾,* veniți și tráiți. Acum nu tráiți, cáci nu însemnézá a trái, a fi despárțit de cel ce a ȳis: *Eú sunt adevérul și viéța⁴⁾.*

Insá când îl veți fi cunoscut, când inima vóstrá obositá se va odihni, cu dulcéțá pe inima sa, nu vé va rămáne de cáat acest cuvânt: *Mult íubitul meú e al meú, și eú al lui;* am aflat pe cel ce íubesc sufletul meú⁵⁾. ȳintu-l'am și nu l'am lásat⁶⁾.

Și voi carí suferiți, voi pe carí lumea vé întristézá, veniți și voi, veniți la Iisus: el va bine-cuvínta lacrámile vóstre, el le va șterge cu mána sa compátimitóre. Sufletul séú e numai duíoșie și milostivire.

Pécatele nóstre El le pórtá și pentru noi rabdá durere⁷⁾: El scie ce va să ȳică a plánge.

Urmarea nu conține numai reflexiuni proprii de a atinge sufletul ea e încă pliná de minunate sfaturí pentru tóte ímprejurárilé vieței. În orí-ce posițiune se aflá cine-va, nici-odatá n'o citesce fárá folos. D. de La Harpe e un minunat exemplu despre acésta. Sá-í ascultám vorbele lui însuși:

„Mě aflam în temniță, singur, într'o micá camerá și fórté tristá. De „cáte-va ȳile citisem Psalmii, Evangelia și cáte-va cárti folosítóre. Efectul lor fusese repede de și treptat. Revenisem la credință; vedeam „o luminá noué; însă mé ínspálmánta și mé úimía arátându-mí o prăpastie fárá fund, prăpastia de patru-ȳeci de ani de ráțăcire. Vedeam „tot réul și aici o îndreptare: nimic în jurul meú care să-mí dea a-„jútórele religiunii. Pe deoparte, viéța era ínainteá ochilor meú, așa

1) Apocal. XXII, 17 și 20.

2) Ioan IV, 10.

3) Psal. XXIII, 9.

4) Ioan XIV, 6.

5) Ibid. III, 4.

6) Cant, II, 16.

7) Isaia, LIII, 4.

„cum o vedeam la flacăra adevărului ceresc; iar pe de altă parte, mórtea, mórtea ce așteptam în toate ȕilele, ast-fel cum se primea atunci.

„Preotul nu se mai arăta pe eșafod, spre a mângâia pre cel ce trebuia să móră: el nu se urca acolo de cât spre a muri el însuși.

„Cuprins de aceste idei întristătore, inima mea era descuragiată și se adresa în taină lui Dumnezeu pe care'l regăsisem, și pe care de abea încă 'l cunoseam și'î ȕiceam: Ce trebuie să fac? Ce voiŭ ajunge? Aveam pe masă *Urmarea lui Iisus Christos*; și mi se spusese că în acéstă bună carte voiŭ găsi adese-orî răspuns la întrebările mele. O deschid la întâmplare, și deschidënd-o, dau de aceste cuvinte: *Iată-mă, fule! Vin pentru că m'ai chemat*. N'am citit mai mult: impresia puternică ce am simȕit, e mai presus de orî-ce vorbire, și nu-mi e cu putinȕă de a o descrie nici de a o nîta. Căquîŭ ou faȕa la pămînt, udat de lacrimi, înecat de suspinuri, scoȕënd strigăte și cuvinte întreprupte. Simȕiam inima alinată, dar în același timp gata a se sdrobi. Cuprins de o mulȕime de idei și de simȕiminte, am plîns mult timp, fără să-mi rămână altă amintire de acéstă situaȕiune, de cât că, fără nici o comparaȕie, nici odată inima mea n'a simȕit ceva mai puternic și mai plăcut; și aceste cuvinte, *iată-mă fule!* nu încetaŭ de a resuna în sufletul meu, și de a-î sgudui puternic toate forȕele“.

Câte haruri ascunse cuprinde o carte din care un singur pasagiŭ scurt și simplu a putat atinge ast-fel un suflet, care îndelungată vreme a fost împetrît de mândria filosofică! Cu toate aceste, să nu ne înșelăm: spre a produce aceste vii și grabnice impresii, și chiar un efect în adevăr mântuitor, *Urmarea lui Iisus Christos*, cere o inimă pregătită. Se pôte, până la un punct ore-care, a-î simȕi farmecul, se pôte a o admira, fără ea să rezulte din acéstă nefolositoare admirare nici o schimbare în voinȕă sau în purtare.

Nimic nu e folositor pentru mântuire, de cât ceea ce se întemează pe umilinȕă. De nu ești umilit, sau dacă, cel puȕin, nu doresoi a fi umilit, cuvîntul lui Dumnezeu va cădea pe sufletul tãu ca roua pe un nisip sec. A nu crede de cât în sine și a nu se iubi de cât pe sine, e caracterul mândriei. Deoi, omul lipsit de credinȕă și de iubire, de ce e vrednic? La ce'î pot servi instrucȕiile cele mai temeinice, cele mai stăruitoare îndemnări? Totul se perde în golul sufletul sãu, sau se sfărâmă de împetrirea lui. Să ne umilim, și credinȕa și iubirea ne vor fi date; să ne umilim, și mântuirea va fi preȕul biruinȕei ce noi vom avea asupra mândriei. Când Mântuitorul a voit să arăte, ca să ȕic așa, ochilor ucenicilor sãi calea Cerului, ce a făcut? *Iisus chemând un prunc, l'a pus pre el în mijlocul lor și a ȕis: Adevăr ȕic vouă, de*

nu vă veți întorce și nu vă veți face ca prunci, nu veți intra întru împărăția cerurilor ¹⁾).

Scrierea acésta cuprinde 4. cărți sau părți cu mai multe capitole. Traducerea e făcută într'o limbă corectă și ușor de înțeles. Citirea ei nu póte fi de cât spre cel mai mare folos sufletesc. E o scriere de morală cum rar se găsesc în limba românescă!

Reproduc și un mic capitol din cartea I, intitulat: «Fugi de mândrie și de nădejde deșartă» pentru judecata limbii și a conținutului.

1. Care nădăjduesce spre ómeni și spre lucruri, nădăjduesce în deșert. Nu'ți fie rușine a sluji altora pentru dragostea lui Iisus Christos, și a trece de sărac în lumea acésta. Nu te bizui în puterile tale; ci în Dumnezeu pune nădejdea ta. Fă ceea ce atárnă de la tine și Dumnezeu va adăoga la a ta bună-voință. Nu te încrede în știința ta sau în istețimea ori-cărui muritor; ci nădăjduesce spre darul lui Dumnezeu, care înalță pe cei smeriți și răstórnă pe cei mândri.

2. Nu te lăuda întru bogății, dacă le ai, nici în prietenii, că sunt puternici; ci în Dumnezeu care dă totă averea și dorește a se da încă și pe sine pe de-asupra. Nu te mândri întru mărimea sau frumusețea trupului tău, că, iacă! o mică bółă îl póte strica și diforma. Nu te îngâmfa că ai duh sau vre-o îndemânare, ca să nu cađi în ura lui Dumnezeu al cărui este tot ce ai tu bun de la natură.

3. Nu te socoti pe tine mai bun de cât alții, ca nu cum-va înaintea lui Dumnezeu care vede ce este în om, să fii mai reu de cât alții. Nu te trufi pentru faptele tale cele bune, că judecățile lui Dumnezeu sunt deosebite de ale ómenilor. Lui adese-ori nu'ți place ceea ce place ómenilor. Iar dacă cu adevărat ai ceva bun întru tine, socotesce că alții au și mai bune: ca să rămâi întru smerenie. Socotindu-te pe tine mai pe jos de cât alții nu perđi nimic, perđi însă fórte mult cređându-te pe tine mai presus măcar de unul. Unde este smerenie, acolo e și pace; iar în inima mândrului, mânie și zavistie.

REFLEXIUNE.

Considerând slăbiciunea omului, nestatornicia vieții sale, suferințele de care e înconjurat din tóte părțile, întunecimele minții sale, nesigu-

¹⁾ Math. XVIII, 2 și 8.

ranța voinței *pornită spre rău din tinerețile sale* (Genesa, VIII, 20), e de mirare ca o singură mișcare de mândrie să pôtă a se înălța în o creatură atât de nenorocită! Și cu tôte acestea, mândria e fondul chîiar al naturei nôtre degradate. După părerea unui părinte al Bisericii, *mândria ne desparte de înțelepciune*; trebuie să voim a fi noi înși-ne *binele nostru, după cum Dumnezeu El însuși e binele sêu*: atâta ne bunie e în crimă! Omul atunci se uită la sine și se admiră în ceea-ce se deosebesc de cei-l'alți și se mărește propriilor sêi ochi, însușirile corpului, ale sufletului, ale nașterei, ale averei, ale însuși harului, abusând ast-fel tot-de-odată de darurile Creatorului și ale Răscumpărătorului. O! cât de grozavă e acéstă neorînduială și cât trebuie să ne înfricoșăm când descoperim în noi un simțimînt de zadarnică plăcere, saũ când ni se întâmplă a ne preferi unuia din frații noștri! Să ne amintim adese-orî de fariseul din Evangelie, de falșa sa pietate, de disprețul sêu pentru vameșul *care s'a dus mai îndreptat la casa sa*, pentru smerita mărturisire a nenorocirei sale și să țicem din adâncul inimei cu acesta: Dumnezeu! milostiv fie mie păcătosul! (Luca XVIII, 13).

Mă bucur fôrte mult că se răspândesc în mijlocul poporului nostru asemenea scrieri. Ele vor servi ca un izvor nesecat pentru luminarea adevêrat creștinescă a minții și pentru înălțarea inimii. Ele vor servi pentru producerea unui curent sănătos în vieța poporului nostru!

II.

A apărut în editura «Tipografiei Cărților Bisericesci» în a III-a ediție «Expunerea doctrinei bisericii creștine ortodoxe însoțită de deosebiri ce se întîmpină în cele-l-alte comunități creștine» de W. Guettée, tradusă în românesce de I. P. S. Mitropolit Primat Iosif Gheorghian.

Pentru prima oră a apărut tradusă în românesce de către I. P. S. Iosif Gheorghian acéstă scriere în 1875. A mai apărut în a II-a ediție în 1887. Acéstă a III-a ediție a fost dăruită de către I. P. Sf. Sa pentru tot-d'a-una Tipografiei Cărților Bisericesci.

Scrierea acésta e fôrte importantă nu numai pentru preoți, ci și pentru orî și ce creștin, care trebuie să cunoscă doc-

trina bisericii sale, cum și prin ce se deosebesce această doctrină de doctrina celor-l-alte biserici creștine. Ea poate servi ca un fel de *Vade mecum* pentru orî și ce creștin ortodox! Insemnătatea acestei lucrări e arătată foarte bine de I. P. S. Iosif Gheorghian, prin următoarele cuvinte cu care însoțesce edițiunea a II-a. Iată acele cuvinte:

Încă din anul mântuirii 1875 traducînd Expunerea Doctrinei Bisericii Creștine Ortodoxă, cu permisiunea autorului, această scriere importantă a eruditului Arhimandrit W. Guettée, doctor în Teologie a Bisericii Ortodoxă de Rusia, pe când eram ca Episcop al sîntei Eparchii de Huși, și imprimînd'o atunci, simt acum o vie mulțămire sufletescă, când constat că a fost bine primită și citită de fiii spirituali ai Sfintei noastre Biserici. Iar în această convingere a mea mă întăresc prin faptul, că în present a devenit rară această scriere și chiar cu anevoe de procurat. Motivată de lipsa ce se simțesce de ea, m'am îndemnat a o reimprima, contribuind și cu această modestă lucrare, din partea mea, la menținerea și dezvoltarea simțului religios, a Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Creștine. În ea creștinul Bisericii Ortodoxă vede luminat și hotărît ce crede și prin ce credință este superioră altor religii. Din ea se pot cunoște într'un chip simplu și lămurit diferențele dintre deosebitule confesiuni creștine. Prin ea se asigură creștinul, că dintre toate confesiunile creștine singură acesta este, care-și poate dovedi continuitatea sa și dezvoltarea succesivă a doctrinei sale pe bazele Evanghelice, a scrierilor sîntilor Apostoli și a decisiunilor sîntelor Sinode Ecumenice. Din ea în fine rezultă necontestat, că sîntele dogme ale legii creștine sunt pe deplin păzite, așa că poate fi considerată și ca adevăratul depositar al legii creștinești.

Primiți, vă rugăm, iubiți frați și fiu în Domnul, această mică jertvă, ce vă o pot aduce, pentru binele și fericirea voastră, atît de aicea de pe pămînt, cît și pentru acea din ceriuri.

Limba în care e făcută această traducere nu lasă nimic de dorit. Ea e pe înțelesul tuturilor. Poate fi folosită nu numai de acei care au cultură teologică, ci și de acei cari sunt lipsiți de ea. Prin urmare, pentru un creștin ortodox, pe lângă *cartea de rugăciuni*, să stea alături și această cărțică, în care se cuprind învățăturile de căpetenie ale bisericii ortodoxe.

G...

DESPRE PERSOANA
LUI
IISUS CHRISTOS.

(Tradusă și făcută după Auguste Nicolas).

Vești Bis. Ortodoxă Română No. 1 anul XXV.

După mine, o mărturisesc, nu pot să exprim ce fel de sentimente o să îngrămădescă în inimă-mi nisce asemenea lucruri.

Dar culmea actelor Sale, este că l-am auzit pe El însuși vorbind despre adevăr, când țice: „Eū sunt adevărul“ și ca însuși Adevăr, trăsnesce pe fățarnici și înșelători. Și cu cât morala Lui o să fie cea mai frumoasă și cea mai fermecătoare, cu atât mai mult o să sdrobescă minciuna despre superioritatea și actele sale; și desbrăcând-o de imaginare, o să-i imprime în schimb esențialmente un nou caracter de ipocrisie și nerenșită.

Iată, decī dar, care este sincera și neînvinșă impresiune ce trebuie să impună Evangelia și caracterul acestui *neîntrecut eroū* fie-căruia dintre cei ce nu cred în Dumneșeirea Sa. Fiind-că de la început și până la fine vorbesce în fie-care pagină despre adevăr, expunând pretenșuni și acte, carī, dacā nu sunt ale unui Dumneșeū, sunt ale unui înșelător. Și nu este numai un punct saū citat, care justifică aceste țise, oi întrega viețā a lui Iisus Christos.

Un singur act al lui Socrat, și cel din urmă, a înegrit și compromis totā înțelepciunea vieței sale și mai cu sēmā a morței lui. Este de ne-explicat, cum el murind pentru adevărul sfīnt, termină sacrificiul sēū printr'o idolatrie și desidemonie, poruncind să se aducā jertfā pentru dīnsul un cocoș lui Asclipiadis (șeul medicilor). Acēsta e o necredințā față cu principiul ce susținea și va rămānea pentru tot-d'auna ca o patā a memoriei sale întunecāndu-i gloria.

Dacă Christos nu este Dumnezeu, neglorificarea lui e mult mai mare, căci întreaga lui viață cuprinde acte, ce sunt de mii de ori mai nepotrivite cu principiile Sale, de cât ceea ce se impută lui Socrates. De sigur principiile lui Iisus Christos sunt: întemeerea împărăției adevărului, smereniei, iubirei, a curatei adorațiuni, în spirit și adevăr, și când El voese să se glorifice ca Dumnezeu și tinde a se face motorul și sfinșitul tuturor virtuților învățate de dînsul, iată, le violază în modul cel mai oficial și dă în persoană sa un monstruos exemplu de înșelăciune, îngâmfare, egoism și idolatrie; care exemplu e cu mult mai rău, de cât ocoșul lui Asolipiades, pentru că la El *adevărul* este cel ce se sacrifică; și nu numai o dată și din întâmplare, ci continuu și în mod sistematic prin toate acțiunile vieții sale până la moarte.

Se recomandă mai ales cuvîntarea și rugăciunea din evang. Ión cap. XVII, pe care a făcut-o în ajunul morții Sale. Dacă este Dumnezeu, nimic mai sublim de cât quintesența și însăși substanța adevărului și dragostei, cuprinsă în ea, iar dacă nu e Dumnezeu, întreaga această rugăciune, care strălucesce prin caractere, ce presupun divinitatea Lui, nu e mai mult de cât o paradoxie impiosă, rapsodie (declamația unei bucăți luată din vre-un autor), expresiunii neînțelese, minciunii și expunere de blasfemii.

Prin urmare foarte drept a șis Rousseau, că dacă viața și moartea lui Socrat e de înțelept, aceea a lui Iisus Christos e de Dumnezeu.

Căci după ce a făcut paralelismul: Iisus și Socrates, voind să laude pe Christos n'a putut să se exprime mai bine despre dînsul, de cât procedând logicesce să proclame sus și tare divinitatea Lui; de altminterea Iisus ar fi dispărut în paralelismul acesta, de ore-ce chiar rațiunea pentru care Socrates a fost desaprobat prin ultimul act al vieții sale, ar fi atras asupra întregii vieți a lui Iisus disprețul pentru ori-ce amic al adevărului.

Dacă Iisus nu este adevăratul Mesia, Fiul lui Dumnezeu și egal cu El, pentru ce e mai presus în fine, de cât toți acei mesia mincinoși ca Dositheiu, Simon Magul, Menandru, Barchoba etc.? Nimeni însă nu se îndoesce de a stigmatiza amăgirea acestor din urmă; dar Christos prin care neînțelepciune ar fi voit să încoroneze înșelăciunea?

Póte cine-va să dică, Christos a nemerit-o, în punctul în care alții n'aú nemerit. Da. A nemerit, și pentru aceea nu vedî în El de cât un înțelept? Și-l cinstesci? Dar, pentru numele lui Dumnezeu, tomai pentru aceea mai ales trebuia să-l disprețuesci mai mult. Căci întru cât a nemerit-o. Să se considere ca Dumnezeu, să se mărescă și să se adóre de 20 secole, adică, după cel necredincios a nimerit înșelăciune ce-î era de folos, a eternisat-o și împrăștiat-o; și insulta pentru adevăr e cu atât mai mare, cu cât e mai veche și nevindecată. Mânia și disprețul celui necredincios, dacă ese consecventă cu sineși, trebuie să crească proporțional cu triumful înșelătorului. *Să namim pe cel necinstit!* Acesta trebuie să fie vocea conștiinței și a însăși rațiunei, voce pe care pronunțînd-o Voltaire s'a dat pe față în violența lui.

Acastă expresiune a lui Voltaire egalază logic cu concludsiunea lui Rousseau despre divinitatea lui Iisus Christos; amândouă aceste idei

sunt de mare însemnătate, ca expunere exactă și prețuire a silogismelor noastre, idei care arată energic că simplul respect față cu Iisus Christos nu se justifică și că rațiunea ori de câte ori nu e împedecată de vre-o superstițiune în ceea ce privește credința sa și necredința în Iisus Christos, trebuie de necesitate să devie adorare sa și disprețuire.

Dar pôte cine-va să obiecteze (și aici înțeleg pe cei ce nu sunt liniștiți cu concludsiunea trasă, și nu dór că ea nu este absolut adevărată, dar pentru că-i nevoese să se pronunțe și să ăsă din starea îndoelnică și nelogică ce nu e nici credință nici necredință adevărată și în care multe minți se vestejesc făcând să suferă atât filosofia cât și religia) dicând: „Dacă eă nu recunosc Dumneșeul lui Iisus Christos, nu poți tu să mă forțezi a-l presupune necinstit, și nu poți să puî în sufletul și pe buzele mele ceea ce n'are să fie vre-odată; adică mânie, apostrofă și desprețuirea Lui. Și eă nu-L presupun necinstit pentru că El a înzestrat lumea cu o morală înaltă, a făcut să dispară întunerecul idolatriei, a întrodus în omenire spiritismul, cel care sfinșese, a liberat spiritele de frica șeilor, inimile de necinstire, capetele de sclavie, a întemeiat împărăția libertăței și dragostei, a întrodus pretutindenî adevărul în moravuri, legături și legi, a dat impuls lumii spre civilisațiune, ceea ce continuă încă și astă-zi cu deplină vigóre de 20 secole, a semănat pământul cu virtuțile sale, a mântuit și mântuesce în fie-care zi lumea. Iată deci drepturile Lui de respect; admirațiune și recunoștință din partea mea; drepturi peste care nu pot trece cu vedere, fără a mă nega și uita pe mine însumi; deci, nu; nici o dată nu mă veî face să-L blestem.

Atunci adoră-L pe El, de óre-ce tu deja ai enumerat condițiunile, ce te obligă și te-ai lepădat decisiv de necredință.

Iar eă te îndemn la acésta, pentru motivul că tóte cele ce ai observat în persóna lui Iisus Christos, nu sunt nimic, dacă excluđi divinitatea Lui. Și iată de ce: tótă Scriptura, morala, înțelepciunea și virtuțile Lui isvorăsc direct din principiul, că Dumneșeul în nemărginita Sa milă a pus intermediator pe Iisus Christos spre rescumpărarea neamului omenesc; iar dogma rescumpărării și crucea, iată-le Evangelia, iată-le Creștinismul. Căci ideile înalte ce ni s'au dat noué de Creștinism, despre Dumneșeul, atributele sale, despre dreptate, despre sfinșenie, mărire și mila Lui în raport cu miserabilitatea și spre ridicarea noastră; ideile despre starea noastră la început, present și viitor, relațiunile noastre absolute cu Dumneșeul, noi însine și cei-l-alți ómeni, tóte aceste majestóse cunoscințe, cari au schimbat fața lumii și tóte motórele activităței lor în omenire, nu sunt de cât extrasul și reflectarea marelui sacrificiul al lui Dumneșeul Omul. Fiind-că se scie, că mai mult cele efectuate de El au schimbat fața lumii de cât cele spuse și dintre evenimentele vieței Lui, cel mai mare este mórtea Sa.

Morala evangelică este ca o morală activă? Da. Și teatrul acestei activități este pe cruce, după cum și cel ce a executat-o din necesitate, om este. Și îl vedem pe Christos că în tótă vieța Sa face apel neîncetat la mórtea lui ca obiectul misiunei și principiul nemeririi Sale, vorbește tot-d'auna despre ea și tóte câte dice El o presupun; nimic

alt nu face de cât să pregătască aplicarea ei până atunci, când va suna césul desăvîrşirei sale (morţei) şi la această oră amână El reîn-tórcerea lumei către Dînsul, adică pocăinţa. „Dacă mă voiŭ înălţa de pe pămînt pe tóte le voiŭ atrage către mine“. Iată Evanghelia, Ia o, citeşte şi nu vei găsi într'însa de cât lucruri de aşa fel; în asemenea mod a fost ea primită, înţelesă şi pusă în aplicare până în zilele acea-te; şi dacă a produs tóte ródele de cari te miri, şi dacă chiar şi acum produce, apoi ea numai prin acest mijloc a face şi a făcut tóte. Şi prin urmare când te miri de minunile Creştinismului, nimic alt nu admiri de cât strălucirile Dumneşirei lui Iisus Christos şi acelea fiind adevărate, El este Dumneşei.

Veŭ ŭice că divinitatea nu este de cât o înaltă presupunere născocită de Christos, ca să dea óre-care basă sistemului Sěu şi să-l facă primitor de către némul omenesc? Poŭi tu, óre, să cređi vre-o dată că este aici o simplă presupunere? Adică *ceea ce este fără basă*, este după tine basa aceluŭ Creştinism pe care tu 'l admirî? Dar Creştinismul însuşi nu este alt-ceva de cât revelaŭiunea divinităŭii în Iisus Christos; este însăşi dumneşirea aplicată lumei ca tip după care omenirea trebuie să se transforme. Dacă divinitatea acesta e o simplă himeră, atunci şi Creştinismul de asemenea e himeric; dar tu 'l considerî ca o realitate majestóasă; tot ce este adevărat în El, trainic şi productiv te uimesce şi consună cu tine însuşi. Lucru certeste că dacă sustragi divinitatea lui Iisus Christos, sustragi întréga înŭelepěiune şi putere a crucei şi dacă sustragi acestea, nimic nu-ŭi rămăne din Creştinism, căci tóte se ŭin legate una de alta, sunt aşa ŭicěnd pironite cu Christos pe altarul sacrificiului sěu! Apoi nu-ŭi pare că ipotesa divinităŭei lui Iisus Christos, care nu trebuie să intre în activitatea lui, de cât ca un mijloc a-jutător, ar fi sfeterisit cam cîudat scopul venirii sale în lume. Şi ar fi plătit prea scump ajutorul dat? Pentru că într'adevăr care alt este scopul Creştinismului, de cât să smulgă lumea din idolatrie, să restabilească adorarea adevăratului Dumneşei, adorare curată în spirit şi adevăr şi să inspire omenirei tóte virtuŭile, ce isvorăsc dintr'însa: cre-dinŭa, speranŭa, smerenia şi pocăinŭa. Şi dacă de sigur Christos n'ar fi fost Dumneşei, nu e învederat că El voind să fie adorat ca Dumneşei, ar fi căutat să înfiinŭeze în persóna Sa împěraŭia idolatriei? Nu s'ar fi vėđut că El isbea fórté mult în adorarea cea adevărată şi că s'ar fi silit să consfinŭescă rătăcirea şi mincěuna? Şi că 'ŭi împropriu tóte virtuŭile ce El inspira şi prin acesta se substituia însuşi în locul lor şi contra scopului lor legitim? Şi că în mod cîudat făcea abus de orŭi şi ce are omul mai sacru în inima lui: credinŭa, devotamentul şi dra-gostea? Lucru înspăimîntător! Să-mi închipuesc că tóte sacrificiile, cari s'au făcut, se fac şi se vor face numai în numele lui Iisus Christos, tóte miliónele de martiri al căror sânge a roşit pămîntul, tóte chinu-rile şi pedepsele, ce au suferit, ar fi pentru o mincinosă convingere, că Christos era Dumneşei! Şi era să fie Christos autorul şi sprijinitorul acestei idei mincinoase? Ar fi fost cu putinŭa o ast-fel de înşelare? Nu ar fi o neconsecinŭă faŭă de caracterul cel dulce al lui Iisus Christos, iubitor de ómeni şi de adevăr? Póte, óre, să se împace înşelăciunea cu

venerațiunea adusă lui și cu admirarea, ce a produs în lume? Era să primescă El atâta vază și era să fie încă și după 20 secole legătura turnului creștin și a întregii civilizațiuni, care depinde de El? Nu veđi, în sfârșit, că ajungi la ceva cu neputință și absurd, dacă voești să cređi numai ce însuși bolborăsești?

Dar nu numai acesta.

Divinitatea lui Iisus Christos, ție unii, că nu este de cât o înaltă ipotesă născocită, ca să pótă fi primită morala Lui. Prea bine, însă cine este acela, care a făcut să fie primită o asemenea ipotesă? Înțeleg, pótă să fie primită o fabulă care lingueșce dispozițiunile aceluia către cari se adresează, fabulă ce ar consuna cu scopurile lor și care priutr'un meșteșug viclen ar presenta un sfârșit folositor, pe care la prima dată l-ar fi disprețuit, dar o fabulă ce avea să fie primită de Iudei, ca să o urască împreună cu toate efectele ce a produs, ba încă ura lor să fie mai presus de efecte, ar fi ceva contrađicător în mod evident.

De unde reese toate aceste obiecțiuni pe cari Creștinismul le-a întâmpinat în lume de la răsvrătirea Evreilor contra lui Iisus până la necredința ce combatem, dacă nu de la împrejurarea că Iisus Christos se impune ca Dumnezeu?

Efectele Creștinismului: morala și legăturile, acestea le primesce necredinciosul, le admiră și le laudă și pe ele se bazează venerațiunea și recunoștința lui către Christos, dar numai unui singur lucru se opune și anume Dumnezeirei Sale. Această Dumnezeire este prezentată prin cea mai ciudată contrađicere, că ar fi o momelă prin care Christos a atras lumea și cel ce susține acest lucru nu vede, că sentimentul de necredință, care-l împinge la o asemenea obiecțiune, o reflectă asupra lui însuși. Greutatea în Creștinism, sau mai bine ție imposibilitatea după om, era principalmente să arate și să facă a fi adorat Dumnezeu, Domnul Cerului și al pământului, făcătorul tuturor, întrupat într'un om crucificat. Și crucificarea acesta mai ales în fața lumii păgâne era cea mai mare pedică la convertire; se presenta pentru ei că o nebulie în gradul cel mai înalt. Această pedică de îndată ce a fost înlăturată a devenit mijloc de credință, dar spre înlăturarea ei se cerea un mijloc mai presus de cât toate pedecile; și dacă trebuia îndemnați ómenii a crede în morală, apoi trebuia sfătuiți a crede mai întâi în Dumnezeirea autorului ei; și pentru ca să credă acest lucru: contra orí cärei aparență socotită dréptă, contra tuturor înclinărilor naturale, contra tuturor superstițiilor obștești și intereselor omenești, și încă: cu putere, cu repeđiciune, cu universalitate, cu neîntrerupere și cu cea mai înaltă stăpânire, care triumfă asupra tuturor celor ce sunt contrarii, nu se cerea nimic mai puțin de cât însăși Dumnezeirea.

Nici o ușă deschisă nu rămâne pentru cel necredincios ca să scape din imposibilitatea sistemului său. După el conduita și opera lui Iisus Christos se ciocnesc între sine, iar tot ce nu consună cu vederel-e proprii le aruncă în spinarea lui Iisus Christos.

Ar fi o neconștință să privescă cine va pe cel excelent în înțelepciune, drept om, care ar fi adus nebunia până la un așa grad, în cât să se identifice cu divinitatea, să sfeterisescă sieși puterea ei, să sus-tragă adorarea și să pretindă sacrificiile ei.

Neconsecință este ca să vadă cine-va, în persóna autorului celei mai înalte și mai curate morală ce ar fi putut să existe vre-o dată în lume, pe un nebul sau înșelător, în timp ce lumea civilizată adoră un model perfect al desăvîrșirei, pe însuși tipul înțelepciunei și al adevărului.

Neconsecință este să vadă cine-va aceste 2 caractere în una și aceeași persónă și să refuze de a recunósce în Iisus Christos pe Dumnezeu și Omul, ci să fie nevoit a vedea într'însul un nebul și înțelept, un drept și vinovat.

Neconsecință este în fine să atârne cine-va pe cea mai admirabilă nemerire, ce ar fi putut să existe când-va în lume, de o înșelăciune grosolană, care înșelăciune afară de pedecile externe, pe cari le-ar învinge într'un mod deja neexplicabil omenesc, ar fi implicat în sineși contradicerei, ce ar trebui s'o rușineze, chîar dacă tóte ar fi venit spre întărirea ei.

Se nevoese cel necredincios să primescă când una, când alta, și mai ales de o dată: *da* și *ba*, pentru și contra, minciuna și adevărul, lumina și întunerecul, și cât mai absurd să le unescă într'o judecată.

În Iisus Christos divinitatea se presintă înconjurată de misterii, dar înșelăciunea, ce i se atribue Lui e înșesată de absurdități și nepriceperi; misterii care privesc Dumneșirea lui Iisus Christos sunt dependente de însăși divinitatea Lui și fac parte dintr'o ordine de rang supranatural cu cari de nevoe rațiunea póte conveni și le primesce, iar absurditățile ce aduce cu sine amăgirea presupusă în persóna lui Iisus Christos, răstórnă ordinea naturală a lucrurilor, rămânend mai mult o poesie a rațiunei, prin care s'ar nega pe sine însăși.

Necredinciosul socotesce că face un lucru de independență negând divinitatea lui Iisus Christos, dar nu înțelege că acésta nu e posibilă fără ca el să cadă imediat sub jugul credinței în înșelăciunea Lui, ceea ce reclamă miș de miș de sacrificii rațiunei.

Chestiunea nu e de a crede, sau nu, oi de a crede în acesta sau acela.

Intr'adevăr, dacă cine-va creșend primesce ceea ce însuși nu înțelege, cum fără îndoelă este și împrejurarea cu înșelăciunea atribuită lui Iisus Christos, care nu e înțelesă, atunci, chîar pentru ea se simte nevoe de credință în același mod ca și pentru primirea și recunóscrea Dumneșirei Lui.

Există însă acésta mare diferență, că adică atunci când cine-va crede în Dumneșirea lui Iisus Christos, el crede în ceea ce din natură trebuie să fie neînțeleș, adică e un fenomen curat dumneșeesc, mai șpresus de rațiune, dar nu contrar rațiunei, fenomen care printre altele face parte din adevărata sferă a credinței, de óre ce nu aparține sferei raționale, pe când dacă cine-va e sedus a crede în înșelăciunea presupusă cu privire la Iisus Christos, este expus a nu pricepe, ceea ce din natură trebuie priceput; e un fenomen simplu omenesc ce condamnă rațiunea la oorbire de bună-voe și-i interșice activitatea în câmpul firei sale.

Și pentru acest motiv mai ales credința creștină este în mod firesc logică; deși obiectul ei este neînțeleș, pentru că ceea ce i se opune este absurd; iar obiectul ei nu este atât de mult nepriceput, în cât să nu sprijinescă în mod sublim divinitatea Lui înaintea rațiunei.

Inchei aceste vederi cu o judecată excelentă a lui Napoleon.

El cunoscut că la finele vieței sale, în timpul de la retragerea sa de pe tron i pn la mrte, acest mare brbat, mare din natură i sórtă, experimentat în fericiri i nenorociri, pe cnd se afla în singurătatea exilrei, a făcut us de judecile sale i a reprezentat lucrurile cele trectre cu aceeași activitate cu care el dirigse odiniora peripeiile omenesci. De acolo de unde sórta îl adusesse lundu-l de pe scena lumii, ca i când ar fi voit să-i presinte observarea întregului univers, i să-l facă a cunoșce ce judecă posteritatea despre el, privind cu ochii celei mai înalte gndiri, cmpul istoriei, se zrece în el mai nti pe sineși, apoi msr cu eul s personal tte cele-lalte măriri i se amestecă celebritile omenirii.

Numai unul l'a oprit i i s'a prt, că acela e cu att mai supra-omenesc, cu ct îl întrecea în mod absolut. Atunci el însă, ca unul dintre cei mai brvi reprezentani ai omenirii, voind să se arate mai prejos de ct superioritatea acsta ce i se impunea, iar pe de altă parte găsindu-se într'o stare unde n'avea de ct Adevrul naintea sa, doritor să vadă pn la ce punct crete mărirea acsta deosebită, a făcut uz în judecata lui proprie de tt experiena ce o avea despre ómeni i lucruri, i mai ales de cea dobndit din succesele repurtate de el în-sui, dar a epuizat tte încercările meteugite.

N'a fost de ajuns numai acest lucru; a apelat la ti cei ce au avut succese printre ómeni în acst artă i a cerut de la ei analogii spre deslegarea problemei. Tte însă au fost numai copilării i zădărnicii; a simit după puin că acela despre care se ocupa, nu mai are unul la fel cu sineși, i că în raport cu puterea de care dispune, or ce altă putere omenesc este nimic; atunci cel ce putea să judece despre ómeni, s'a exprimat ca i sutaul de la Golgota, că Iisus Christos este Dumneeu.

Da aici acst valors judecată a lui Napoleon, ca preios pentru o sumă de cauze, cum i pentru obiectul ei, autorul, timpul i locul unde s'au dat la iveală. Citind-o i vdnd ct de plină, tare i încordată se presintă, putem ice că ea este cel din urmă cuvnt despre Iisus Christos i că or-ce spirit pte să încline, unde a înclinat geniul lui Napoleon învins de certitudine. Iată meditațiunea lui:

„Este adevrat, că Christos propune în credina nóstră o sumă de „misterii i ordonă cu putere să credem în El, fără a da altă promisiune de ct înspăimântătorul cuvnt: Dumneeu sunt.

„Pentru acest lucru, fără îndoială, se cere credin din care isvorăsc „tte virtuile. Dar după ce primim caracterul divinitei lui Iisus Christos, „nvtura creștină se presintă cu claritatea i exactitatea algebrică; „trebuie dec să admire cine-va într'nsa o alcătuire i unire de sciinte.

„Basndu-se pe Sf. Scriptură credina explică frte bine tradiiunile „universului i clarificndu le, tte dogmele se lg în mod exact cu „ea întocmai ca nite inele ale unui i aceluai lan unite între dn-„sele. Existena lui Iisus Christos de la început pn la fine este o „pnz misterios i e consimt la acestea; dar misterul acesta stă „fa în fa i egal cu dificultile, ce se raprt la tte fiinele. Lp-

„dă-l pe acest mister, adică existența lui Dumnezeu și universul devine o enigmă; primește-l însă și iată ți se presintă o deslegare minunată a istoriei omului.

„Creștinismul e mai presus de orî și ce filosofie și religie, pentru că creștinii nu se înșelă despre firea lucrurilor; nimeni nu pôte să le impute nici subtilitate în cuvinte, nici șarlatania idealștilor, cari și-au închipuit, că au deslegat marea enigmă a discușiunilor teologice prin disertații deșarte, despre aceste mari obiecte. Neînțelepților! Voi a căror nebunie se asemănă cu aceea a copilului celui ce cu degetul voescă să atingă cerul său doresce să posede luna de curiositate sau să se jöce cu ea. Creștinismul ăice cu simplitate: „Nimeni n'a vëđut pe Dumnezeu, de cât Dumnezeu“.

„Dumnezeu s'a revelat pe sineși, iar revelațiunea este mister, ce nici rașiunea, nici spiritul nu pôte să o pătrundă. Dar după ce Dumnezeu a vorbit, trebuie să credem, și acest lucru e förte drept.

„Evanghelia are în sine o virtute secretă, nu cunosc însă cu desăvîrșire ce fel de efect este acela care încălădesce mintea și veselesce inima; dar meditând evanghelia simțim tot-d'ăuna aceea ce simțim când observăm cerul. Evanghelia nu este numai o simplă carte, ci o ființă care trăesce cu activitate și putere, ce stăpănescce tot ceea ce i se opune evangheliei și Creștinismului. Iată-o pe masă cartea acesta superiöră, (impăratul cu respect pune mâna pe ea), nu mă obosesc citindu-o și tot-d'ăuna cu aceeași mulțămire.

„Christos nu se schimbă, nu se teme de învățătura sa și cea mai mare certitudine despre El, pörtă pecetea unei ast-fel de simplități și profundități, în cât ele stăpănesc și pe cel profan și pe cel înțelept, ori cât de puțină atențiune i-ar da

„Nicăeri nu găsim aceeași înșirare de idei frumoșe și principii morale, cari defilăză ca și trupele ordinelor ceresce și impun sufletului nostru același sentiment pe care îl încercăm noi când privim imensitatea nemărginită a cerului, strălucind în timpul unei nopți de vară prin mulțimea stelelor.

„Prin această citire spiritul nu numai că se ocupă, dar se și cucesce și nici o dată nu e în pericol să se rătăcescă cu cartea acesta. Iar după ce ea odată a cucerit spiritul, robescce mai pe urmă și inima. Insuși Dumnezeu este prieten, Tatăl și într'adevăr Dumnezeul nostru, care pörtă mai multă grijă de noi, de cât mama ce alăpteză propriul său copil. Sufletul nu se mai stăpănescce pe sineși, ci Dumnezeu îl stăpănescce și conduce gândurile lui făcându-le proprietatea Sa.

„Cât de mare și puternic argument al divinităței lui Iisus Christos! Cu o stăpănire atât de absolută, tinde la un singur scop: îmbunătățirea spirituală a ómenilor, curățirea consciinței, împreunarea cu adevărul și sfințenia sufletului.

„In fine, și acesta e ultimul meu argument, ăice Napoleon, nu există Dumnezeu în ceruri dacă vre-un om a putut să născocescă și să termine cu deplin succes scopul gigantic, de a-și face proprie adorarea cea mai înaltă, sfeterisînd numele lui Dumnezeu. Singur Iisus a cutezat lucrul acesta. Și este singurul care a ăis lămurit: „Dumnezeu eú sunt“.

„ceea ce este diferit de afirmațiunea „Eū sunt un Dumneḑeu“, sau de „cea-l-altă: „există Dumneḑeu“. Istoria nu amintese pe nimeni, care să se caracterizeze de la sine cu epitetul Dumneḑeu în sens absolut. Nicăeri în mitologie nu se arată că Iupiter și cei-l-alți Ȑei s'aū ḑeificat de la sine; acēsta ar fi fost din parte-le o îngâmfare la culme; descendenții și succesorii primilor despoți s'aū ḑeificat singuri, fiind-că toți ómenii sunt din același neam. Alexandru s'a putut numi pe sineși fiul lui Iupiter, dar întręga Eladă a suris de atâta îngâmfare. Asemenea și ḑeificarea autocrațiilor romanı n'a fost vre-o dată ceva însemnat în trecutul lor. Mahomed și Confucius s'aū predicat ca simpli factori ai divinităței. Deita Egeria n'a fost nici o dată alt ce-va de cât o personificare a inspirațiunei scósă din pustia pădurilor. Brahmani (ḑeii indienilor) sunt o născocire psihologică.

„Cum deei, un Judeu a cărui existență istorică se adeverece mai presus de cât ori-care alta din aceeași epocă, cum numai El, fiu al unui tâmplar, se propoveduesce imediat de la început ca însuși Dumneḑeu, ca fiindă excelentă, și Creatorul celor ce există? İși însușese ori-ce fel de adorare; zidesce adorarea lui cu propriile-l mâini, nu din petre, ci din ómeni. Se miră într'adevăr ómenii de cuceririle lui Alexandru! Dar iată cuceritor, care își însușese tóte pentru sine, le combină și încorporeză în personă sa nu un nēm, ci întręga lume. Ce minune! Sufletul ómenesc cu tóte puterile lui devine o parte din existența lui Dumneḑeu Christos.

„Și cum? Prin minune, ce întrece tóte minunile; voesce dragostea ómenilor, adică cel mai greū lucru ce se póte săvârși în lume, acela pe care în zadar îl cere filosoful de la unii amici ai sēi, tatăl de la fi, soția de la soț, fratele de la frate, într'un cuvînt inima; acest lucru îl dorește El pentru sineși; îl cere absolut și imediat îi succede. Din acest lucru conhid Dumneḑeirea Lui. Alexandru, Caesar, Hanibal, Ludovic XIV aū cucerit lumea și n'aū făcut un prieten. Póte numai eū sunt cel ce iubesc acum pe Hanibal, pe Caesar, Alexandru; și Marele Ludovic XIV, care atât de mult a făcut să strălucescă Francia și lumea, n'avea un prieten în tot imperiul și chiar în familia sa. Este adevărat că iubim pe copiii noștri, dar pentru ce? Pentru că ascultăm un instinct al firei nóstre, voința lui Dumneḑeu, o necesitate pe care chiar și dobitocele o recunosc și o îndeplinesc; dar câți copii sunt cari rămân fără sensibilitate după atâtea îngrijiri și menageri, pe cari le primesc cu abondență! Și câți copii nerecunoscători! Te iubesc óre copiii tēi, General Bertrand (se adresază celui ce-ı sta în față)? Tu îi iubesci și nu ești sigur dacā ei te iubesc egal; nici bine-facerile tale, nici firea-ți proprie nu vor isbuti să le inspire o ast-fel de iubire, ca aceea ce nutresc creștinii pentru Dumneḑeul lor. Dacā mori, copiii tēi te vor aminti cheltuindu-ți averea, iar nepoții tēi abia vor învęta dacā ai existat. General Bertrand, suntem singuri într'o insulă și n'ai altă distracție de cât gândirea îndreptată spre familia ta. Christos însă vorbesce la venirea sa în lume și de atunci nēmurile îi sunt posesiune prin legăturı mai strânse și mai intime de cât cele de sânge, prin unire mai interioară, mai sacră și mai impunătoare de cât ori-care

„alta. El aprinde flacări de iubire, care stinge dragostea noastră proprie
„și e mai presus de cât ori-care alta.

„Cum să nu recunoscem în voința lui, rațiunea cea creatoare a uni-
„versului?

„Intemeetorii religiunilor n'aũ mai avut ei ideea acestui amor secret,
„care sub frumosul nume de dragoste, e substanța Creștinismului. Și
„acosta din cauză că ei nu îndrăsniaũ să se arunce spre o ast-fel de
„stâncă, de ore-ce într'o asemenea lucrare, precum și în dobândirea
„dragostei omul pörtă în sine adâncul sentiment al neputinței Sale.
„Prin urmare cea mai mare minune a lui Christos este fără contrađi-
„cere împărăția dragostei.

„Numai El a putut să înalțe inima ómenilor până la cel nevedut,
„până la sacrificiul timpului; singur instituind acest sacrificiũ a creat
„legătura dintre pãmînt și cer. Câți cred cu sinceritate în El, simt
„dragostea cea supra-naturală și fórte înaltă, fenomen neexplicabil și
„imposibil pentru rațiunea și puterile omului, foc sacru dat pe pãmînt
„de acest nou Prometeu, a cărui putere, timpul, ce distruge tóte n'o
„póte consuma, ba nici să-ı determine continuarea. Eũ Napoleon pe a-
„cesta îl admir fórte mult, de multe ori m'am gândit la El și în mod
„absolut mă conving de dumnezeirea lui Iisus Christos.

„Am entusiasmat mulțime de ómenı, cari mureaũ pentru mine; dar
„să nu-mı fie, a compara zelul soldaților mei cu dragostea creștină,
„care diferă una de alta, precum sunt și cauzele, ce aũ produs înfã-
„cărarea lor.

„Era necesară prezența mea în fine, electrismul ochiului meu, tonul
„vocei mele, un cuvînt al meu aprindea focul cel sacru în inimı.

„Intr'adevăr și eũ posed secretul puterei magice, care putere răpescce
„spiritul, dar nu pot să-l mai împrumut nimẽnuı; nici unul dintre ge-
„neraliı mei nu l-aũ primit saũ l-aũ ghicit; și nici nu posed secretul
„ca să pot eternisa numele meu și să introduc în inimı dragostea pen-
„tru mine; saũ să fac minuni ce sunt afară de materie.

„Acum când mă găsesc în S-ta Elena....., acum când sunt singur și
„pironit pe stâncă acosta, cine luptă și cuceresce vre-o împărăție pen-
„tru mine? Unde sunt ómenı curței cari sa mă compătımescă în ne-
„norocire? Cine își mai aduce aminte de mine? Cine se turburá în
„Europa pentru mine? Cine m'ı-a rãmas credincios? Unde sunt prietenı
„mei? Da Voi douı saũ trei, pe cari credința ıı face să fie nemuri-
„torı, numai voi împãrtășıți extrãdarea și mă consolați.

(In momentul acesta vocea împãratului a luat un alt ton particular
de melancolie ironică și tristețã fórte adîncă).

„Da, existența noastră a lucit cu tótã strălucirea diademei și dom-
„nieı; și lumina noastră, Bertrande, reflecta odiniórã tot așa dupã cum
„camera cea auritã de voi, bravı soldați, resfrînge razele sórelui....., dar
„nenorocirile aũ venit, aurul puțin câte puțin a dispãrut, ploea nen-
„rocirei și a insultelor, care m'ãdapã în fie-care đı, duce cu sine și ul-
„timeı atomı din acea strălucire. Nu mai suntem de cât plumb, General
„Bertrande, și dupã un scurt timp eũ voiũ fi țãrinã și praf.

„Ast-fel e sórta marilor bărbați, ast-fel a fost acea a lui Caesar și

„Alexandru! Și rămânem uitați! Și numele nostru, fie de cuceritor, fie de împărat, nu are să fie de cât o temă de exercițiu, iar isprăvile noastre vor cădea sub biciul vre-unui nerod învățător, care și el la rândul său ne va lăuda sau ne va insulta.

„Câte judecăți diferit nu cutéză omeni să-și exprime despre Ludovic cel Mare (XIV)! Ahea însă a murit, și el, marele rege, a fost părăsit și lăsat singur, ba de tot singur în dormitorul său din Veraille! Neîngrijit de omeni curței și poate și obiectul batjocurilor; nu mai era Domnul lor, ci cadavru, cosclug, grăpă și vederea înfricoșată a unei descompunerii apropiate.

„Încă puțin.... și iată sorta mea; are să mi se întâmple la fel... Omorât de către aristocrația engleză, mor înainte de timp și trupul meu se întorce în pământ spre mâncare vermilor.

„Iată sorta cea mai apropiată a lui Napolon cel Mare, ce prăpastie între nimicnicia mea și vecinica împărăție a lui Christos, care se propovădușește, se iubesce, se adoră și trăește în tot universul. Acest lucru, oare, este morțe? Nu este el mai mult viêtă? Iată morțea lui Christos, morțe de Dumneșeu“.

Aceste ultime cuvinte ale lui Napoleon, amintesc înălțimea prin care Sf. Scriptură descrie sorta cea muritoare a lui Alexandru cel Mare.

Din aceste șise se pune în evidență, că Iisus este un ideal de sfințenie, care nu are vre-o analogie în istoria omenirii.

Eugeniu și Antipa.

Inter. Teologic.

UN RAPORT.

I. P. S. Mitropolit Primat a delegat pe P. S. Calist Botoșoneanu ca să asiste la examenele de absolvire ale elevilor clasei a VIII-a de la Seminariul Central din București. P. S. Sa, după terminarea examenelor a înaintat I. P. S. Mitropolit următorul raport:

„În urma ordinului I. P. S. Văstre No. 1597 din 21 April a. c., prin care mă însărcinați de a asista la examenele de fine de an ale clasei a VIII-a de la Seminariul Central din București.

Cu respect Vă aduc la cunoștință, că în tot cursul numitului examen, nu m'am putut prezenta de cât la trei cursuri și anume: Limba Română, Liturgica și Pastorală și Agricultură; când am avut fericita ocaziune ca să constat, că elevii numitului Seminar, ca tot-d'auna se silesc a conrespunde în totul cerințelor programelor de studii, într'un mod destul de satisfăcător, în ceea ce privește partea teoretică. Nu însă tot așa și în partea practică. Și acesta nu din cauza onor. D-lor profesori, cum și a elevilor; întru cât neavând cele necesari la îndămână, nu pot ajunge la ținta finală a programelor.

Așa bunăoară, numiții elevi ar fi făcut progrese imense la studiul Omileticeii, Pastoraleii și Liturgiceii, dacă ar fi avut o capelă anume, unde să pótă practica sub conducerea D-lui profesor respectiv ceea ce au învățat. Și tot așa la studiul Agriculturicii, dacă onor. dl. profesor respectiv ar fi avut terenul trebuitor pentru a pune în practică cunoștințele teoretice ale acestui studii.

Am ferma convingere însă, că cu cunoștințele temeinice cu cari s'au înarmat numiții elevi la studiile indicate, vor ști ei înșiși ca să pue în practică, aceea ce au învățat în Seminar în mod teoretic. Atunci când vor fi chemați a se prezenta în mijlocul poporului, ca Preoți și luminători ai lui. Mai ales că D-nii profesori respectivii, după cum mai

sus am arătat, aŭ depus tótă ostenéla, pentru ca atarî studiî să fie pŕie-
cepute pe cât s'a putut.

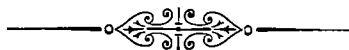
În ce privesce starea materială a Seminarului după cercetările ce
am putut face, grație D-lui secretar respectiv, am constatat că localul
numitului Seminar, de și neterminat încă, ca construcție, totuși când
bunul Dumnezeu va ajuta ca să fie gata, va fi un adevărat palat, po-
trivit cu cerințele timpului, ba încă pot dice, că va fi invidiat chiar,
întru cât este una din cele mai frumoșe clădiri de școlă în felul lui.

Mai mult, acest local prin faptul că va avea o capelă, de altmintrelea
fórté frumoșă, după cât se póte vedea acum. Va veni timpul, ca Onor.
profesorî de Religie să aibă fericita ocașiune de a putea edifica pe elevii
lor în tóte direcțiunile acestui Dumneșcesc studiî, pentru a putea fi
harnicî în cele ale Preoției.

Un factor tot așa de important, care va putea contribui la luminarea
Seminaristilor, mai este și terenul dimprejurul numitului local, de óre-
ce acesta fiind fórté spațios, va da posibilitatea D-lui profesor de Agri-
cultură, ca să pună în practică tóte cunoscințele acestuî us de învăță-
mînt, atât de important și folositor nu numai Preoților, dar mai cu
sémă săténului Român, care așteptă în acéstă cale, lumină și iarășî
lumină, mai cu sémă într'o țară eminentemente agricolă ca a nóstră, și
acéstă cu atât mai mult, cu cât până în present n'aŭ avut ocașiunea
de a primi ast-fel de lumină de nicăiri.

Și ast-fel într'un timp scurt, după cum arătaî, nădăjduim în Domnul
că vom avea Preoți și mai bunî și mai bine pregătiți, pentru frumoșă
și greóea lor misiune, grație putinței de a se forma o așa de mănóșă
pepenieră, cu tóte că și pentru cel presentî, nu am nimic de đis, întru
oât, după cele de mai sus, vor fi în stare ca să trecă înaintea multora,
din cel ce n'aŭ avut fericirea de a se instrui ca ei.

Acéstă fiind în scurt starea morală și materială a Seminarului Cen-
tral în present, cum și rezultatul ce am putut constata în trecăt asupra
examenului de fine de an a clasei a VIII a aceluî Seminar, cu cel mai
profund respect și umilință îl supun la cunoscința Înalt Prea Sfinției
Vóstre, conform însărcinării ce mi-ați dat prin citatul ordin“.

DARE DE SĂMĂ.

În numărul de față al acestei reviste mă voi ocupa a face o scurtă dare de sămă asupra tesei de licență a D-lui Ștefan Basgan susținută în Octombrie 1900. Subiectul pe care D-sa și l-a ales, poartă titlul de: *Studiū canonico-literar asupra părței întâia din Indreptarea Legei, tipărită la Târgoviște, 1652.*

Am citit în tot-d'auna cu o deosebită plăcere asemenea studiū alege din istoria nĂmului nostru și nici odată nu am cruțat cuvintele de laudă și de îndemn ce se cuvine tinerilor noștrii teologi. Ei aū în multe privințe meritul de a fi desgropat, pe cât le-a fost cu puțință părți din trecutul istoriei nĂstre bisericesci și continuĂnd tot ast-fel nu mă îndoesc că vom ajunge la rezultate neașteptate. Fără îndoială că lucrările acestea sunt mici începuturi, dar completate mai târziu, adnotate cu tot ceea ce se va mai găsi prin vechile nĂstre documente și adunate la un loc, va ușura în multe privințe munca vre unui istoric conștient, care s'ar apuca să scrie istoria bisericei române.

D-l Băsgan își începe lucrarea sa cu o prefață în care spune că or cine își iubesc biserica și nĂmul său trebuie să tindă a cunoșce starea socială, așezĂmintele, obiceiurile, orinduelile și legĂuirile după care s'a condus în trecutul său. Aici arată că prelegerile D-lui C. ErbicĂnu a sădit în inima sa dorința vie de a se ocupa cu legislațiunea bisericescĂ și a alege subiectul de care se ocupă în tesa sa și continuă a adresa mulțumiri profesorului său.

În prima parte a lucrĂrei sale se ocupă a arĂta urmele

de legislațiunii în țările române până la aparițiunea pravi-
lelor lui Vasile Lupu și Matei Basarab. La întrebarea: care
a fost legislațiunea strămoșilor noștri? Răspunde cu cuvîn-
tele lui Cogălnicenu din Istoria Daciei, unde se arată că
codici scrise nu erau; dar obiceiul pământului și ordonan-
țele Domnilor aveau putere de lege. Intemeetorii principa-
tului Valachiei au fost oameni civilizați și ei au avut de
model regatul Ungariei, pe al Românilor transdanubiani și
imperiul bizantin; cât privesce pe Moldova autorul repro-
duce capitolul IX din descrierea Moldovei a Principei Dumitru
Cantemir, intitulat: Despre legile țerei. Aici Cantemir
arată că pravilele ce au fost în Dacia pe vremurile vechi
nu se cunosc, însă putem să presupunem cum că voea
Domnului și dreptul firesc au avut putere ca și o lege scrisă.
Pe vremea descălicărei lui Dragoș, Cantemir dice că legile
se stricaseră și se schimbaseră până într'atât, că judecă-
torii nu mai scieau să judece drept. Acesta a fost motivul
pentru care Alexandru Cel Bun a primit de la împărații
Țarigradului coróna crăiască împreună și legile grecesci, co-
prinse în cărțile lui Balsamon. Din acestea el a scos numai
ceea ce este acum legea Moldovei. Obiceiurile cele multe
însă nu le-a putut sminti, căci fie-care neam pe pământ are
osebit obicei. Pentru aceea la Moldoveni s'au făcut două
legi; una scrisă, iar alta nescrisă. Obiceiurile fiind nescrise
judecătorii cei strămbi de multe ori le călca și le schimo-
nosea și de aceea Vasile Albanitul, domnul Moldovei, a pus
oameni pricepuți de a aduna la un loc legile țerei scrise și
nescrise și a făcut o carte osebিতă de legi, care până în ziua
de astăzi este pentru judecătorii Moldovei așa dreptăței,
după care judecă drept.

În acest mod se exprimă Cogălnicenu și Dumitru Can-
temir cu privire la vechea legislațiune a țărilor noastre și
de aici rezultă că obiceiul pământului și o pravilă ce nu
ni s'a păstrat, a format legislațiunea popórelor române.

Vorbind de coloniile romane care s'au stabilit în Dacia,
D-l Basgan spune, că acestea aducând cu sine religia, limba
scrierea și moravurile lor, au adus neapărat și legile lor și
acéstă părere a dobândit-o din studiul dreptului de obicei-
turi al Românilor și din unanima constatare a istoricilor.
Față de năvălirile barbarilor dreptul nostru scris a pierit

înainte de secolul al XV, însă au rămas moravurile, datinele, obiceiurile și multe alte elemente palpabile, care vorbesc despre dreptul scris. Când încetară năvălirile, locuitorii se coborâră în câmpii și aduseră cu dânșii vechile lor deprinderi în administrație, arta militară și în legislațiune și când se gândiră la refundarea statului lor, luară de model Roma Veche sub toate raporturile.

În timpurile năvălirilor Români pierduseră toate cunoștințele literare și științifice, cu toate acestea nu-au pierdut noțiunile elementare de drept, care trebuiau să normeze daraverile dintre ei. Ele au fost schimbate și acomodate locului și firei locuitorilor. Aceste norme transmise verbal din generație în generație constituie ceea ce se cheamă *obiceiul pământului*, care a avut-o influență însemnată și după ce s'au dat la lumină legi scrise. Pe lângă obiceiul pământului Români, ca și cele l-alte popore răsăritene, au întrebuițat, din secolul al XIV până la jumătatea secolului XVII, și nomocanone slavonești și grecesci.

Istoria legislațiunii române începe cu Alexandrul cel Bun, în timpul căruia se crede că s'ar fi introdus legile Basilicale, însă cronicile noastre nu amintesc nimic despre acesta. Legile bisantine erau întrebuițate în totă partea de răsărit a Europei și de aceea nu se poate să fi rămas necunoscute în Principatele Române și pe lângă dreptul consuetudinar sau obiceiul pământului, care se respecta și se invoca în toate ocaziunile, se întrebuițau și legile bizantine, servind ca îndreptar pentru judecători, acolo unde dreptul consuetudinar nu dispunea nimic. Cogălnicenu, în Dacia literară, spune că Alexandru Voevod a fost primul domn care a întocmit în Suceava o școlă de drept, teologie și morală. El înțelegând nevoea îmbunătățirii pravilelor, a cerut pravilele împărătesci și i s'au trimes Basilicalele, din care a ales ceea ce era trebuincios și potrivit vremurilor, le-a tălmăcit în limba pământescă a alcătuit o carte pravilicescă. Așa dar în această epocă, după părerea lui Cogălnicenu s'a început partea nouă a istoriei legislațiunii române proprii.

Vorbind de epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu autorul înparte această cestiune importantă în trei capitole. În primul se ocupă cu introducerea limbei române în biserică. Aici arată cât de rodnice pe toate terenurile au fost puținele

șile de pace dintre Vasile Lupu și Matei Basarab. Ei s'au silit din toate puterile ca să organizeze aceste țări. Au întemeiat școli pentru limba română, latină, slavonă și greacă; au înființat câte o tipografie la Monastirea Trei Ierarhi din Iași și la Târgoviște, unde au pus să se tipărească, pentru usul ȕilnic al bisericei, cărți traduse din grecesce și slavonesce; au zidit, restaurat și înfrumusețat multe locașuri dumnezeesci, înzestrându-le cu venituri și odore și au ridicat comerțul și agricultura. Nu mai puțin importantă este această epocă și pentru cuvintul că limba română a fost introdusă în biserică și acesta într'un timp când cea slavonă ajunsese la cea mai înaltă splendoré. Data tipăriturilor de cărți românesce nu se datorește ȕice autorul numai unei reacțiuni contra propagandei calvine, ci pare mai mult a fi efectul natural al unui progres înaintat; afară de acesta cunosătorii ai limbei slavone mai rămăseseră foarte puțin și astfel poporul trebuia lăsat fără slujbă bisericescă. Influența slavonismului în biserică a continuat încă și chiar pe timpul lui Brâncovénu se întâlnea limba românesce numai în unele biserici și boerii priveau această introducere ca un abus. Aceasta dovedesce că de și limba română se introdusese oficial în biserică, totuși limba slavonă nu numai că nu dispăru, dar fu preferată pe alocurea celei române, considerându-se singura depositară a tezaurului dumnezeesc.

În epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu începe să crească influența grecismului, iar slavonismul să apună încetul cu încetul, până ce dispăre în secolul al XVIII. Limba și literatura clasică grecescă preponderéză și influențéză asupra limbei noastre. În epoca slavismului limba noastră a fost staționară, pe când în epoca elenismului, a crescut, s'a dezvoltat și cultivat, pentru că limba elină îi servea de limbă artistică și perfectă de unde se puteau inspira scriitorii români.

Ocupându-se, într'un capitol aparte, de legislațiune, autorul ȕice că în timpul lui Matei Basarab și Vasile Lupu, când s'au dat la lumină atâtea scrieri, era necesar de a se înzestra țara și cu o legislație. În epoca slavismului canónele bisericei răsăritene erau răspândite prin monastirile ȕerilor române în manuscrite slavone. Cel mai vechiu nomocanon slavon ce s'a reafiat între cărțile monastirilor române este din 1578, care se afla la monastirea Putna. Afară

de acesta se mai găsesc și alte manuscrise vechi. Pravilele ambilor domni nu sunt nise lucruri de legiuire românească, ci traduceri din o altă limbă, precum au fost aproape toate producțiunile literare de atunci. Cea dintâi colecție de legi bisericești este pravila de la Govora, numită cea mică. Codicele acestea poartă titlul următor: «Pravila acesta este dreptariu de lege, tocmela de lege, tocmela sfinților Apostoli, tocmite de 7 sobore, către acestea și prea cuviosilor părinți, învățătorilor lumei. Tipăritu-s'au în tiparna prea luminatului domn Io Matei Basarab Voevod a totă țara Ungro-Vlahiei în monastirea Govora Ve leato 7149, iar de la nascerea lui Christos 1640». Acastă pravilă a fost tradusă din slavonesce în românesce de Mihail Moxalie și a fost puțin întrebuințată în țerile române».

Pravila lui Vasile Lupu este mai mult o legiuire civilă. Acest codice a apărut în Iași în anul 1646, sub titlul: «Carte românească de învățătură de la pravilele împărătesci și de la alte județe cu dișa și totă cheltuiala lui Vasile Voevodul și Domnul țerei Moldovei și în multe scripturi tălmăcită din limba elenescă pe limba românească, în tiparul domnesc s'a tipărit în monastirea a trei Sveatitele în Iași de la Christos 1646». Traducerea a fost făcută de Meletie Sirig din limba veche greacă în cea vorbitore și din acesta în românesce de logofățul Eustatie. Din cuvintele spuse de Eustație în prefața cărței se pare că pravila este o prelucrare de pe mai multe manuale de legiuiri deosebite. Din acastă pravilă nu se mai găsea de cât trei exemplare și de aceea D-l G. I. Sion a editat-o din nou la 1875. Codicele lui V. Lupu era puțin aplicabil, totuși a rămas în vigore până în timpul fanarioților și chiar mai în urmă a fost consultată de judecători în diverse hotăriri ale lor.

În partea a doua a acestei scrieri, D-l Bâșgan se ocupă cu Pravila cea mare. D-sa arată că până la Matei Basarab justiția se rezema numai pe obiceiul pământului și acest domn este cel dintâi care pune să se facă un codice de legi, pe basa basilicalelor, care poartă numirea de Indreptarea Legei sa Pravila cea mare. Acesta s'a publicat în românesce în Târgoviște la 1652 sub titlul: «Indreptarea legei cu Dumneșeu», care are totă judecata Arhierescă și împărțășirea de toate vinele preoțesci și mirenesci. Pravila sfinților Apostoli a celor

7 sobóre și tóte cele nemastnice. Lângă acestea și ale sfinților dascăli ai lumei Vasile Vel, Timoteiŭ, Nichita, Niculae. Teologia dumneȳescilor bogoslovŭ, scrise mai 'nainte și tocmita cu porunca și învățatura blagocistivului împărat Chir Ión Comninel de cuvântătorul diacon al marelui bisericeii lui Dumneȳeŭ și păzitor de pravile Chir Alexie Aristen; iar acum de întâiŭ prepuse tóte de pre elenesce pe limba românească cu nevoința și osârdia și cu tótă cheltueala a prea sf. de Christos Chir Ștefan, cu mila lui Dumneȳeŭ Mitropolitul Târgoviștei, exarh plaifului și a tótă Ungro-Vlahia. În Târgoviște, în tipografia prea luminatului meu domn Io Mateiŭ Voevod Basarab în sânta Mitropolie în casa înălțarei Domnului Nostru Iisus Christos. Martie 20 vleit 7160 a lui Christos 1652». Lucrarea e folio de 25 foi nenumerotate și 796 pagini. Titlul e încadrat într-o gravură care represintă între altele și stema țerei românești. Tiparul este negru și roșu. Pagina încadrată are 36 de rinduri. Prima prefață este a monahului Daniel și dintr'nsa se vede că el, Daniilă M. Pانونenul din îndemnul Mitropolitului Ștefan și cu ajutorul a doi însemnați dascăli greci a propus acéstă Indreptare de lege de pe limba elenescă pe limba próstă românească. După acéstă urmăză precuvântarea Mitropolitului Ștefan, în care arată că a adunat și a strâns tóte canónele și hotărîrile, căci a socotit că ar fi de trebă aceștii oblasti (stat) și micșóre țări. Arată apoi cum a putut dobândi pravilele și 'a cine s'a adresat, cum a fost îndemnat la acéstă de Matei Basarab și de sfatul Măriei sale și cu blagoslovenia părintelui său Paisie patriarhul Ierusalimului.

În timpul din urmă dl. C. Erbiceanu a stabilit și originalul de pe care s'a tradus acéstă pravilă. Până la dînsul se credea că este o traducere directă în românește de pe nomo-canonul lui Manuil Malax Notarul și chîtar se potrivește la început, însă îndată ce trecem la capitolul al II-lea și al III-lea etc. nu mai este aceeași ordine și se schimbă chîtar conținutul capitolelor. Se vede deci, că nu manuscrisul lui Manuil Malax a servit traducătorilor în românește a Indreptării Legei, ci un alt manuscris lucrat după al lui Manuil Malax. Pentru ca autorul Legei să facă a se pricepe mai bine cele arătate mai sus, pune în paralel părți din manuscrisul original al lui Malax și Indreptarea Legei, și

de aici rezultă că părerile scriitorilor apusenî cari susțin, că Indreptarea Legei e tradusă după Malax sunt neîntemeiate.

Acest manuscris, aflat în biblioteca D-lui Erbiceanu este de la anul 1600. Scrierea e complectă și de aceeași mână, adică de Porfirie, fost mai în urmă Mitropolit al Nicheei.

În capitolul din urmă autorul se ocupă cu cuprinsul «Indreptărei Legei». Prima parte, adică de la pag. 1—424 se referă la judecățile bisericesci sau arhieresci, cuprinde și legiuri civile, adică pravilele lui Vasile Lupu. Întréga parte, care pörtă numele de Indreptarea Legei conține 417 capitule, cari provin din doi codici diferiți: nomocanonul citat din biblioteca D-lui C. Erbiceanu, lucrat de pe Manuil Malax și din pravilele împărătesci ale lui Vasile Lupu.

Pe lângă cestiunile de drept canonic se mai află aici și reguli de drept civil luate din condica lui Harmenopol; mai sunt apoi și reguli privitoare la locuitorii plugari luate nu din obiceiul pămîntului, ci tot din Haxabiblos-ul lui Harmenopol. Ast fel pravila lui Matei Basarab conține un amestec fenomenal de felurite materii înșirate fără nici o ordine, pe când aceea a lui Vasile Lupu este mult mai sistematică și se mărginesce numai la o adunare a legilor penale, din legile grecesci, amestecate pe alocurea și cu regule civile, extrase tot din condica lui Harmenopol.

Partea a II-a a Indreptărei Legei ține de la pag. 425—705 și cuprinde codicele lui Alexie Aristen, adică canónele Sf. Apostoli, ale sinodului I ecumenic, cele ancirane, neoce-sareene, gangrene, antiochene, laodicene, al sinodului al II, III, IV ecumenic, cele sardicane, cartaginene, al sinodului Constantinopolitan de la 394, ale sinodului al V, VI, VII ecumenic, ale celor două sinóde Constantinopolitane ținute sub președenția lui Fotie și ale Sf. Vasile cel Mare. Indreptarea Legei se termină cu un «Catastich», care conține mai multe învățături ale marilor Dascáli, cum și întrebări și respunsuri ale Sf. Athanasie, Patriarchul Antiochiei și sfirșesce cu o rugăciune de mulțămire a traducătorului Daniil către Sf. Treime. Acéstă pravilă s'a tradus din românesce în latinesce de la 1722 de către Petru Dobra. La începutul deceniului trecut s'a mai făcut o edițiune de un anonim (N. Blaremburg și G. Misail) însă numai a părței întâia și

în fine cea din urmă ediție este făcută de Dl. I. M. Bujoreanu, București 1885. Acastă ediție pe lângă că conține Pravila Mare în întregime, mai are la început și Pravila Mică.

În fine autorul încheie lucrarea sa prin o mică concluziune în care resumază conținutul subiectului ce l-a tratat în acastă a sa lucrare.

Din toate cele arătate până aici se vede, că d-nul Bâșgan și-a depus totă silința să facă un studiu complet și să dea cititorilor cunoștințe îndestulătoare asupra vechei noastre legislațiuni. Aduc felicitările mele tinărului licențiat și sper că nu va rămâne numai la acastă scriere.

M. P.

*Copie după Raportul pre Cucernicului Protoereu la
jud. Romanați No. 580 către Prea Sântitul Epis-
cop al Eparhiei Râmnicul Noul Severin.*

Următor îndatoririlor impuse de lege, și spre a se cunoște cât mai amănunțit starea bisericească din acest județ, mă voi încerca pe cât posibil a demonstra toate observațiile ce însu'mi am constatat cu ocazia inspecțiilor din anul 1899 de ore-ce mulți preoți neglijează a face o dare de sémă potrivit art. 40 din reg. Epitropiilor.

Voi comunica Prea Sântiei-Vóstre în scurt pozițiunea Geografică, împărțirea administrativă, cea bisericească și alte amănunte relative la biserică; precum și modestele mele aprecieri asupra stărei în general dând totă atențiunea a nu perde nimic din vedere.

Ca pozițiune topografică județul Romanați vine în atingere cu Dunărea, Oltul, județul Vâlcea și județul Doljiu, având forma aprópe a unui paralelogram cu direcția de la N. V. la S. E; pământul mai mult șes și traversat de șosele mai în toate direcțiile. Administrativ se împarte în trei plăși, iar bisericește în 114 parohii rurale și 8 urbane cu 134 biserici în funcțiune, 18 închise, 10 în construcțiune și 10 desființate; cele în funcțiune sunt deservite de 166 preoți,—2 parohii fiind vacante se deservesc de preoții vecini; cântăreții sunt 213 fiind și 14 locuri vacante din lipsă de persoane competente în materie.

Cu ocazia inspecțiilor am constatat că cele mai multe biserici au nevoie de reparație și îmbunătățiri și mai cu sémă curățenia lipsește cu totul pe mai multe locuri; care provine mai mult din nedisciplinarea cântăreților. Lumînările false încă n'au dispărut de și s'a înființat pangar mai pretutindenî.

Conferințe s'a ținut foarte puține acest an; pe de o parte, pentru că preoții și cântăreții nesimțindu-se obligați se prezintă în număr foarte restrâns și ori ce convorbire și sfătuire rămânea zadarnică; iar pe de alta, din absoluta lipsă de timp.

Din cele patru biserici construite din nou și gata de sântire nu s'a sântit nici una din cauza lipsei ce a bântuit acest an și care cred că în toamna ce vine dacă anul va fi mai cu belșug se vor sânti împreună cu alte șese cari se vor pregăti; mici reparații s'a făcut la 17 biserici cari sa deschis canoniceste.

Observând starea religioasă și morală a credincioșilor pot afirma cu satisfacție că populația în această parte de loc, ține foarte mult la credința strămoșască și n'ar părăsi-o pentru ori ce bun în lume. Iar dacă astă di bisericele se găsesc neglijate ca construcțiune și îmbunătățire cauza este lipsa de inițiativă din partea preoților parohi; căci s'a vădut în deajuns, că unde preotul se ocupă cu cele bisericesti nu mai mult, ci atât cât se ocupă de ale casei sale, acolo bisericile staū în cea mai bună stare, adică: bine împrejmuite, curate, înzestrate cu odore, sfinte vase, veșminte, bibliotecă, pangar regulat care le realizază și fonduri de rezervă.

Dacă se observă lipsa credincioșilor de la biserică, este: pe de o parte că unii preoți nu oficiază regulat în Duminici și sêrbători; iar pe de alta și cea mai principală, că nu se execută de autorități legea repausului Duminical. Se lucrează la Primărie în Duminici și sêrbători, se încasaze dările către stat, se execută lucrarea șoselelor și țin stabilimente deschise, se lucrăză la arendași saū proprietari pentru care s'aū și făcut mijlociri oficiale altă dată, dar s'a răspuns că lucrările agricole nu cad în prevederile legii repausului Duminical și ast-fel de aci s'a format curentul cu nctetul de a nu frequenta credincioșii biserica, iar nu din impietate, căci s'a vădut dintre cei de alte religii cari trăesc în contact cu dînșii că aū îmbrățișat și ei credința ortodoxă, așa că anii trecuți s'aū botezat în religia ortodoxă 10 familii de Mahomedani compuse din peste 50 suflete, iar anul acesta unul.

Dacă există concubinagii și acesta în număr cam de 1400, este din cauza cheltuelilor și greutăților ce li se cereaū în trecut și pôte și acum și din neobservarea celor în drept, care

iarăși a dat naștere acestui curent fatal; s'aû vădut familii tânguindu-se amar că aû apucat necununați din trecut și acum la vârsta înaintată și cu copii vărsnici cu greu se pot expune atențiunii publicului.

În ce privește divorțurile, nu se pot cunoște de ore ce nu se comunică autorității bisericești sau parohiilor respective desfacerea soților, de și acestea aû participat la unirea lor bine-cuvîntându-le cununile: așa că preotul nu cunoște pe cale oficială când sêvirșește taina cununiei dacă soții sunt a I-a, a II-a, a III-a sau a IV-a cununie și așa mai departe.

Ca mișcare a populației am observat că în cursul acestui an s'aû botezat 8123 copii de ambe sexe, s'aû cununat 1215 familii și aû încetat din viață 3165 persoane de ambe sexe: de unde rezultă că față de decese, nașterile sunt mult covârșitoare; osebit că până în prezent nu s'aû primit tablouri statistice de la 13 parohii, cu toate invitările făcute preoților parohii și protoeriei fiindu-i absolut imposibil a culege asemenea științe în localitate.

Pășind la starea materială pot dice cu satisfacțiune că personalul parohial și primește salariul regulat, de și prin ore cari formalități din partea administrației financiare alături cu legea dar acêsta forțată în unele casuri de necorectitudinea epitropiilor.

Nu tot așa însă se petrece cu subvenția pentru întreținerea bisericilor. căci în multe locuri nu se prevede nici minimul de 10 lei lunar prevăduți de lege dar cu toate acestea se aprobă de delegația județeană iarăși alături cu legea; mai mult încă acêstă sumă mai mică de minimul prevăduț de lege nu se achită, ci se temporisêză până la închiderea exercițiului: sunt parohii cari n'aû primit nimic de la punerea în aplicare a lezei clerului mirean.

Cu acêstă ocaziune vê rog respectuos prea Sântite Stăpâne să bine-voiți a'mi permite o paralelă. Este în destul cunoscut prea Sfinției Vostre că de la un timp încóce s'aû făcut mari progrese în toate ramurile de activitate ale statului Român; toate și-aû primit partea lor, numai biserica mai puțin și de aceea și scăderea simțului religios; chîr instrucția publică care este strîns legată de cult ocupă o porțiune mult mai ridicată de cât nivelul bisericeii. Un contrast dureros

se prezintă în unele comune: de o parte localul Primăriei construit din nou în bune condițiuni, de alta școala de asemenea cu sale spațioase, luminoase, igienice, cu camere separate pentru Diriginte și cancelarie, curtea bine împrejmuită și grădina pendinte de dînsa. Privind în lături, saū în împrejurimi se zărește și biserica lipsită de tôte: pe din afară ruinată și învechită de vreme, curtea abea împrejmuită, cu material ordinar și spartă pe mai multe locuri, spațiul din prejur rimat de porci și plină de burueni, în-untru tot odorele cele vechi ponosite și detereorate, ast-fel sunt comunele: Slătioara, Pétra, Osica-de-sus, Pârscoveni, Leul, Apele vii, Brastavețu, Redea și altele.

Acest contract între biserică și școlă cu personalul respectiv cred că vine de acolo că ordinele Revisorului sunt ascultate și executate punctual de învățători și abătuți, imediat pedepsiți iar mijlocirile către administrație luate în sémă și satisfăcute în marginile mijlócelor.

Pentru ameliorarea stărei morale a preoților și materiale a bisericilor ași fi de părere prea Sănțite Stăpâne ca opiniunile și dispozițiunile protoieriei să fie executate provisoriu pe a însuși răspundere și abătuți pedepsiți, iar pentru partea materială, sub-venția să se încaseze de stat și să verse direct parohului; care nu va întrebuița de cât cu consimțămîntul Epitropiei și cu avisul protoieriei.

Insă și într'un caz și în altul ar fi nevoie ca personalul protoieriei să se sporască cu secretar și proestoși de plăși spre a se putea face cât mai dese inspecții, de la cari atárnă buna stare și îndeplinirea la timp a îndatoririlor bisericesti și cerințelor legii.

Acestea fiind modestele mele aprecieri, cu adîncă smerenie le supun la înalta apreciere a pre Sănției Vóstre după datorie.

Sunt cu cel mai profund respect al prea Sănției Vóstre prea plecat și smerit servitor.

DONAȚIUNI.

Se aduc mulțămiri publice D-nei Alexandrina soția repositului Niță Andronescu din Urbea Târgoviște, care a îmbrăcat în argint vechea iconă „Sf. Nicolae“ de la biserica filială Sf. Nicolae, parohia Curtea Domnăscă urbea amintită.

D-na și D-l Dr N. Manasianu din Urbea Botoșani, bine-voind a oferi bisericeii parohiale „Inălțarea Domnului“ din comuna și parohia Manasia, pl. Câmpu, jud. Ialomița, un Epitaf cu o ramă în care să se conserve și în valoare de 250 lei, pentru această faptă lăudabilă și demnă de imitat, se aduc mulțămiri publice numiților donatori.

Din partea Sf. Episcopii a Hușilor se aduc publice mulțămiri spre veșnica pomenire a economului Dimitrie Botez, fost servitor la biserica Sf. Dimitrie filială a parohiei Domnăscă din orașul Bârlad, care a dăruit bisericeii la care a servit un dulap cu 55 cărți de conținut religios.

Din partea Sf. Episcopii de Huși se aduc căldurése mulțămiri la patru familii și două persoane, pentru că au contribuit cu bani, familiile fie-care cu câte 300 lei, iar cele două persoane cu câte 50 l. Familiile fie care pentru plata a câte o ferăstră pictată cu sfinți colorați, iar cele două persoane pentru plata a câte unei ferestre cu sfinți pe sticlă mată, la biserica catedrală a Sfintei Episcopii de Huși. Ferestrele familiei Miclescu reprezintă Invierea Domnului. Ferăstră familiei Emandi reprezintă Inălțarea Domnului. Ferăstră familiei Teleman reprezintă Intrarea în Biserică. Ferăstră familiei Brighiu reprezintă Buna Vestire. Ferăstră Arhimandritului Damaschin Ciocârlan reprezintă pe Cuviosul Filaret Milostivul. Ferăstră Dómnei Frosa Pivniceru reprezintă pe profetul Ieremia.

Din partea Sf. Episcopii a Hușilor se aduc căldurése mulțămiri D-lor Munténu Mihai și Bogdan, arendași ai moșiei Perieni, din plasa și județul Tutova, cari au dăruit bisericeii parohiale a parohiei Perieni, un policandru în valoare de 500 lei.

Chiriarchia Dunărei de jos, exprimă mulțămiri D-lui Pericli Antoniadă, care a bine-voit a contribui cu suma de 30 lei, plata lucrului pentru poleitul cu aur a sfințelor vase pentru liturgisit, de la biserica Prea Cuvioasa Paraschiva din urbea Galați.

Chiriarchia Dunărei de Jos exprimă mulțămiri D-nei Elena Vladicolu din urba Galați, care a bine-voit a dărui bisericeii cu serbarea Sf. Ierarch Nicolae, catedrala S-tei Episcopii din șa urbe un rînd veștinite preoțesci, precum: Felon, Epitrachil, rucaviți, două Nebedernițe și acopereminte pentru sfintele vase, tôte în valöre de 650 lei.

Chiriarchia Dunărei de jos exprimă mulțămiri D-lui Iorgu Dumitrescu comerciant din comuna Podu Bărbierului, jud. Dâmbovița, care a bine-voit a da în mod gratuit un număr de 55 exemplare, cartea folositöre de suflet „Mântuirea Pęcătoșilor“ pentru bisericile parohiale rurale din județul Constanța.

Chiriarchia Dunărei de jos exprimă mulțămiri D-lui Ion Calinderu, administratorul domeniului Corönei, care a bine-voit a dona bibliotecii bisericeii din parochia Saraiu, jud. Constanța, cărți în valöre de 78 lei. Idem D-lui A. D. Xenopol, Rectorul Universității din Iași, care a donat, aceleaași bibliotecii, cărți în valöre de 41 lei

Chiriarchia Dunărei de jos, exprimă mulțămiri D-nei Eftimia Ghenciü, care a bine-voit a dona bisericeii Adormirea Maicei Domnului, parochia Cataloi, județul Tulcea, o față de masă în valöre de 7 lei.

Comitetul Redactor al acestei Reviste rögă cu tot dinadinsul pe Domnii abonați direcți din țară și streinătate a înainta D-lui Casier al Revistei, Str. Muselor No. 24, costul abonamentului pe anii neachitați, făcëndu se cunoscut că nu li se va mai trimite Revista celor care nu vor achita abonamentul.

